

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Σχολή Επιστημών Υγείας
Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Πτυχιακή Εργασία

**«Χρήση ουσιών και αλκοόλ στις συντροφικές
σχέσεις:
Μια ποιοτική μελέτη»**

Σπουδάστριες:

Νικολακάκη Στέλλα,

Τοντόροβιτς Θεοδώρα

Επιβλέπουσα καθηγήτρια:

Κασσέρη Ζαχαρούλα

Ηράκλειο, Οκτώβριος 2023

Δήλωση Ακαδημαϊκής Ακεραιότητας

Οι υπογράφουσες φοιτήτριες του ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ, δηλώνουμε υπεύθυνα ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο: «Χρήση ουσιών και αλκοόλ στις συντροφικές σχέσεις: Μια ποιοτική μελέτη» είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μας δουλειάς και ότι όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν αναφέρονται πλήρως. Ακόμη, δηλώνουμε ότι δεν υπήρξε οποιαδήποτε εξωτερική βοήθεια, ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος της ή στο σύνολό της.

Ηράκλειο Κρήτης,
Νικολακάκη Στέλλα και Τοντόροβιτς Θεοδώρα

Copyright@ 2023 Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΣΕΥ, Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο. <https://sw.hmu.gr/>

Το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Π.Ε αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία των συγγραφέων της επιβλέπουσας καθηγήτριας και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

«Το πιο δύσκολο να αποδεχτώ ήταν ότι πάντα θα έρχεται αυτός πρώτος και μετά θα έρχομαι εγώ και ότι πάντα εγώ έχω να ανταγωνιστώ όχι μια άλλη κοπέλα, αλλά μια ουσία και θα έρχεται αυτή πρώτη» (Συν. 4)

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες.....	5
Περίληψη.....	6
ABSTRACT.....	8
Εισαγωγή.....	10
ΜΕΡΟΣ I: Θεωρητικό πλαίσιο.....	13
Κεφάλαιο 1.....	13
Διερεύνηση εννοιών.....	13
1.1 Χρήση ουσιών και αλκοόλ.....	13
1.1.1 Αποχή από τη χρήση ουσιών.....	14
1.1.3 Κανονικοποίηση.....	15
1.2 Συντροφική σχέση.....	16
1.2.1 Ορισμός συντρόφου.....	16
1.2.2 Χαρακτηριστικά συντροφικών σχέσεων.....	16
1.2.3 Ποιότητα σχέσης και χρήση ουσιών.....	17
1.3 Αναδύομενη ενηλικίωση.....	18
Κεφάλαιο 2.....	19
Πτυχές επιρροής σύναψης σχέσης με άτομο που κάνει χρήση ουσιών.....	19
2.1 Αναζήτηση συγκινήσεων (Sensation seeking).....	19
2.1.1.Ορισμός.....	19
2.1.3 Επιλογή συντρόφου και αναζήτηση συγκινήσεων.....	21
2.3 Αίσθημα προσωπικής αξίας.....	22
2.4 Ευνοϊκό κοινωνικό πλαίσιο.....	23
2.5 Έμφυλοι ρόλοι: Φροντιστικός Ρόλος.....	25
Κεφάλαιο 3.....	28
Δυσκολίες και προκλήσεις.....	28
3.1 Δυσκολίες στις συντροφικές σχέσεις όπου παρατηρείται η χρήση ουσιών.....	28
3.1.1. Ομάδα στόχος.....	28
3.1.2. Προκλήσεις στην καθημερινότητα των γυναικών.....	28
3.1.3 Στίγμα εξαιτίας της σύναψης συντροφικής σχέσης με άτομο που κάνει χρήση ουσιών.....	30

3.2 Δυναμικές στην σχέση: Εξουσία	31
ΜΕΡΟΣ ΙΙ: Μεθοδολογικό πλαίσιο	33
ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: Η ανάλυση του εμπειρικού υλικού	39
Ενότητα 1	39
Η νοηματοδότηση της χρήσης ουσιών, αλκοόλ στο πλαίσιο των ετερόφυλων συντροφικών σχέσεων: Οπτικές των γυναικών	39
1.1 Η σχέση γυναικών με τις ουσίες, το αλκοόλ και η διαπραγμάτευση της προσφοράς από τον σύντροφο.....	39
1.2 Νοηματοδότηση κάνναβης και υπόλοιπων ουσιών	46
Ενότητα 2	51
Πτυχές που ευνοούν τη σύναψη συντροφικής σχέσης με άτομο που κάνει χρήση ουσιών	51
2.1 Κινητοποίηση και εξέλιξη.....	51
2.1.1 Δυσκολίες και προκλήσεις	61
Ενότητα 3	76
Η αποκάλυψη της συντροφικής σχέσης στον κοινωνικό περίγυρο και το σχετιζόμενο με αυτή κοινωνικό στίγμα.	76
3.1 Στάση του κοινωνικού περιγυρου.....	76
3.2 Κοινωνικός περίγυρος και στίγμα	82
ΜΕΡΟΣ ΙV: Συμπεράσματα - Προτάσεις - Περιορισμοί της μελέτης	84
Ελληνόφωνη βιβλιογραφία	99
Μεταφρασμένη βιβλιογραφία	100
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία.....	100
Παράρτημα 1 & 2.....	109
Έντυπο Ενημέρωσης και συγκατάθεσης	109
Οδηγός Συνέντευξης.....	111

Ευχαριστίες

Αρχικά, θα θέλαμε να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας για την ευκαιρία που μας δόθηκε από την καθηγήτριά μας, κυρία Ζαχαρούλα Κασσέρη, να αναλάβει υπό την επίβλεψή της αυτή την πτυχιακή εργασία. Την ευχαριστούμε εγκάρδια για την εμπιστοσύνη της, την ανεκτίμητη καθοδήγηση και ανατροφοδότησή της καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της έρευνας.

Όσον αφορά εμάς, η εργασία αυτή αποτελεί ένα σημαντικό προσωπικό έργο καθώς συνέβαλε στην ερευνητική μας ευαισθητοποίηση και στον γόνιμο προβληματισμό, δίνοντας έμπνευση στην δημιουργία νέων επαγγελματικών στόχων για το μέλλον.

Τέλος, ήταν πραγματικά τιμή μας και ευχαριστούμε ξεχωριστά κάθε μια από τις συμμετέχουσες-συναδέλφους που έλαβαν μέρος στην παρούσα έρευνα, όπως και για την υπομονή και εμπιστοσύνη που μας έδειξαν. Η έρευνα αυτή δεν θα μπορούσε να είχε πραγματοποιηθεί χωρίς την δική τους πολύτιμη συμβολή.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία ασχολείται με τη χρήση ουσιών και αλκοόλ στις συντροφικές ετερόφυλες σχέσεις κατά την περίοδο της αναδύομενης ενηλικίωσης (18-25 ετών). Πρόκειται για μια ποιοτική έρευνα που διερευνά τις εμπειρίες νεαρών γυναικών αναφορικά με τη συντροφική σχέση την οποία διατηρούν ή διατηρούσαν στο παρελθόν με άτομο που κάνει χρήση ουσιών ή/και αλκοόλ. Ο όρος «χρήση» στην παρούσα μελέτη αναφέρεται στην προβληματική κατανάλωση ουσιών και αλκοόλ. Σκοπός είναι να αποτυπώσει τις δυσκολίες, τις προκλήσεις και τα προβλήματα που αναδύονται στις σχέσεις αυτές και τον ρόλο που οι ουσίες και το αλκοόλ διαδραματίζουν στην ποιότητα του διαπροσωπικού δεσμού και στην καθημερινότητα των συντρόφων και συγκεκριμένα των γυναικών. Βάσει των παραπάνω, τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας μελέτης δημιουργήθηκαν ως εξής: α) Πώς νοηματοδοτούν και περιγράφουν οι νεαρές γυναίκες τη σχέση τους με άτομο που κάνει χρήση ουσιών/αλκοόλ; β) Ποια είναι η δική τους σχέση με τις ουσίες και με ποιους τρόπους επιτυγχάνουν την αποχή τους από τη χρήση ουσιών/αλκοόλ; γ) Ποιες είναι οι κυριότερες προκλήσεις και δυσκολίες που συναντούν οι γυναίκες στις συντροφικές σχέσεις με άτομο που κάνει χρήση ουσιών/αλκοόλ; δ) Πώς οι νεαρές γυναίκες διαπραγματεύονται με τον κοινωνικό τους περίγυρο το γεγονός ότι διατηρούν συντροφική σχέση με άτομο που κάνει χρήση ουσιών/αλκοόλ; Η παραγωγή δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων από 8 νεαρές γυναίκες φοιτήτριες κοινωνικής εργασίας και για την ανάλυσή τους η μέθοδος που υιοθετήθηκε ήταν η θεματική ανάλυση. Σημαντικά στοιχεία για την κατανόηση των εμπειριών των γυναικών είναι η αναζήτηση συγκινήσεων, το αίσθημα της προσωπικής τους αξίας αλλά και ο φροντιστικός ρόλος που αναλαμβάνουν απέναντι στον σύντροφο. Κυρίως η συστηματική χρήση ουσιών από τον τελευταίο δείχνει να έχει άμεση επίπτωση στις νεαρές γυναίκες σε συναισθηματικό και ψυχολογικό επίπεδο. Συνοπτικά, η παρούσα έρευνα παρουσιάζει ένα θέμα το οποίο φαίνεται να έχει σημαντική έμφυλη προέκταση καθώς η πρακτική της χρήση ουσιών υπό το πρίσμα των νεαρών γυναικών δείχνει να έχει αρκετά στοιχεία που συνδέονται με τις προσδοκίες μιας πατριαρχικής κοινωνίας. Η ανάδειξη θεωρητικών προβληματισμών γύρω από τη συγκεκριμένη θεματική περιοχή δύναται να ενισχύσει τον επιστημονικό διάλογο γύρω από τους τρόπους που η χρήση ουσιών/αλκοόλ διασταυρώνεται με το φύλο και τη συντροφικότητα κατά την περίοδο

της αναδυόμενης ενηλικίωσης. Τέλος, προτείνει δράσεις πρόληψης που αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των νέων στην εκπαίδευση και στην ευρύτερη κοινότητα.

Λέξεις κλειδιά: συντροφική σχέση, χρήση ουσιών, αναδυόμενη ενηλικίωση

ABSTRACT

This paper deals with the use of substances and alcohol in partnered heterosexual relationships during the period of emerging adulthood (18-25 years). This is a qualitative research that explores young women's experiences of being in or having had a relationship with someone who uses substances and/or alcohol. The term "use" in this study refers to the problematic consumption of substances and alcohol. The purpose of this study is to capture the difficulties, challenges and problems that emerge in these relationships and the role that substances and alcohol play in the quality of the interpersonal bond and the daily life of partners, specifically women. Based on the above, the research questions of the present study were created as follows: a) How do young women give meaning and describe their relationship with a person who uses substances/alcohol? b) What is their own relationship with substances and in what ways do they achieve abstinence from substance/alcohol use? c) What are the main challenges and difficulties that women encounter in partner relationships with a person who uses substances/alcohol? d) How do young women negotiate with their social environment the fact that they maintain a partner relationship with a person who uses substances/alcohol? Data production was carried out through semi-structured interviews of 8 young females studying social work and for the data analysis the method adopted was thematic analysis. Important elements for understanding women's experiences are the search for thrills, the feeling of their personal worth and also the caring role they assume towards their partner. Mainly the systematic use of substances by the latter seems to have a direct impact on young women on an emotional and psychological level. In summary, the present research presents an issue that appears to have significant gender ramifications as the practice of substance use from the perspective of young women appears to have several elements associated with the expectations of young women and appears to have several elements associated with the expectations of a patriarchal society. The emergence of theoretical considerations around the specific thematic area can strengthen the scientific dialogue around the ways in which the use of substances/alcohol intersects with gender and companionship during the period of emerging adulthood. Finally, it proposes preventive actions aimed at improving the quality of life of young people in education and in the wider community.

Key words: partnered relationship, substance use, emerging adulthood

Εισαγωγή

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας γύρω από το θέμα των ψυχολογικών πιέσεων, που υφίστανται οι νέοι, αυξάνεται διαρκώς. Η περίοδος της αναδυόμενης ενηλικίωσης αποτελεί μια κρίσιμη εξελικτική φάση, κατά την οποία λαμβάνουν χώρα σημαντικές αλλαγές στη ζωή των ατόμων. Οι αλλαγές αυτές σχετίζονται με την αναζήτηση της ταυτότητας, τη σύναψη σχέσεων, την ανεξάρτητη διαβίωση, τις σπουδές ή την είσοδο στο κόσμο της εργασίας. Πιθανές αντιξοότητες ή εμπόδια που τα άτομα συναντούν στην προσπάθειά τους να εκπληρώσουν σημαντικούς στόχους στη φάση αυτή, μπορεί να επηρεάσουν τη συναισθηματική τους κατάσταση και να οδηγήσουν στον πειραματισμό ή στη χρήση ουσιών και αλκοόλ (Arnett, 2005).

Η χρήση ουσιών/αλκοόλ ως κοινωνικό φαινόμενο, δεν αποτελεί ιδιωτική υπόθεση του ατόμου που υιοθετεί τη συγκεκριμένη πρακτική. Σε αυτή του τη διαδρομή, επηρεάζονται και οι σημαντικοί άλλοι, όπως είναι η οικογένειά του, οι φίλοι, αλλά και οι σύντροφοι (Lee & Naylor, 2010). Οι μελέτες που επικεντρώνονται στο πώς η χρήση ουσιών επηρεάζει τη δυναμική και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των ετερόφυλων σχέσεων είναι περιορισμένες και αφορούν κυρίως τη συντροφικότητα στα όρια του γάμου και της οικογένειας. Λιγότερες είναι ακόμη οι μελέτες που αποτυπώνουν τις δυσκολίες τις οποίες συναντούν οι νεαρές γυναίκες-σύντροφοι ατόμων που κάνουν χρήση ουσιών και τον αντίκτυπο που οι σχέσεις αυτές έχουν στη ζωή τους. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγεται η μελέτη των Wilson et al. (2017), η οποία κάνει λόγο για την εμφάνιση προβλημάτων όπως είναι οι συγκρούσεις, οι οικονομικές επιβαρύνσεις, η απομόνωση από τον κοινωνικό περίγυρο και η έλλειψη εμπιστοσύνης. Ομοίως, οι Rodriguez και Prestwood (2019) περιγράφουν τις προκλήσεις που συναντούν οι σύντροφοι στην καθημερινότητά τους και αναφέρονται στους τομείς που επηρεάζονται από τη χρήση ουσιών ή και αλκοόλ. Ειδικότερα, οι παραπάνω συγγραφείς τονίζουν ότι η χρήση ουσιών προκαλεί δυσκολίες στον κοινωνικό, εργασιακό, επαγγελματικό, νομικό, ψυχολογικό και σεξουαλικό τομέα, ενώ επηρεάζει τον ελεύθερο και ποιοτικό χρόνο των συντρόφων.

Επιπλέον, σύμφωνα με τους Acabchuk & Johnson (2018), οι συντροφικές σχέσεις αποτελούν ισχυρό παράγοντα επιρροής στην λήψη αποφάσεων και στην ανάπτυξη

συμπεριφορών οι οποίες σχετίζονται με την χρήση ουσιών/αλκοόλ. Έτσι, οι νεαρές γυναίκες υιοθετούν συχνά μία ανεκτική στάση απέναντι στη χρήση ουσιών του συντρόφου τους και σε κάποιες περιπτώσεις επιλέγουν να κάνουν χρήση μαζί του, χωρίς απαραίτητα οι ίδιες να καταλήγουν σε προβληματικές συμπεριφορές (Sperandio, 2019).

Η στάση ανοχής που δείχνουν οι νεαρές γυναίκες απέναντι στη χρήση ουσιών του συντρόφου τους ερμηνεύεται στη βιβλιογραφία με πολλούς τρόπους και συνδέεται με πρώιμες εμπειρίες κοινωνικοποίησης, καθώς και με έμφυλους ρόλους που οι γυναίκες τείνουν να υιοθετούν στην οικογένειά τους ή στην ευρύτερη κοινωνία (Naylor & Lee, 2010). Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω προβληματισμούς η παρούσα έρευνα εξετάζει τον ρόλο της χρήσης ουσιών στο πλαίσιο των ετερόφυλων σχέσεων μέσα από τις οπτικές των γυναικών που διανύουν την περίοδο της αναδυόμενης ενηλικίωσης.

Δεδομένου ότι οι πληροφορίες γύρω από το σχετικό θέμα είναι περιορισμένες στην ελληνόγλωσσα βιβλιογραφία, ως κύριος στόχος τέθηκε η διερεύνηση όλων των πιθανών πτυχών αυτού το ζητήματος. Η κατανόηση της πλήρης εικόνας, του τι συμβαίνει, γίνεται αντιληπτή μέσα από την χρήση ποιοτικών μεθόδων παραγωγής δεδομένων. Έτσι, η παρούσα μελέτη έχει ως στόχο να διερευνήσει ποιοτικά, μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων τις εμπειρίες των νεαρών γυναικών με συντρόφους που κάνουν χρήση ουσιών/αλκοόλ.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία διαιρείται σε τέσσερα βασικά μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελεί το θεωρητικό της πλαίσιο. Αναλυτικότερα, αναφέρεται στην σύνδεση των εννοιών, της χρήσης, της αποχής και της κανονικοποίησης των ουσιών και αλκοόλ, της συντροφικής σχέσης και των χαρακτηριστικών της, και τέλος, της αναδυόμενης ενηλικίωσης. Το δεύτερο μέρος ασχολείται με τη μεθοδολογία της έρευνας και περιγράφει την μέθοδο δειγματοληψίας, τον τρόπο με τον οποίο συλλέχθηκαν τα δεδομένα, καθώς και τον τρόπο που αναλύεται το εμπειρικό υλικό. Στο τρίτο μέρος παρουσιάζονται τα ευρήματα της ανάλυσης σε σύνδεση με στοιχεία από το θεωρητικό μέρος. Στο τέταρτο και καταληκτικό μέρος της εργασίας γίνεται αναφορά στα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την παρούσα εργασία και αποτυπώνονται προτάσεις για την καλύτερη προσέγγιση του

φαινομένου από τους φορείς που ασχολούνται με την πρόληψη των εξαρτήσεων και την υποστήριξη των νέων.

ΜΕΡΟΣ Ι: Θεωρητικό πλαίσιο

Κεφάλαιο 1

Διερεύνηση εννοιών

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται οι έννοιες της χρήσης, της αποχής και της κανονικοποίησης των ουσιών και αλκοόλ, της συντροφικής σχέσης και των χαρακτηριστικών της, και τέλος της αναδύομενης ενηλικίωσης. Στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι να γίνει αντιληπτός ο τρόπος με τον οποίο συνδέονται αυτοί οι όροι και συγκεκριμένα πως η χρήση ουσιών μπορεί να επηρεάσει τις συντροφικές σχέσεις κατά την περίοδο της αναδύομενης ενηλικίωσης. Η εξέταση αυτών των εννοιών συμβάλλει στη θεωρητική ευαισθητοποίηση για τη διερεύνηση του συγκεκριμένου θέματος.

1.1 Χρήση ουσιών και αλκοόλ

Η χρήση ουσιών και αλκοόλ αποτελεί ένα πολυπαραγοντικό και πολυδιάστατο φαινόμενο, καθώς συνθήκες τόσο της ιδιωτικής όσο και της κοινωνικής σφαίρας επηρεάζουν την εμφάνιση, την συχνότητα αλλά και την ένταση με την οποία τα άτομα κάνουν την κατανάλωσή τους. Τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο αυτό λαμβάνει ολοένα και αυξητικές τάσεις στους νεαρούς ενήλικες (Boys et al., 2001). Σύμφωνα με τους Kangule et al. (2011), η παγκοσμιοποίηση, οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των κρατών, το χαμηλό κόστος και η ευρεία διαθεσιμότητα των ουσιών στις καθημερινές ψυχαγωγικές συναλλαγές των νέων συμβάλλουν στη εξάπλωση του φαινομένου. Οι έρευνες των Cook et al. (2013) και Halladay et al. (2020) δείχνουν ότι συχνά η ηλικιακή περίοδος έναρξης της χρήσης ουσιών και αλκοόλ είναι η εφηβεία και η επικίνδυνη ενασχόληση με τις ουσίες κορυφώνεται κατά την αναδύομενη ενηλικίωση. Με τον όρο «επικίνδυνη» εννοείται η ενασχόληση με την χρήση ουσιών που αυξάνει τον κίνδυνο βλαβερών συνεπειών για τα άτομα που τα καταναλώνουν (Μαλλιώρα, 2010· ΠΟΥ, 2010).

Μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας διαπιστώθηκε πως τα κίνητρα που ωθούν στη χρήση ουσιών αφορούν τις ιδιότητες της χαλάρωσης, της μέθης, της κοινωνικοποίησης κατά τις βραδινές εξόδους, της ενίσχυσης αντοχής μιας δραστηριότητας

και της ανακούφισης της καταθλιπτικής διάθεσης (Boys et al., 2000). Η χρήση ουσιών και αλκοόλ έχει συσχετιστεί επίσης και με την μείωση του άγχους που προέρχεται από συντροφικές δυσκολίες, γονεϊκές πιέσεις και άλλα οικογενειακά προβλήματα. Πιο συγκεκριμένα τα τελευταία, η πίεση των συνομηλίκων και η προσδοκία εφορίας, συνδέονται και με την επικίνδυνη χρήση ουσιών από τους νέους (Kangule et al., 2011). Συνοπτικά, υπάρχουν τόσο προσωπικοί όσο και κοινωνικοί παράγοντες που ευθύνονται για τη χρήση ουσιών και με την επιρροή των συνομηλίκων και της οικογένειας να παίζουν αρκετά σημαντικό ρόλο στην έναρξη και στη συνέχιση της κατάχρησης ουσιών (Boys et al., 2001).

1.1.1 Αποχή από τη χρήση ουσιών

Η χρήση ουσιών δεν αφορά μόνο τα άτομα τα οποία κάνουν χρήση, αλλά απασχολεί και τα οικεία τους πρόσωπα, ακόμα και όταν επιλέγουν να απέχουν από αυτήν. Οι Rosansky & Rosenberg, (2019) σε έρευνά τους που αφορά άτομα 18-25 ετών, ξεχωρίζουν δύο τύπους ατόμων που απέχουν από την χρήση ουσιών: Αυτούς που ποτέ δεν είχαν δοκιμάσει ουσίες (*lifelong abstainers*) και αυτούς που είχαν κάποια εμπειρία στο παρελθόν αλλά πλέον επιλέγουν να απέχουν (*current abstainers*) από τη συγκεκριμένη πρακτική. Μερικές αιτίες που τους αποτρέπουν από την χρήση ουσιών είναι σε μεγάλο βαθμό ο φόβος για την σωματική και την ψυχική τους υγεία, οι αρνητικές συνέπειες/επιπτώσεις, η αδιαφορία για τις ιδιότητες της ουσίας, η συνειδητή αποφυγή δοκιμής καθώς μερικά άτομα φοβούνται ότι θα εξαρτηθούν, και τέλος, μικρό μερίδιο αποτρέπεται εξαιτίας της εμπειρίας που έχουν ή είχαν με έναν χρήστη εντός του οικογενειακού τους πλαισίου (Fountain, 1999· Rosansky & Rosenberg, 2019). Στα αποτελέσματα μερικών ερευνών, στις οποίες συμμετείχαν κυρίως μεσήλικες, βρέθηκε πως η συνειδητή διακοπή χρήσης ουσιών οφείλεται σε συναισθήματα απόγνωσης, απελπισίας και αισθήματος απώλειας ελέγχου (Andrews et al., 2012· Pettersen et al., 2018). Ενώ, παράγοντες που βοήθησαν στην διατήρηση της αποχής τους ήταν η υποστήριξη από το περιβάλλοντός τους (φίλοι, οικογένεια και σύντροφοι), ο φόβος, η εξάντληση, η αίσθηση «αηδίας» ως προς τον εαυτό τους, η πνευματική πίστη και η επιδείνωση της ψυχικής και σωματικής τους υγείας (Andrews et al., 2012· Pettersen et al., 2018). Η αποφυγή της χρήσης ουσιών πηγάζει από

εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες οι οποίοι δεν είναι καθορισμένοι καθώς η εμπειρία της χρήσης είναι διαφορετική στο κάθε άτομο.

1.1.3 Κανονικοποίηση

Το τελευταίο μισό αιώνα, λόγω της γρήγορης διάδοσης της κάνναβης παρατηρείται μια τάση κανονικοποίησης των ιδιοτήτων της στα πλαίσια κοινωνικών αλληλεπιδράσεων. Πιο συγκεκριμένα, η κανονικοποίηση ουσιών είναι η διαδικασία με την οποία οι παράνομες και νόμιμες ουσίες γίνονται αποδεκτές, ειδικά στα πλαίσια της κοινωνικής ζωής. Για παράδειγμα, οι φοιτητές και οι φοιτήτριες που συμμετείχαν στην έρευνα των Mostaghim & Hathaway (2013) περιγράφουν την κάνναβη ως μια ουσία που δεν προκαλεί «βλάβη» και αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της ψυχαγωγίας κατά τη διάρκεια της φοιτητικής τους ζωής. Επομένως, η κάνναβη λειτουργεί, γενικά, ως μέθοδος κανονικοποίησης των νέων στα πλαίσια της διαμόρφωσης της ταυτότητας τους (Parker, et al., 1999).

Λόγοι που οδηγούν στην κανονικοποίηση της χρήσης ουσιών είναι, αρχικά, η νομιμοποίηση της κάνναβης σε όλο και περισσότερες χώρες (Pardo, 2014) και η διαθεσιμότητα λόγω της αυξανόμενης ζήτησης σε χαμηλές τιμές (Moyle, 2019· Parker, 2005· Shildrick, 2002). Παράδειγμα αποτελούν οι συναλλαγές των νέων, όπου ο Parker (2005) παρατηρεί ότι οι ίδιοι προμηθεύονται ουσίες από τους φίλους ή γνωστούς τους διότι η εμπιστοσύνη μεταξύ τους διευκολύνει την διαδικασία εφοδιασμού.

Οι μελετητές Patton (2018) και Shildrick (2002) υποστήριξαν ότι υπάρχει διαφορά στον τρόπο που η κατανάλωση ουσιών και αλκοόλ κανονικοποιούνται. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται διαφορές ανάλογα με το φύλο και την κοινωνική τάξη των ατόμων (Hunt et al., 2016). Ενώ, μερίδιο για την κανονικοποίηση έχει και η στάση της ίδιας της οικογένειας και των φίλων ως προς την συνήθεια της κατανάλωσης ουσιών και αλκοόλ. Η αρρενωπότητα, η χρήση ουσιών, αλκοόλ όπως και άλλες ριψοκίνδυνες δραστηριότητες και συμπεριφορές που έχουν συνδεθεί με το ανδρικό φύλο, έχουν κανονικοποιηθεί ως προέκταση του κοινωνικού ρόλου τους. Δεν είναι τυχαίο που περισσότεροι άνδρες απ' ότι οι γυναίκες ενστερνίζονται αυτή την πρακτική (Van Hout, 2011).

Γενικά, η κανονικοποίηση της κατανάλωσης κάνναβης και αλκοόλ επιτυγχάνεται εξαιτίας των αναγκών που δημιουργούνται από τις κοινωνικο-δημογραφικές και πολιτισμικές συνθήκες. Κατ' επέκταση, η νοσηματοδότηση που τους δίνουν τα άτομα ως μέρος της καθημερινότητας αποτελεί παράγοντα που ενθαρρύνει τα άτομα να ξεκινήσουν ή να διατηρήσουν αυτή την συνήθεια.

1.2 Συντροφική σχέση

1.2.1 Ορισμός συντρόφου

Οι συντροφικές σχέσεις ασκούν καταλυτική επίδραση στις στάσεις που οι σύντροφοι διατηρούν απέναντι στις ουσίες. Στην παρούσα εργασία, ο/η «σύντροφος» κατανοείται ως ένα άτομο που βρίσκεται σε αποκλειστικό δεσμό με ένα άλλο και με το οποίο υπάρχει αμοιβαία ανταλλαγή στοργής, οικειότητας και σεξουαλικής έλξης (Collins et al., 2009· Hatfield et al., 2007). Μια άλλη διατύπωση του ορισμού αναφέρει τον/την «σύντροφο» ως κάποιον/-α που έχει μια δεσμευμένη ρομαντική ή σεξουαλική σχέση με ένα άτομο και μπορεί να είναι βραχύχρονη ή και μακρόχρονη (Bell, 2013· Collins, 2023). Η «ρομαντική σχέση» που αναφέρεται παραπάνω ορίζεται από τους Collins et al. (2009), ως «η αμοιβαία, συνεχής και εκούσια αλληλεπίδραση μεταξύ δύο συντρόφων που χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένες εκφράσεις στοργής και οικειότητας». Στην παρούσα έρευνα επιλέγεται ο όρος *συντροφική σχέση* για την περιγραφή σχέσεων που έχουν τις παραπάνω ιδιότητες.

1.2.2 Χαρακτηριστικά συντροφικών σχέσεων

Ο Miller (2021), παρατηρεί ορισμένα χαρακτηριστικά τα οποία ορίζουν αλλά και επηρεάζουν την λειτουργικότητα της σχέσης. Αυτά αφορούν την ποιότητα επικοινωνίας, την αναγνώριση αναγκών και άλλες υποστηρικτικές συμπεριφορές. Αρχικά, καθοριστικός παράγοντας για την βασική λειτουργία μιας συντροφικής σχέσης είναι ο βαθμός που τα άτομα καταλαβαίνουν και ανταποκρίνονται στις ανάγκες και επιθυμίες του άλλου συντρόφου (*ανταποκριτικότητα*). Δεύτερος παράγοντας είναι το πνεύμα ομαδικότητας και ισοτιμίας μέσα στην σχέση (*αμοιβαιότητα*), ενώ ο τρίτος αφορά τον χρόνο, τις προσπάθειες και τους πόρους που αφιερώνουν οι σύντροφοι μεταξύ τους (*αφοσίωση*). Τέλος, επισημάνει

την φροντίδα, την εμπιστοσύνη, τον σεβασμό και την φυσιολογική αλληλεξάρτηση των συντρόφων ως εξίσου σημαντικά στοιχεία. Στο τελευταίο από αυτά, μάλιστα, προσθέτει πως όταν οι σύντροφοι είναι αλληλοεξαρτώμενοι, η συμπεριφορά του ενός επηρεάζει άμεσα τις πράξεις και τα συναισθήματα του άλλου. Συνεπώς, όλα αυτά είναι συστατικά που ορίζουν την *ικανοποίηση* που λαμβάνουν οι σύντροφοι μέσα από την σχέση τους. Ανάλογα με το πόσο σταθερά είναι και το πόσο επιτυγχάνονται ή όχι τα παραπάνω, αποτελούν, επίσης, την βάση για την κατανόηση της λειτουργικότητας και της ποιότητας μέσα στην σχέση.

1.2.3 Ποιότητα σχέσης και χρήση ουσιών

Η ποιότητα της σχέσης επηρεάζει θετικά ή αρνητικά την διάθεση ή/και την ένταση για την χρήση ουσιών (Acabchuk & Johnson, 2018· Simon & Barrett, 2010). Η έρευνα των Blumenstock, & Papp (2021) διευκρινίζει, όμως, πως ακόμα και τα ζευγάρια τα οποία έχουν υψηλή ποιότητα σχέσης μπορεί να είναι εξίσου πιθανό να στραφούν στη χρήση ουσιών όταν τα μέλη έχουν άλλα ατομικά, περιβαλλοντικά ή κοινωνικά ερεθίσματα τα οποία ευνοούν χρήση ουσιών.

Κατά τις παρατηρήσεις των Strauss et al. (2012), όταν ένα άτομο αντιλαμβάνεται ότι ο σύντροφος είναι κοντά στα πρότυπα και τις επιθυμίες του, κοινώς, όταν είναι πιο κοντά σε αυτό που θεωρούν ως «ιδανικό» σύντροφο, τότε χαρακτηρίζεται η σχέση ποιοτική. Αυτή η παρατήρηση παραπέμπει στην σκέψη πως η συνήθεια της χρήσης ουσιών μπορεί να μην έχει πάντα αρνητικό αντίκτυπο για την ποιότητα της συντροφικής σχέσης εάν νοηματοδοτείται τελικά ως κάτι θετικό από τα μέλη της. Για παράδειγμα, πολλά ζευγάρια κάνουν μαζί ουσίες ή είναι ευέλικτα προς τον σύντροφο-χρήστη καθώς αυτό τους κάνει να έχουν μια πιο λειτουργική και οικεία σχέση, συμβάλλοντας έτσι στην ικανοποίηση από αυτήν (Blumenstock, & Papp, 2021). Βέβαια, καθώς η χρήση ουσιών δεν είναι ένα απλό φαινόμενο, υπάρχει πάντοτε ο αντίποδας. Ένα παράδειγμα είναι η έρευνα των Tuten & Jones (2003) που έδειξε ότι τα άτομα που προσπάθησαν να κάνουν απεξάρτηση, έχοντας παράλληλα συντροφική σχέση με χρήστη/τρια, δεν υποστηρίχθηκαν αρκετά για την αποχή από τις ουσίες και αντιθέτως ήταν πιο πιθανό να εγκαταλείψουν την θεραπευτική προσπάθεια που ξεκίνησαν. Φαίνεται επομένως, πως η στάση των ατόμων προς τις ουσίες

επηρεάζει το πως οι ίδιοι αντιλαμβάνονται την ποιότητα της σχέσης τους καθώς μπορεί είτε να φανεί ευεργετική για το μέλλον της σχέσης ή, αντίθετα, να εμποδίσει την προσωπική ανάπτυξη των ατόμων.

1.3 Αναδυόμενη ενηλικίωση

Η συντροφική σχέση αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς δεσμούς των ατόμων κατά την περίοδο της αναδυόμενης ενηλικίωσης (Furman, 2018). Αυτή η ηλικιακή περίοδος είναι σημαντικό να διερευνηθεί καθώς οι νέες εμπειρίες των ατόμων που μπαίνουν στην φάση αυτή έχουν αρκετές φορές επίπτωση τόσο στην προσωπική όσο και στην κοινωνική τους ανάπτυξη.

Η *αναδυόμενη ενηλικίωση* πρόκειται για έναν χαρακτηρισμό που εισήγαγε ο Arnett (2000) για να προσδιορίσει την περίοδο 18 με 25 ετών κατά την οποία το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με πολλές αλλαγές στην προσωπική ζωή και το περιβάλλον του, αναλαμβάνοντας νέους ρόλους και ευθύνες: Αναζήτησης της ταυτότητας, σύναψη και διατήρηση διαπροσωπικών σχέσεων, ανεξάρτητη διαβίωση ή συγκατοίκηση, σπουδές ή είσοδος στο κόσμο της εργασίας. Τα παραπάνω, είναι ορισμένες κρίσιμες καταστάσεις που μπορούν να επηρεάσουν την συναισθηματική και ψυχολογική κατάσταση των αναδυόμενων ενηλίκων (Arnett, 2000· Cadigan et al., 2019). Οι πιθανές αντιξοότητες που τα άτομα συναντούν στην προσπάθεια τους να εκπληρώσουν και να ανταποκριθούν σε τέτοιου είδους στόχους στη φάση αυτή μπορεί να οδηγήσουν τα άτομα στον πειραματισμό ή στη χρήση ουσιών και αλκοόλ, χωρίς απαραίτητα να φτάνουν στην εξάρτηση (Arnett, 2005· Cadigan et al., 2019). Επίσης, το αίσθημα «αισιοδοξίας» που χαρακτηρίζει αυτή την ηλικιακή ομάδα ενισχύει την τόλμη για επικίνδυνες συμπεριφορές. Πιο συγκεκριμένα, το άτομο διακατέχεται από υψηλές προσδοκίες για τον εαυτό του χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις αρνητικές συνέπειες που μπορούν να του συμβούν από καταστάσεις όπως είναι η χρήση ουσιών (Arnett, 2005). Αυτό, σε συνδυασμό με την ανύπαρκτη επίβλεψη και την ελευθερία χρόνου των αναδυόμενων ενηλίκων ευνοεί την ασχολία τους με την χρήση ουσιών ειδικά όταν το άτομο έχει ξεκινήσει την φοιτητική του ζωή (Blumenstock, & Papp, 2021). Επομένως, αυτή η ηλικιακή περίοδος που χαρακτηρίζεται από τα πρώτα βήματα της

ανεξαρτησίας, είναι ένα κρίσιμο στάδιο για την δέσμευση του ατόμου με νέες συνήθειες και σχέσεις.

Κεφάλαιο 2

Πτυχές επιρροής σύναψης σχέσης με άτομο που κάνει χρήση ουσιών

Το δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας εστιάζει στην επιρροή που ασκούν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας (αναζήτηση συγκινήσεων και αίσθημα της προσωπικής αξίας) στην επιλογή συντρόφου αλλά και στην νοηματοδότηση που δίνουν στις ουσίες και το αλκοόλ. Στην συνέχεια αποτυπώνεται ο βαθμός υποστηρικτικότητας από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον ως προς την συντροφική σχέση που διατηρούν οι νεαρές γυναίκες με έναν χρήστη ουσιών μέσω της στάσης που το ίδιο το περιβάλλον κρατά απέναντι στην χρήση ουσιών. Επιπλέον, σημαντική αναφορά γίνεται στο πως η ευθυγράμμιση έμφυλα στερεότυπα παροτρύνει τις νεαρές γυναίκες να λαμβάνουν έναν πιο φροντιστικό ρόλο στις σχέσεις τους ακολουθώντας πατριαρχικά αξιακά και πρότυπα.

2.1 Αναζήτηση συγκινήσεων (Sensation seeking)

2.1.1.Ορισμός

Ένα σημαντικό στοιχείο για την κατανόηση της συμπεριφοράς των ατόμων αλλά και της φύσης των προσωπικών τους επιλογών αποτελεί η *αναζήτηση συγκινήσεων*. Συγκεκριμένα, όπως ορίζει ο Zuckerman (1984, 2009), η αναζήτηση συγκινήσεων (Sensation Seeking) είναι ένα χαρακτηριστικό της προσωπικότητας που σχηματίζεται από γενετικούς, βιολογικούς, ψυχολογικούς, σωματικούς και κοινωνικούς παράγοντες που επηρεάζουν τις συμπεριφορές και προτιμήσεις των ατόμων προκαλώντας την τάση για αναζήτηση νέων, περίπλοκων και έντονων εμπειριών. Βέβαια, έχει παρατηρηθεί πως το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό γίνεται πολύ έντονο κατά την εφηβεία και φθείρει, όσο μεγαλώνει το άτομο (Shulman et al., 2015). Ο Zuckerman (1984), προσπαθώντας να το εξηγήσει με απλό τρόπο, το περιγράφει συνοπτικά ως «το ενδιαφέρον για την διέγερση ή την ενεργοποίηση των αισθήσεων που επιτυγχάνεται μέσω της μουσικής, των ταξιδιών,

του φαγητού και των ναρκωτικών». Ο ίδιος σε ένα άρθρο του το 1994 αναφέρει πως τα άτομα που χαρακτηρίζονται από υψηλή αναζήτηση συγκινήσεων είναι διατεθειμένα να αποκτήσουν αυτές τις εμπειρίες με κάθε κόστος (οικονομικό, νομικό, κοινωνικό, σωματικό) οδηγούμενα πολλές φορές σε επικίνδυνες συμπεριφορές. Πιο αναλυτικά, οι τελευταίες αφορούν την *παραβατική συμπεριφορά* (κατάχρηση ουσιών, διακίνηση ουσιών, κλοπές), την *ρισοκίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά* (επαφές χωρίς προστασία), τις *επικίνδυνες δραστηριότητες και αθλήματα*, την *επικίνδυνη οδική συμπεριφορά*, τον *τζόγο*, και την *απιστία* προς έναν σύντροφο (Zuckerman, 1990, 1994, 2007). Όμως, καθοριστικό ρόλο έχουν οι πολιτισμικοί παράγοντες στη διαμόρφωση της αναζήτησης αισθήσεων καθώς οι άνθρωποι σε διαφορετικούς πολιτισμούς μπορεί να ικανοποιήσουν την ανάγκη τους για εμπειρίες αναζήτησης συγκινήσεων με διαφορετικούς τρόπους (Zuckerman, 2009). Παραδείγματος χάρη, ορισμένες θρησκείες αποθαρρύνουν τους πιστούς από το να κάνουν χρήση ουσιών, κι έτσι άτομα τα οποία έχουν την τάση για αναζήτηση συγκινήσεων ψάχνουν να την ικανοποιήσουν με άλλον τρόπο (Rosansky & Rosenberg, 2019).

2.1.2 Χαρακτηριστικά αναζήτησης συγκινήσεων

Η αναζήτηση συγκινήσεων επηρεάζει το άτομο ως προς τις προτιμήσεις του, τον τρόπο που σκέφτεται και τον τρόπο που πράττει. Ορισμένα χαρακτηριστικά που συνδέονται άμεσα με την αναζήτηση συγκινήσεων είναι, για παράδειγμα, η *δημιουργικότητα*, η *αισθητική*, η *γνώση* και η *αντίληψη* των ατόμων: Ο ενστερνισμός μιας αντισυμβατικής ιδεολογίας ή μιας συγκεκριμένης καλλιτεχνικής οπτικής μπορεί να κάνει το άτομο να αμφισβητεί τους κανόνες ή τα κυρίαρχα πρότυπα με αποτέλεσμα να ανοίγει τους ορίζοντές του προς νέες ή ασυνήθιστες ιδέες (Zuckerman 1984, 1990). Ένα δεύτερο στοιχείο που εκφράζεται μέσα από την αναζήτηση συγκινήσεων είναι η *ανοχή για το αβέβαιο* ή *ανοχή στην ασάφεια* (*tolerance for ambiguity*) το οποίο έχει να κάνει με την ικανότητα του ατόμου να διαχειρίζεται και να προσαρμόζεται σε μια αβέβαιη κατάσταση (Önggen, 2007· Zuckerman 1984, 1990). Το παραπάνω γίνεται κατανοητό μέσα από την παρατήρηση των Horvath & Zuckerman (1993) που έδειξε ότι τα άτομα με υψηλή αναζήτηση συγκινήσεων έχουν χαμηλότερα επίπεδα άγχους για ορισμένες καταστάσεις από ότι τα άτομα που δεν έχουν υψηλή αναζήτηση συγκινήσεων. Αυτό το εύρημα το εξηγούν οι ίδιοι ως απόρροια του αισθήματος της αισιοδοξίας ή «αισιόδοξης

προκατάληψης» (Arnett, 2005· Weinstein, 1989). Ακόμα, προσθέτουν πως οι αναζητητές υψηλών συγκινήσεων τείνουν να δίνουν αξία και να ανατροφοδοτούνται από το τελικό αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων που κάνουν πολύ περισσότερο από ότι τα άτομα με χαμηλή αναζήτηση συγκινήσεων (Horvath & Zuckerman, 1993). Επομένως, γίνεται κατανοητό πως η αναζήτηση συγκινήσεων παίζει καθοριστικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο οι νεαρές γυναίκες αντιλαμβάνονται, νοηματοδοτούν και αντιμετωπίζουν ανθρώπους και καταστάσεις.

2.1.3 Επιλογή συντρόφου και αναζήτηση συγκινήσεων

Η αναζήτηση συγκινήσεων του ατόμου, παίζει σημαντικό ρόλο στην επιλογή και την σύναψη συντροφικών σχέσεων. Αρχικά, ο Miller (2021), υποστηρίζει πως όσο πιο πολύ μοιάζει το ένα άτομο με τον υποψήφιο σύντροφο, τόσο πιο γρήγορα αισθάνεται έλξη. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρει, η έλξη προκαλείται μέσω χαρακτηριστικών όπως είναι η εμφάνιση, η ευγένεια, η ευχάριστη προσωπικότητα αλλά και το πόσο καταφέρνουν οι υποψήφιοι σύντροφοι να εκπληρώνουν την ανάγκη του ανήκειν του ενδιαφερόμενου ατόμου. Η έλξη προς έναν συγκεκριμένο πρότυπο, όμως, δεν είναι μόνιμη καθώς αυτή επηρεάζεται από τους στόχους, τις επιθυμίες και τις ανάγκες που έχει ο/η ενδιαφερόμενος/η στον τρέχοντα χρόνο. Αντίστοιχα, άλλο ένα χαρακτηριστικό που ελκύει τα άτομα είναι το κατά πόσο έχουν κοινές αξίες, στάσεις, προκαταλήψεις, δραστηριότητες και ορισμένα χαρακτηριστικά προσωπικότητας (Miller, 2021).

Όσον αφορά τα τελευταία και συγκεκριμένα την αναζήτηση συγκινήσεων, ενδιαφέροντα ευρήματα δίνει η μελέτη των Henderson et al. (2005) αναφορικά με την επιλογή του συντρόφου κατά τις ηλικίες 18-25. Συγκεκριμένα, βρέθηκε πως τα άτομα που αναζητούν υψηλή συγκίνηση δείχνουν να έχουν μεγαλύτερη τάση να αποδέχονται τα αρνητικά χαρακτηριστικά που εμφανίζει ένας ελκυστικός υποψήφιος σύντροφος. Βέβαια, όπως εξετάστηκε, τα άτομα υψηλής αναζήτησης συγκινήσεων ήταν συνειδητοποιημένα για τους κινδύνους αλλά και τον βαθμό της ελκυστικότητας του άλλου ατόμου, όσο ήταν και άτομα με χαμηλή αναζήτηση συγκινήσεων. Στην παραπάνω έρευνα παραθέτονται μερικές από τις παρατηρήσεις των Zuckerman & Kuhlman (2000) που αναφέρουν ότι τα άτομα με υψηλή αναζήτηση συγκινήσεων τείνουν να έχουν μεγαλύτερη κλίση προς την προσέγγιση

του ερεθίσματος και λιγότερη κλίση προς αποφυγή αυτού σε σύγκριση με τα άτομα που έχουν χαμηλά επίπεδα αναζήτησης συγκινήσεων. Επομένως, με αυτά τα δεδομένα, η έρευνα των Henderson et al. (2005) σχετικά με την επιλογή του συντρόφου καταλήγει πως όταν ένας αναζητής υψηλών συγκινήσεων έλκεται από ένα άτομο γνωρίζοντας ότι είναι επιβλαβές έχει περισσότερη κλίση να το προσεγγίσει παρά να το αποφύγει. Το παραπάνω, ενδέχεται να εκφράζει μόλις ένα μέρος του πληθυσμού, καθώς οι σχέσεις είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο και εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες. Η κάθε σχέση, όπως και το κάθε άτομο, είναι διαφορετικό και οι λόγοι σύναψης σχέσης διαφέρουν.

2.3 Αίσθημα προσωπικής αξίας

Ένα δεύτερο βασικό στοιχείο της προσωπικότητας το οποίο επηρεάζει άμεσα την επιλογή και την σύναψη σχέσης με έναν σύντροφο, είναι το αίσθημα προσωπικής αξίας. Συγκεκριμένα, το παραπάνω διαμορφώνεται μέσα από τις προσδοκίες και τα πρότυπα που λαμβάνει ένα άτομο μέσα στην οικογένεια αλλά και την ευρύτερη κοινωνία.

Όπως αναφέρουν οι Παρασκευόπουλος κ.α. (1998), οι θέσεις των γυναικών στην οικογένεια καθορίζονται από το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο βρίσκονται. Ταυτόχρονα, εξαιτίας αυτών αλλά και της κοινωνικοοικονομικής οργάνωσης, σχηματίζονται έμφυλες διαφορές, προωθούνται οι εξουσιαστικές σχέσεις και αναγνωρίζεται ή όχι η ισοτιμία (Van Anders et al., 2017).

Η συχνή αντίθεση μεταξύ προσωπικών ρόλων και κοινωνικών στερεοτύπων που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες γυναίκες και σε συνδυασμό με την κοινωνική σύγκριση όσον αφορά την εμφάνιση, τις οδηγεί συχνά σε αμφιβολία για την προσωπική τους αξία (Μαστέλλου & Τάνταρος, 2022). Αυτό, συνδέεται άμεσα με την έννοια του εαυτού που χαρακτηρίστηκε από τον Rosenberg (1986) ως «το σύνολο των σκέψεων και συναισθημάτων του ατόμου», το οποίο αφορά την αυτοαντίληψη και την αυταξία (Μακρή-Μπότσαρη, 2001). Πολλές είναι οι μελέτες που δείχνουν ότι τα προαναφερθέντα σχετίζονται με τις προσδοκίες, τις επιρροές και γενικότερα τον βαθμό στον οποίο οι σημαντικοί άλλοι εμπλέκονται με τα άτομα (Αναγνωστοπούλου & Σουσαμίδου, 2017· Μακρή-Μπότσαρη, 2001· Rosenberg 1986). Εξάλλου, όπως υποστηρίζει ο Maslow (1943,

1954), μόλις το άτομο μπορέσει να εκπληρώσει την ανάγκη του να ανήκει σε ένα κοινωνικού σύνολο, η αυτοεκτίμησή του θα αυξηθεί. Παραδείγματα αποτελούν το οικογενειακό περιβάλλον και οι συνομήλικοι, οι οποίοι λαμβάνουν ενεργό ρόλο επιρροής ειδικά από την εφηβεία και ύστερα (Μακρή-Μπότσαρη, 2001). Όσον αφορά το πρώτο, αποτελέσματα δείχνουν πως η αντίληψη που έχουν οι γονείς για τον εαυτό τους επηρεάζει και την αυτοαξιολόγηση των τέκνων τους (Elfhag et al., 2010). Διευκρινιστική είναι η θεωρία της προσκόλλησης του Bowlby (1973, 1982) κατά την οποία παρατήρησε ότι η σχέση με τους γονείς επηρεάζει μελλοντικά την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού, την αυταξία και τον τρόπο που σχετίζεται με το κοινωνικό του περιβάλλον. Αναλυτικότερα, στην μελέτη τους οι Μαστέλλου & Τάνταρος (2022) παρουσιάζουν πως τα παιδιά, ανεξαρτήτως φύλου, επηρεάζονται από τους γονείς -κυρίως μητέρα-, με τα κορίτσια, όμως, να παρουσιάζουν περισσότερα συγκρουόμενα αισθήματα προσωπικής αξίας. Αυτό συμβαίνει καθώς προτρέπονται από νωρίς να ασπαστούν κοινωνικά στερεότυπα συνδεδεμένα με το φύλο τους, όπως το να είναι φιλικές, να έχουν ενσυναίσθηση, υπακοή καθώς και να προωθούνται να λαμβάνουν ικανοποίηση από την εξωτερική τους εμφάνιση (Bleidorn et al., 2016· Μαστέλλου, 2018· Mruk, 2006· Tashakkori, 1993· Χατζηχρήστου, 2011). Με αυτό τον τρόπο ενθαρρύνεται η επιβεβαίωση του εαυτού τους συνεχώς από εξωτερικούς παράγοντες όπως οι σημαντικοί άλλοι, αλλά και γενικότερα, τα άτομα του αντίθετου φύλου (Miller, 2021). Κάτι τέτοιο έχει ως αποτέλεσμα η αξία και η συναισθηματική τους ισορροπία να εξαρτάται από το πόσο απορρίπτονται ή γίνονται αποδεκτές από αυτούς. (Μαστέλλου, 2018· Κωσταρίδου-Ευκλείδη, 2010).

2.4 Ευνοϊκό κοινωνικό πλαίσιο

Το οικογενειακό και το φιλικό περιβάλλον των ατόμων αποδίδεται στην παρούσα έρευνα ως «κοινωνικό πλαίσιο» ή «κοινωνικό περιβάλλον» το οποίο επηρεάζει το άτομο στην επιλογή των διαπροσωπικών του σχέσεων. Ο όρος «ευνοϊκό» αποτελεί χαρακτηρισμό της στάσης του κοινωνικού περιβάλλοντος ως προς την χρήση ουσιών και αλκοόλ. Η επιλογή ενός συντρόφου εκτός από τις αξίες, τις πεποιθήσεις και τις ανάγκες του ατόμου στον τρέχοντα χρόνο, αντικατοπτρίζει επίσης, και τις επιρροές που έχει λάβει ένα άτομο από το κοινωνικό του περιβάλλον. Εξάλλου, σύμφωνα με τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό

«η πραγματικότητα είναι κοινωνική κατασκευή» και οι διαπροσωπικές σχέσεις του ατόμου αποτελούν τον κύριο παράγοντα δημιουργίας της πραγματικότητας γύρω του (Robson, 2007). Η οικογένεια, για παράδειγμα, είναι βασικός παράγοντας δόμησης της δεξιότητας των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων εντός των ομάδων (Belle, 1989). Αντίστοιχα, οι Epstein et al. (2000) διαπίστωσαν πως η ανατροφή και η κοινωνικοποίηση του ατόμου σε περιβάλλον στο οποίο γίνεται κατανάλωση ουσιών/αλκοόλ αποτελεί πρότυπο για το ίδιο καθώς μαθαίνει να προσαρμόζεται και να αναζητά παρόμοια κοινωνικά περιβάλλοντα μετέπειτα στην ζωή του χωρίς απαραίτητα να έχει θετικές αλληλεπιδράσεις με αυτά. Ακόμα, η τάση των ατόμων να διατηρούν μια πιο θετική στάση απέναντι στις ουσίες και αλκοόλ, έχει υιοθετηθεί εξαιτίας της ήδη ευνοϊκής γνώμης του κοντινού οικογενειακού τους περιβάλλοντος σχετικά με τα παραπάνω (Stanton et al., 1982). Ενώ, ρόλο παίζει και η έλλειψη ή αποφυγή συζητήσεων σχετικά με τις δραστηριότητες της χρήσης, καθώς αυτό μπορεί να ενθαρρύνει αυτή την πρακτική όταν δεν υπάρχει υποστήριξη από το περιβάλλον. Σύμφωνα με τον Nowinski (1990) ένα συχνό φαινόμενο είναι τα αδέρφια να μοιράζονται πληροφορίες μεταξύ τους χωρίς να ενημερώνουν τους γονείς ώστε να μένουν αμέτοχοι. Όμως, όπως αναφέρει ο ίδιος, υπάρχει και το ενδεχόμενο οι γονείς να έχουν λάβει γνώση για την χρήση ουσιών όμως να επιλέγουν να εθελουφλούν για αυτό το θέμα. Έτσι, μέσω αυτών των στρατηγικών και οι δύο πλευρές επιδιώκουν με το δικό τους τρόπο να διατηρήσουν την ισορροπία της οικογένειας.

Αντίθετα, κατά τους Poulin et al. (2011) οι συνομήλικοι, σε σύγκριση με τους γονείς, είναι πιο πιθανό να επηρεάσουν ένας τον άλλον για να δοκιμάσουν νέα πράγματα (σχέσεις, ουσίες, δραστηριότητες). Επιπλέον, έχει χαρακτηριστεί παγκοσμίως ως μοναδικός παράγοντας που μπορεί να προβλέψει την έναρξη χρήσης ουσιών αλλά και την συναναστροφή με περισσότερα περιβάλλοντα χρήσης (Rowe & Rodgers, 1991). Η κοινωνική αυτή ομάδα είναι σημαντική καθώς όχι μόνο έχει την δύναμη να επηρεάσει τα άτομα μέσω της εκμάθησης συγκεκριμένων δεξιοτήτων αλλά διαδίδει, επίσης, πρότυπα τα οποία αφορούν την επιλογή συντρόφων (Furman et al., 2002). Έτσι, γίνεται φανερό πως οι σχέσεις γονέα-παιδιού θέτουν θεμέλια για τον τρόπο αλληλεπίδρασης στις διαπροσωπικές σχέσεις και αντίστοιχα, οι φίλιες συμβάλλουν στην ανάπτυξη της αμοιβαιότητας και

οικειότητας που είναι κεντρικής σημασίας για τις συντροφικές σχέσεις (Furman et al., 2002).

2.5 Έμφυλοι ρόλοι: Φροντιστικός Ρόλος

Οι ομάδες κοινωνικοποίησης όπως είναι η οικογένεια, το σχολείο και η ευρύτερη κοινωνία μεταλαμπαδεύουν αξίες και πεποιθήσεις, τις οποίες καλούνται τα άτομα, κατά τα μεταγενέστερα αναπτυξιακά στάδια, να ενστερνιστούν ή να απορρίψουν. Μέσα από την παρατήρηση και την μίμηση προτύπων συμπεριφοράς εγκαθίστανται οι έμφυλοι ρόλοι.

Ο ρόλος των φύλων, όπως και η αυτοεκτίμηση, μαθαίνονται μέσα από την οικογένεια (Μαστέλλου & Τάνταρος, 2022). «Η ανδρική και γυναικεία συμπεριφορά διαμορφώνεται μέσω της επιβράβευσης ή αποδοκιμασίας για την ενσάρκωση των ρόλων και αυτό ενισχύεται μέσω της αναγνώρισης και της συμμετοχής τους σε ομάδες του ίδιου φύλου» αναφέρει στην μελέτη του ο Furness (2011). Τα ευρήματα των Μαστέλλου & Τάνταρος, (2022) επαληθεύουν το παραπάνω μέσω της παρατήρησης ότι τα παιδιά που έχουν την τάση να περνούν περισσότερο χρόνο μαζί με γονείς του ίδιου φύλου καταλήγουν να τους μιμούνται εξαιτίας της ομοιότητας του παρατηρητή με το πρότυπό του. Άρα, γίνεται κατανοητό πως η οικογένεια λειτουργεί ως πρότυπο και μέσω της κοινωνικοποίησης μεταφέρει στα τέκνα τις ήδη υπάρχουσες αξίες και πεποιθήσεις που διακατέχει ως προς το φύλο, την υγεία, την αγάπη και παίζει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση του χαρακτήρα των μελών της (Galvin et al, 2015). Στην περίπτωση της Ελλάδας, όμως, η κοινωνία χαρακτηρίζεται από στερεοτυπικές αντιλήψεις ως προς τα φύλα και διαιωνίζει έμφυλους ρόλους και ιεραρχικές σχέσεις μεταξύ τους μέσω των κοινωνικών διακρίσεων (Μαραγκουδάκη, 2000).

Ο Shaffer (2008) παρατηρεί πως ανάλογα με το φύλο τα στερεότυπα έρχονται να δώσουν πρότυπα συμπεριφορών, προσδοκιών αλλά και συναισθημάτων (Brody & Hall, 2010). Έτσι, η γυναίκα διακρίνεται από συναισθήματα φόβου, λύπης, ντροπής, αμηχανίας, άγχους (Brody & Hall, 2010· Helgeson & Fritz, 1998) και ο ρόλος της αφορά την φροντίδα των μελών και την ανάληψη οικιακών καθηκόντων καθώς, όπως αυτό παγιώνεται από την κοινή γνώμη, η τάση αυτή «συνάδει καλύτερα με την φύση της» (Συμεωνάκη κ.α., 2021).

Αποτέλεσμα του οποίου είναι, επίσης, να υποχρεούνται οι πράξεις της να χαρακτηρίζονται από αλτρουισμό και «ηθική» της φροντίδας (Gilligan, 1982· Helgeson & Fritz, 1998· Στρατηγάκη, 2007· Συμεωνάκη et. al., 2021). Έτσι, προωθείται η γυναίκα να λαμβάνει χαρακτήρα ανθεκτικό, υποστηρικτικό και πιστό στον ρόλο της ως φροντιστής, ενώ συγχρόνως αναμένεται να είναι κοινωνικά υποταγμένη, παθητική και να θυσιάζει τον εαυτό της για το σύνολο (DiGirolamo & Salgado de Snyder, 2008). Τέλος, με αυτόν τον τρόπο αφομοιώνουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά ως αναπόσπαστο κομμάτι του ρόλου που διακατέχουν στην οικογένεια ή στην σχέση τους, βρίσκοντας, εν τέλει, δύναμη μέσα από την υποστήριξη και την φροντίδα ως στρατηγική αντιμετώπισης στρεσογόνων καταστάσεων (DiGirolamo & Salgado de Snyder, 2008, Lazarus & Folkman, 1984).

Μια μικρής κλίμακας έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε ελληνικό τμήμα κοινωνικής εργασίας παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι φοιτητές τους ρόλους στην οικογένεια. Τα αποτελέσματα που αναδείχθηκαν έφεραν προβληματισμό στις ερευνήτριες καθώς οι φοιτητές και φοιτήτριες περιέγραψαν με αρκετά στερεότυπα και προκαταλήψεις τα δύο φύλα (Dedotsi & Paraskevoudoulou-Kollia, 2014). Συγκεκριμένα, ο ρόλος της γυναίκας-μητέρας-φροντιστή συσχετίστηκε με ευθραυστότητα, αδυναμία και την ομορφιά, ενώ του άντρα-συζύγου-εργαζόμενου από κύρος και δυναμισμό. Οι παραπάνω ερευνήτριες κάνουν αναφορά στον Bourdieu (1992) ο οποίος υποστήριξε πως οι συμπεριφορές που γίνονται επαναλαμβανόμενα υιοθετούνται από το άτομο με αποτέλεσμα να αρχίζει να ενεργεί χωρίς να έχει πάντοτε την επίγνωση των πράξεών ή των συνεπειών τους. Με αυτό το σκεπτικό αναφέρει η Paraskevoudoulou-Kollia (2006) ότι οι φοιτητές σταδιακά υιοθετούν στερεοτυπικούς ρόλους, όπως αυτοί διαδίδονται μέσα από μια παραδοσιακή ελληνική οικογένεια. Έτσι, με βάση τα παραπάνω, δημιουργείται η υπόθεση πως η σπουδή της κοινωνικής εργασίας απαρτίζεται κυρίως από γυναίκες εξαιτίας του ευαίσθητου και του φροντιστικού της χαρακτήρα (Dedotsi & Paraskevoudoulou-Kollia, 2014).

Σε μια ποιοτική συντροφική σχέση η φροντίδα, κατά τον Miller (2021), χρειάζεται να παρέχεται και από τους δύο συντρόφους καθώς αυτό αφορά την συναισθηματική και σχεσιακή τους ευημερία (Collins et al. 2006). Η ικανότητα ανταπόκρισης του συντρόφου

με ενσυναίσθηση ονομάζεται *λειτουργική* φροντίδα (Mikulincer et al., 2005), ενώ η *δυσλειτουργική* φροντίδα αντανακλάται από συμπεριφορές *υπερενεργοποίησης*, δηλαδή, την υπερβολική επαγρύπνηση στην ανταπόκριση των καταστάσεων κρίσης, και από συμπεριφορές *απενεργοποίησης* που αφορούν την αναστολή της ευαισθησίας και απομάκρυνση των ατόμων σε καταστάσεις κρίσεις (Mikulincer, 2006). Ένα παράδειγμα δίνεται στην έρευνα των Rodriguez & Prestwood (2019) αναφορικά με την χρήση ουσιών από έναν σύντροφο, κατά την οποία οι προσπάθειες μιας συντρόφου για παρότρυνση βοήθειας του σύντροφο-χρήστη της προκαλούσαν στον δεύτερο δυσφορία και κατάφερναν να τον αποτρέψουν ακόμα περισσότερο από το να ζητήσει βοήθεια.

Ο ρόλος αυτός είναι κατά τους Lyonette & Yardley (2003) είτε εγγενής είτε επίκτητος χάρη σε εξωτερικούς παράγοντες. Οι πρώτοι έχουν να κάνουν την επιθυμία του ατόμου για παροχή φροντίδας, ενώ οι τελευταίοι αφορούν καταστάσεις στις οποίες τα άτομα έχουν την αίσθηση του καθήκοντος ή την έλλειψη επιλογής. Ένα παράδειγμα προκύπτει από την μελέτη των Adelman et al. (2014) στην οποία δείχνουν ότι τα άτομα που σχετίζονται με πάσχοντες ψυχικών ασθενειών ή έχοντες εξάρτηση από χρήση ουσιών, τείνουν να είναι σημαντική κοινωνική υποστήριξη για αυτούς με αποτέλεσμα να ενστερνίζονται και να εξασκούν έναν φροντιστικό ρόλο απέναντί τους. Αυτός ο ρόλος, βέβαια, δεν πρέπει να παθολογικοποιείται όπως λένε οι Peled & Sacks (2008), καθώς αυτή η πρακτική είναι επίσης ένδειξη αγάπης και ενδιαφέροντος προς το άλλο άτομο.

Οι έμφυλοι ρόλοι λοιπόν που αποδίδονται από τις κοινωνίες στα φύλα συνδέονται άρρηκτα με την υιοθέτηση μοτίβων συμπεριφοράς (φροντιστή) που επιδρούν στην προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των ατόμων. Αυτές ακριβώς οι συμπεριφορές επηρεάζουν τον τρόπο αντίληψης και δράσης των ατόμων μέσα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Κεφάλαιο 3

Δυσκολίες και προκλήσεις

Οι σύντροφοι των χρηστών είναι τα άτομα τα οποία επηρεάζονται σημαντικά από την χρήση ουσιών των συντρόφων τους εξαιτίας της σωματικής και συναισθηματικής εγγύτητας καθώς και της αναμενόμενης αλληλεξάρτησης που έχει αναπτυχθεί μεταξύ τους (Miller, 2021· Naylor & Lee, 2010). Η συνήθεια του χρήστη αναδύει στην επιφάνεια διάφορες συμπεριφορές οι οποίες δεν γίνονται αποδεκτές από τις συντρόφους τους, κι έτσι δημιουργούνται διάφορες αντιπαραθέσεις. Σε αυτό το κεφάλαιο αποτυπώνονται οι δυσκολίες που προκύπτουν από την χρήση ουσιών καθώς και πως η ήδη υπάρχουσα δυναμική μεταξύ των συντρόφων μπορεί να τις ενισχύσει.

3.1 Δυσκολίες στις συντροφικές σχέσεις όπου παρατηρείται η χρήση ουσιών

3.1.1. Ομάδα στόχος

Μεγάλος αριθμός ερευνών έχει δείξει πως η κατανάλωση ουσιών και αλκοόλ από ένα άτομο επηρεάζει τον κοινωνικό του περίγυρο και πιο συγκεκριμένα την οικογένεια και τις συντροφικές σχέσεις (Birkeland et al., 2018· Gavriel-Fried, 2021· Naylor & Lee, 2010). Κύριες αποδέκτριες των αποτελεσμάτων που φέρουν οι συμπεριφορές του χρήστη-συντρόφου τους είναι οι γυναίκες και πρόκειται για ένα φαινόμενο το οποίο δεν έχει ηλικιακό όριο. Επεξηγηματικά, αρκετές είναι οι πηγές οι οποίες καταγράφουν μεγάλα ποσοστά γυναικών σε αυτές τις έρευνες (Henderson et al., 2005· Rodriguez et al., 2013· Wilson et al., 2017) με τις ηλικίες να εκτείνονται από 18 έως 50+ χρόνων, διερευνώντας την ποιότητα των σχέσεων και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν με τους συντρόφους-χρήστες τους. Έτσι, φαίνεται πως οι σύντροφοι όλων των ηλικιακών ομάδων, παντρεμένοι ή όχι, ενδέχεται να έχουν παρόμοιες εμπειρίες ως προς την συντροφική τους σχέση με έναν χρήστη ουσιών/αλκοόλ, λαμβάνοντας υπόψη ότι μέσα σε αυτή την γενική ηλικιακή έκταση εντάσσεται αυτή των αναδύομενων ενηλίκων 18-25 ετών (βλ. Wilson et al., 2017).

3.1.2. Προκλήσεις στην καθημερινότητα των γυναικών

Όπως αναφέρουν οι Sharma et al. (2016) οι γυναίκες των χρηστών αντιμετωπίζουν συχνά τα κοινωνικά, ψυχολογικά και σωματικά προβλήματα των συντρόφων τους ενώ παράλληλα οι ίδιες έρχονται αντιμέτωπες και με τις προκλήσεις που η σχέση φέρνει στην επιφάνεια. Οι Wilson et al. (2017) συνοψίζουν ότι οι επιπτώσεις μιας σχέσης με έναν χρήστη έχουν προσωπικό αντίκτυπο για την σύντροφο τους καθώς επηρεάζουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές της. Παρόμοια με την παραπάνω έρευνα, αποτελεί η παρατήρηση των Rodriguez et al. (2013) πως η σχέση των νεαρών γυναικών, οι οποίες αναγνώρισαν ως προβληματική την χρήση ουσιών από τον σύντροφό τους, σχετίστηκε με προκλήσεις ως προς την εκπλήρωση των αναγκών τους, την εμπιστοσύνη, την ικανοποίηση και την ποιότητα της δέσμευσης τους. Αναλυτικότερα, σε αρκετές έρευνες εντοπίζονται κοινά χαρακτηριστικά που αφορούν Α) το συναισθηματικό επίπεδο των γυναικών, όπως παρουσιάζονται: θλίψη, ανησυχία, φόβος, απόγνωση και θυμός προς τις συμπεριφορές του συντρόφου και χειραγώγηση από τον ίδιο Β) το σωματικό επίπεδο στις οποίες εντάσσονται μεταξύ άλλων η αϋπνία, γενικότερες επιπτώσεις στην υγεία και η σωματική βία, Γ) το κοινωνικό επίπεδο στο οποίο συγκαταλέγονται η κοινωνική απομόνωση, το στίγμα, η ντροπή και η αμηχανία προς τον κοινωνικό περίγυρο, Δ) και το οικονομικό επίπεδο στο οποίο παρατηρείται η εκμετάλλευση του εισοδήματος και η άσκοπη σπατάλη χρημάτων από τον/την σύντροφο (Devi & George, 2022· Prestwood & Rodriguez, 2019· Schultz, 2018· Sharma et al., 2016· Weimand et al., 2020· Wilson et al., 2017). Επιπλέον, επικρατούν δυσκολίες ως προς την διαπροσωπική σχέση των συντρόφων η οποία χαρακτηρίζεται από έλλειψη επικοινωνίας, εμπιστοσύνης, φροντίδας και ενσυναίσθησης (George & Devi, 2022). Επίσης, οι Weimand et al. (2020) παρατηρούν ότι υπάρχει έλλειψη ασφάλειας και έλλειψη αίσθησης προστασίας ειδικά εκ μέρους των γυναικών, καθώς αυτές είναι οι κύριες δέκτριες χειραγωγικών συμπεριφορών, παρενόχλησης και απειλής.

Υπάρχει διχογνωμία στο ποιά είναι η κυριότερη δυσκολία που συναντούν οι σύντροφοι των καταναλωτών ουσιών και αλκοόλ. Κατά τους Barber & Gilbertson (1997) η μεγαλύτερη πρόκληση στις συντροφικές σχέσεις είναι η σωματική βία. Αντίθετα, η έρευνα των Sharma et al. (2016) κάνει αναφορά σε συναισθηματικά προβλήματα και λιγότερο σε προβλήματα που σχετίζονται με τη σωματική βία. Σε άλλες ποιοτικές έρευνες, όμως, όπως των Gavriel-Fried et al. (2021) και Naylor & Lee (2010), δείχνουν πως τόσο η

σωματική όσο και η συναισθηματική κακοποίηση κυριαρχούν στις αφηγήσεις των γυναικών χωρίς να υπερτερεί κάποια από τις δύο περισσότερο.

3.1.3 Στίγμα εξαιτίας της σύναψης συντροφικής σχέσης με άτομο που κάνει χρήση ουσιών

Μια αρκετά διαδεδομένη δυσκολία που συναντάνε οι γυναίκες-σύντροφοι των χρηστών αποτελεί η επικριτική στάση την οποία λαμβάνουν από το κοινωνικό περίγυρο. Μια τέτοιου είδους στάση επηρεάζει συναισθηματικά και πρακτικά τα μέλη μιας συντροφικής σχέσης, χωρίς πάντα να το αντιλαμβάνονται με τον ίδιο τρόπο ή στον ίδιο βαθμό. Αυτό αποκαλείται *στίγμα* και θεωρείται «οτιδήποτε προκαλεί ντροπή ή κοινωνική καταδίκη» (Μπαμπινιώτης, 2012). Ο Goffman (2014) υποστηρίζει πως το στίγμα πηγάζει από ατομικές και κοινωνικές πεποιθήσεις ή υποθέσεις οι οποίες παίρνουν την μορφή ορθόδοξων απαιτήσεων και προτύπων. Το στιγματισμένο άτομο καλείται να αφομοιώσει τα πρότυπα που του αποδίδονται σχετικά με το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του, σχηματίζοντας, έτσι, μια συγκεκριμένη, προσδοκώμενη, ταυτότητα η οποία έχει ως αποτέλεσμα τον καθορισμό του χαρακτήρα των σχέσεων με το κοινωνικό του περιβάλλον (Μαρκάκη, 2015 Μάτσα, 2009).

Συγκεκριμένα, οι στενές διαπροσωπικές σχέσεις που επηρεάζονται από το στιγματισμένο άτομο προκαλούν αισθήματα ανασφάλειας και αλλαγές στην ποιότητα ζωής τους (Earnshaw et al., 2012). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η έρευνα των Rodriguez & Prestwood (2019) σχετικά με την χρήση ουσιών και αλκοόλ ενός συντρόφου και το τι αντίκτυπο έχει αυτή η πρακτική στην ποιότητα του δεσμού με τον άλλον έτερο. Συγκεκριμένα, υπάρχει σημαντική διαφορά στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται το στίγμα από τους συντρόφους που επίσης καταναλώνουν ουσίες/αλκοόλ σε αντίθεση με αυτούς που δεν καταναλώνουν. Οι πρώτοι, μπορεί να μην βιώσουν έντονα ή να μην αναγνωρίσουν το στίγμα, ή και γενικότερα τις επιπτώσεις της χρήσης, όσο οι δεύτεροι, οι οποίοι θα αναφέρουν συναισθήματα ενοχής, ντροπής και ευθύνης για τον σύντροφο και ενδέχεται να τον βλέπουν και ως παραβάτη (Rodriguez & Prestwood, 2019). Αντιθέτως, μια άλλη έρευνα των Janulis et al. (2013) παρατηρεί πως το αίσθημα ντροπής ή το στίγμα βιώνεται και από τους χρήστες και από τους μη-χρήστες όταν αντιλαμβάνονται ή όταν

γνωρίζουν πως το κοινωνικό περιβάλλον με το οποίο βρίσκονται έχει αρνητική στάση προς αυτή την πρακτική. Αξίζει να σημειωθεί γενικότερα πως οι σύντροφοι των χρηστών εξακολουθούν να τρέφουν αγάπη και ενσυναίσθηση για αυτούς ακόμα και αν αποδοκιμάζουν της χρήσης τους (Rodriguez & Prestwood, 2019).

3.2 Δυναμικές στην σχέση: Εξουσία

Μια συνθήκη η οποία δεν γίνεται αντιληπτή, όμως μπορεί να προκαλέσει ανισότητες μέσα σε μια σχέση, είναι η εξουσία. Σε μια διαπροσωπική σχέση και συγκεκριμένα στην συντροφική, υπάρχουν διάφορες δυναμικές που καθορίζουν την συμπεριφορά των δύο ατόμων με αποτέλεσμα να κρίνεται η ποιότητα της από το πόσο σύμφωνες ή όχι είναι μεταξύ τους. Έτσι, μια δυναμική που ξεχωρίζει σε αυτή την ενότητα είναι η εξουσία καθώς αποτελεί σημαντικό παράγοντα επιρροής των συμπεριφορών της σχέσης μεταξύ των συντρόφων (Keltner et al., 2003). Συγκεκριμένα, οι δύο γνωστές της μορφές είναι αυτές της διαχείρισης πόρων (οικονομικών, πληροφοριών και αποφάσεων) και της ψυχολογικής εξουσίας η οποία, όπως αναφέρουν οι Farrell et al. (2015), είναι η δύναμη, η ικανότητα να αλλάζει κανείς τις σκέψεις και τις συμπεριφορές ενός συντρόφου επιτυγχάνοντας τις υποκειμενικές του προτιμήσεις, χωρίς όμως να επηρεάζεται από τις προσπάθειες επιρροής του άλλου συντρόφου. Επομένως, η εξουσία συνεπάγεται με την δεξιότητα της επιρροής. Αντίστοιχα, η εξάρτηση των αναγκών και των στόχων ενός συντρόφου από τις ενέργειες και διαθέσεις του άλλου χαρακτηρίζεται ως έλλειψη εξουσίας κατά τους Keltner et al. (2003). Μια σημαντική παρατήρηση των Righetti et al. (2015) σχετικά με την άνιση δύναμη στις σχέσεις δείχνει πως όσο η δύναμη είναι υψηλή τόσο οι θυσίες μειώνονται. Αυτό, προκαλεί προβληματισμό ως προς τα αποτελέσματα που φέρουν τα άτομα με χαμηλή ισχύ, αν ληφθούν υπόψη και τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά των έμφυλων ρόλων: Όταν ένας σύντροφος διαθέτει ισχύ και διαπράξει ένα σφάλμα ο άλλος σύντροφος που χαρακτηρίζεται από χαμηλότερη ισχύ είναι πιθανότερο πως θα τον συγχωρήσει χωρίς να τον εκδικηθεί (Körner et al., 2022). Τα άτομα με χαμηλή ισχύ τείνουν συχνότερα να βιώνουν αρνητικά συναισθήματα με αποτέλεσμα να είναι πιο επιφυλακτικά ως προς τον περίγυρό τους και να ελέγχουν την δική τους συμπεριφορά σε καταστάσεις ανάλογα με τις πράξεις των άλλων, ενώ εκείνοι που διακατέχονται από εξουσία μπορεί να

οδηγηθούν σε πιο παρορμητική και εγωκεντρική συμπεριφορά όπως και να τρέφουν προκατειλημμένες στερεοτυπικές απόψεις για τους άλλους (Keltner et al., 2003). Έτσι η εξουσία, ως δυναμική στις συντροφικές σχέσεις, όταν συνοδεύεται από την υπεροχή του ενός από του άλλου συντρόφου, δημιουργεί ανισότητες. Αυτή η άνιση δύναμη σε συνδυασμό με την αλληλεπίδραση των στερεοτυπικών έμφυλων ρόλων προκαλεί δυσκολίες στην λειτουργία και την ποιότητα της σχέσης.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ: Μεθοδολογικό πλαίσιο

Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης

Στο πλαίσιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας επιχειρείται η ανάδειξη των εμπειριών των νεαρών γυναικών, που δεν έχει μελετηθεί επαρκώς στην ελληνική βιβλιογραφία, αναφορικά με τη συντροφική σχέση που διατηρούν ή διατηρούσαν στο παρελθόν με άτομο που κάνει χρήση ουσιών ή/και αλκοόλ. Η μελέτη επιχειρεί να αναδείξει τις δυσκολίες και τις προκλήσεις που αναδύονται στις σχέσεις αυτές, καθώς και τον ρόλο που οι ουσίες και το αλκοόλ διαδραματίζουν στην επικοινωνία και την ποιότητα του δεσμού των συντρόφων. Η παρούσα εργασία, δύναται να συμβάλει στον εμπλουτισμό της γνώσης που αφορά τις συντροφικές σχέσεις των νέων και τον ρόλο τους στη συνέχιση ή τη διακοπή της χρήσης ουσιών και αλκοόλ. Όπως άλλωστε προκύπτει και από τη βιβλιογραφική επισκόπηση, οι συντροφικές σχέσεις αποτελούν ισχυρό παράγοντα επιρροής στην λήψη αποφάσεων αλλά και στην εμφάνιση συμπεριφορών που σχετίζονται με την χρήση ουσιών (Acabchuk & Johnson, 2018· Umberson, 1992) είτε θετικά, ως προς την μείωση της (Braithwaite et al., 2010) είτε αρνητικά ως προς την αύξηση της, όταν η «ποιότητα» της σχέσης είναι χαμηλή (Acabchuk and Johnson, 2018).

Από τη συστηματική μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας ανέκυψαν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα που εντάσσονται σε τέσσερις θεματικούς άξονες:

1. Ποια είναι η σχέση των νεαρών γυναικών με τις ουσίες; Πώς διαπραγματεύονται την πιθανή προσφορά ουσιών από τον σύντροφό τους και με ποιους τρόπους επιτυγχάνουν τις δική τους αποχή ή συγκρατούν τη δική τους κατανάλωση;
2. Πώς περιγράφουν οι νεαρές γυναίκες τη συντροφική σχέση τους με άτομο που κάνει χρήση ουσιών/αλκοόλ; Πώς οι ίδιες ερμηνεύουν αυτή τους της την επιλογή;
3. Ποιες είναι οι κυριότερες προκλήσεις και δυσκολίες που συναντούν οι γυναίκες στις συντροφικές σχέσεις με άτομο που κάνει χρήση ουσιών/αλκοόλ;
4. Πώς οι νεαρές γυναίκες διαπραγματεύονται με τον κοινωνικό τους περίγυρο το γεγονός ότι διατηρούν συντροφική σχέση με άτομο που κάνει χρήση ουσιών/αλκοόλ;

Συμμετέχοντες στην έρευνα και κριτήρια επιλογής τους

Η μέθοδος δειγματοληψίας που αξιοποιήθηκε είναι η *δειγματοληψία κριτηρίου*. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη δειγματοληπτική στρατηγική, ο ερευνητής ορίζει ένα ή περισσότερα κριτήρια και στη συνέχεια εντοπίζει περιπτώσεις που ανταποκρίνονται στο κριτήριο ή στα κριτήρια αυτά (Τσιώλης, 2014). Στην παρούσα έρευνα τα κριτήρια συμμετοχής είναι τα παρακάτω α) η ηλικία των συμμετεχουσών, β) η φοίτησή τους σε τμήμα κοινωνικής εργασίας και γ) το διάστημα παραμονής στη συντροφική σχέση. Σε ό,τι αφορά το πρώτο κριτήριο, δεδομένου ότι η συγκεκριμένη έρευνα εστιάζει στην περίοδο της αναδύμενης ενηλικίωσης, αναζητήθηκαν συμμετέχουσες ηλικίας 18-25 ετών. Σε ό,τι αφορά το δεύτερο κριτήριο, η έρευνα επικεντρώνεται σε νεαρές γυναίκες που έχουν φοιτητική ιδιότητα και που πραγματοποιούν σπουδές στην κοινωνική εργασία· καλλιεργούν, δηλαδή, έναν αναδυόμενο επαγγελματικό ρόλο που θέτει στο επίκεντρο την ενδυνάμωση και τη φροντίδα. Τέλος, όσον αφορά το τρίτο κριτήριο, ο ορισμός ενός ελάχιστου διαστήματος παραμονής στη συντροφική σχέση (τρεις μήνες) κρίθηκε αναγκαίος για τη δυνατότητα διαχωρισμού πληροφοριών και κάλυψης ερωτημάτων που σχετίζονται με τη θεματολογία της έρευνας. Η εύρεση συμμετεχουσών έγινε μετά από δύο δημόσιες προσκλήσεις σε ιστότοπο κοινωνικής δικτύωσης. Στην πρώτη πρόσκληση ενδιαφέροντος που στάλθηκε δεν δόθηκαν περιορισμοί αναφορικά με το φύλο και την σεξουαλικότητα των ατόμων. Όπως φάνηκε, όμως, ανταποκρίθηκαν κατά κύριο λόγο γυναίκες που έχουν ή είχαν στο παρελθόν ετερόφυλη σχέση. Η ανταπόκρισή τους, συγκεκριμένα, φαίνεται να μην είναι τυχαία καθώς κατά την βιβλιογραφία οι γυναίκες είναι αυτές που δέχονται συχνότερα τις συνέπειες της χρήσης ουσιών του συντρόφου τους (Sperandio, 2019). Αυτό, δημιούργησε περαιτέρω προβληματισμό, και έτσι, έπειτα από συζήτηση, η παρούσα μελέτη αφοσιώθηκε στις εμπειρίες, τα βιώματα και τις απόψεις των νεαρών γυναικών σχετικά με τον ρόλο που διαδραματίζει η χρήση ουσιών και αλκοόλ στις ετερόφυλες συντροφικές σχέσεις τους. Συνολικά, τα άτομα που ανταποκρίθηκαν να βοηθήσουν στην πραγμάτωση της παρούσας έρευνας (πάνω από 10) αντιμετωπίστηκαν με πολύ σεβασμό, διακριτικότητα και ειλικρίνεια καθώς χρειάστηκε να διαπιστωθεί από νωρίς αν πληρούσαν τα κριτήρια της έρευνας ή αν είχαν κατανοήσει το θέμα, καταλήγοντας στην τελική λήψη οκτώ συμμετοχών μέσω μιας δεύτερης πιο στοχευμένης πρόσκλησης ενδιαφέροντος.

Πίνακας Χαρακτηριστικών Συμμετεχουσών:

Αριθμός Συνέντευξης	Έτος Σπουδών	Ηλικία γυναίκας	Διάστημα σχέσης	Ουσία επιλογής από σύντροφο	Χρήστης ουσιών την τρέχουσα περίοδο	Ιστορικό χρήσης ουσιών/αλκοόλ στην οικογένεια
1.	4ο	23	3,5 χρόνια	Κάνναβη	Σύντροφος	Ναι
2.	4ο	23	2 χρόνια	Κάνναβη, Κοκαΐνη	Σύντροφος	Όχι
3.	4ο	22	1,5 χρόνο	Κοκαΐνη, Κάνναβη	Σύντροφος	Όχι
4.	3ο	21	3 χρόνια	Ηρωίνη, Κάνναβη	Σύντροφος	Ναι
5.	4ο	23	7 μήνες	Κάνναβη	Και οι δύο	Ναι
6.	2ο	20	2 χρόνια	Αλκοόλ	Και οι δύο	Όχι
7.	2 ^ο	20	1,5 χρόνο	Κάνναβη	Και οι δύο	Όχι
8.	2 ^ο	20	6 μήνες	Κάνναβη, LSD, MDMA	Σύντροφος	Ναι

Ο παραπάνω πίνακας απαριθμεί τις συνεντεύξεις των συμμετεχουσών κατά σειρά όπως θα αναφέρονται στο κείμενο και περιγράφει συνοπτικά ορισμένα βασικά στοιχεία.

Μέθοδος παραγωγής του εμπειρικού υλικού: Η ημιδομημένη συνέντευξη

Η μέθοδος παραγωγής δεδομένων που αξιοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη ήταν η ημιδομημένη συνέντευξη. Βασικό χαρακτηριστικό των ημιδομημένων συνεντεύξεων είναι η ευελιξία που προσφέρουν ως προς τη δυνατότητα τροποποίησης της σειράς και του περιεχομένου των ερωτήσεων καθώς και της εμβάθυνσης στις ερωτήσεις αυτές ανάλογα

τον ερωτώμενο (Ισαρη και Πουρκός, 2015). Κριτήριο επιλογής της ημιδομημένης συνέντευξης στάθηκε και η διευκόλυνση που παρέχει στην κάλυψη των σημαντικών ερωτημάτων της έρευνας, μέσα από την δημιουργία ενός βασικού σκελετού ερωτήσεων ανοιχτού τύπου (Ισαρη και Πουρκός, 2015). Ο σχεδιασμός του οδηγού συνέντευξης στηρίχθηκε στην επισκόπηση της βιβλιογραφίας, η οποία βοήθησε να αποκτηθεί θεωρητική ευαισθησία για το συγκεκριμένο θέμα (Τσιώλης, 2014). Επίσης, η κάθε μια ερευνήτρια πραγματοποίησε μια πιλοτική συνέντευξη (2 στο σύνολο) οι οποίες φανήκαν χρήσιμες για την αναθεώρηση ορισμένων ερωτήσεων του οδηγού συνέντευξης όπως και για την τροποποίηση ορισμένων ερευνητικών ερωτημάτων.

Δεοντολογικές πτυχές της έρευνας

Το φαινόμενο της χρήσης ουσιών και αλκοόλ στις νεανικές συντροφικές σχέσεις, αποτελεί ένα ευαίσθητο ζήτημα καθώς αφορά πτυχές της ιδιωτικής ζωής (Lee & Renzetti, 1993). Η μελέτη των ευαίσθητων ζητημάτων ενδέχεται να επιφέρει κινδύνους και ανεπιθύμητες συνέπειες στην ψυχοσυναισθηματική ισορροπία τόσο στους συμμετέχοντες της έρευνας όσο και στους ερευνητές. Έτσι, κρίθηκε σημαντικό να δοθούν από τις ερευνήτριες οι απαιτούμενες εξηγήσεις, γύρω από τη διαδικασία διεξαγωγής της συνέντευξης στις υποψήφιες συμμετέχουσες. Αρχικά, έγινε επεξήγηση σχετικά με τον ερευνητικό ρόλο των συμμετεχουσών και δόθηκε έμφαση στον σκοπό της έρευνας και στην εχεμύθεια. Έπειτα, τα άτομα ενημερώθηκαν ως προς τα δικαιώματά τους μέσω του εντύπου πληροφόρησης και συγκατάθεσης στο οποίο η αποδοχή των απαραίτητων όρων υποδήλωνε την επίσημη συναίνεσή τους στην έρευνα. Μέσω της υπογραφής αυτού του εντύπου, δηλαδή, παραχωρούσαν αποκλειστικά στις ερευνήτριες και στην επιβλέπουσα καθηγήτρια της έρευνας το δικαίωμα να αναλύσουν τα στοιχεία τα οποία θα έδιναν με ανωνυμία. Δύο από τα δικαιώματα των συμμετεχουσών, τα οποία τονίστηκαν και λεκτικά από τις ερευνήτριες, ήταν η παράλειψη απάντησης σε κάποια ερώτηση ή η διακοπή της συνέντευξης εάν οι ίδιες δεν επιθυμούσαν να συνεχίσουν.

Επιπλέον, έγινε εκ των προτέρων ενημέρωση για την ημέρα, την ώρα, την διάρκεια της συνέντευξης αλλά και για την διαδικτυακή πλατφόρμα στην οποία θα λάμβανε χώρα. Εφόσον θα πραγματοποιούνταν μέσω διαδικτύου δόθηκε η ευκαιρία, αν οι ίδιες το

επιθυμούσαν, να αποκρύψουν το πρόσωπό τους (χωρίς κάμερα συνέντευξη). Τέλος, μια σημαντική παράμετρος για την επιτυχή εκπόνηση της συνέντευξης ήταν η αποδοχή των συμμετεχουσών για την μαγνητοφώνηση όλης της συνέντευξης από τις ερευνήτριες.

Η διαδικασία διεξαγωγής των συνεντεύξεων

Το γεγονός ότι οι νεαρές γυναίκες πραγματοποιούσαν σπουδές στο ίδιο αντικείμενο (κοινωνική εργασία) με τις συγγραφείς της παρούσας εργασίας, διευκόλυνε την συμμετοχή τους και ευνόησε την διαδικασία της συνέντευξης. Οι συνεντεύξεις έλαβαν χώρα στο χρονικό διάστημα από Φεβρουάριο έως και Μάιο 2023. Μέσα στα πλαίσια αυτού του διαστήματος, ο οδηγός συνέντευξης εμπλουτίστηκε με νέα ερωτήματα που δημιουργήθηκαν από τις πληροφορίες των συμμετεχουσών.

Ο προγραμματισμός της συνέντευξης έγινε μέσω της -από κοινού- συνεννόησης με τις συμμετέχουσες για την ημέρα και την ώρα της συνέντευξης. Μερικές ώρες πριν ξεκινήσει η διαδικασία αυτή, στάλθηκε, προς όλες τις συμμετέχουσες, ένα μήνυμα υπενθύμισης σχετικά με την ώρα που είχε κανονιστεί η συνάντηση και η επισύναψη του εντύπου ενημέρωσης και συγκατάθεσης. Κατά την διεξαγωγή των συνεντεύξεων τηρήθηκε ο οδηγός συνέντευξης ενώ υπήρξε ευελιξία στην διατύπωση των βασικών ερωτημάτων, τηρώντας τη ροή του λόγου των νεαρών γυναικών. Τέλος, οι δεξιότητες της ανατροφοδότησης και της παράφρασης που χρησιμοποιήθηκαν κατά την διεκπεραίωση των συνεντεύξεων βοήθησαν σημαντικά στην κατανόηση των νοημάτων και σκέψεων των συμμετεχουσών.

Η μετεγγραφή των συνεντεύξεων και η ανάλυση του εμπειρικού υλικού

Η επεξεργασία του υλικού της παρούσας έρευνας στηρίχθηκε στη *θεματική ανάλυση* (thematic analysis) και συγκεκριμένα στη μέθοδο που προτείνεται από τον Τσιώλη (2018). Η συγκεκριμένη πρόταση αποτελεί μια παραλλαγή των έξι βημάτων θεματικής ανάλυσης των Braun και Clarke (2006). Πρόκειται για μια μέθοδο εντοπισμού, περιγραφής, αναφοράς και θεματοποίησης επαναλαμβανόμενων νοηματικών μοτίβων. Ο ερευνητής καλείται να προσδιορίσει επιστημολογικά και θεωρητικά την ανάλυσή του κυρίως βάσει των ερευνητικών ερωτημάτων που έχει θέσει. Έτσι, στο πλαίσιο αυτό, ο

ερευνητής χρειάζεται να είναι σαφής σχετικά με το τι επιδιώκει να μάθει και τι αντιπροσωπεύουν τα θέματα ή τα μοτίβα που έχει εντοπίσει κατά τη διαδικασία της ανάλυσης.

Όπως προαναφέρθηκε, η θεματική ανάλυση της παρούσας έρευνας πραγματοποιήθηκε με βάση το πρότυπο του Τσιώλη (2018). Έτσι, το πρώτο στάδιο ήταν η απομαγνητοφώνηση των οκτώ συνεντεύξεων. Ακολούθησε η εξοικείωση με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν και η δημιουργία ειδικών κωδικών για αυτά (δεύτερο και τρίτο στάδιο). Κατόπιν, συντάχθηκαν κατηγορίες με βάση τα λεγόμενα των συμμετεχουσών (τέταρτο στάδιο) και τέλος, πραγματοποιήθηκε η έκθεση των συμπερασμάτων της έρευνας (πέμπτο στάδιο). Στα δύο προηγούμενα στάδια έγινε παράλληλα συσχέτιση των ευρημάτων της παρούσας έρευνας με άλλες υπάρχουσες γνώσεις της βιβλιογραφίας.

Ειδικότερα, κατά την θεματική ανάλυση προέκυψαν τρεις θεματικοί άξονες: Ο πρώτος έχει τίτλο «Η νοηματοδότηση της χρήσης ουσιών, αλκοόλ στο πλαίσιο των ετερόφυλων συντροφικών σχέσεων: Οπτικές των γυναικών» και αφορά την σχέση που έχουν οι νεαρές γυναίκες με τις ουσίες, το αλκοόλ και τον τρόπο που νοηματοδοτούν οι ίδιες την κάνναβη και τις υπόλοιπες ουσίες καθώς και τον τρόπο που διαπραγματεύονται την προσφορά από τον σύντροφό τους. Ο δεύτερος θεματικός άξονας είναι «Πτυχές που ευνοούν τη σύναψη συντροφικής σχέσης με άτομο που κάνει χρήση ουσιών» που περιλαμβάνει τους λόγους που οι νεαρές γυναίκες συνάπτουν συντροφικό δεσμό με άτομα που κάνουν χρήση ουσιών αλλά και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ίδιες κατά την διάρκεια της σχέσης μαζί τους. Τέλος, ο τρίτος θεματικός άξονας έχει τίτλο «Η αποκάλυψη της συντροφικής σχέσης στον κοινωνικό περίγυρο και το σχετιζόμενο με αυτή κοινωνικό στίγμα» και αφορά την στάση του φιλικού και οικογενειακού περιβάλλοντος των νεαρών γυναικών απέναντι στην χρήση ουσιών που συνδέεται με την συντροφική τους σχέση.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: Η ανάλυση του εμπειρικού υλικού

Ενότητα 1

Η νοηματοδότηση της χρήσης ουσιών, αλκοόλ στο πλαίσιο των ετερόφυλων συντροφικών σχέσεων: Οπτικές των γυναικών

1.1 Η σχέση γυναικών με τις ουσίες, το αλκοόλ και η διαπραγμάτευση της προσφοράς από τον σύντροφο

Για να μπορέσουν να γίνουν κατανοητές οι εμπειρίες των νεαρών γυναικών είναι απαραίτητο να διερευνηθούν α) το πως οι ίδιες νοηματοδοτούν την πρακτική της χρήσης και τις ιδιότητες των ουσιών και β) ποιοι είναι οι δικοί τους ρυθμοί κατανάλωσης ουσιών.

Στον λόγο τους οι νεαρές γυναίκες περιγράφουν την δική τους επαφή με την χρήση ουσιών και αλκοόλ. Αρχικά, από τις οκτώ συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν εντοπίζονται τρεις διαφορετικοί τύποι επαφής των γυναικών με τις ουσίες. Συγκεκριμένα, οι δύο πρώτοι τύπου που βρέθηκαν αφορούσαν: Νεαρές γυναίκες οι οποίες δεν έχουν κάνει ποτέ τους χρήση ουσιών (πρώτος τύπος) και νεαρές γυναίκες που έχουν κάνει χρήση ουσιών όμως επιλέγουν πλέον, για διάφορους λόγους, να απέχουν (δεύτερος τύπος). Οι παραπάνω τύποι εντοπίζονται και στην έρευνα των Rosansky & Rosenberg (2019) με τους ορισμούς *lifelong abstainers* (πρώτος τύπος) και *current abstainers* (δεύτερος τύπος) αντίστοιχα. Στην παρούσα έρευνα όμως, διακρίνεται και ένας τρίτος τύπος που αφορά νεαρές γυναίκες οι οποίες κάνουν χρήση ουσιών και αλκοόλ στον τρέχων χρόνο σε μεγάλο ή και μικρό βαθμό. Σε αυτό τον τύπο, ένα μέρος των νεαρών γυναικών εξηγεί ότι οι συνήθειες χρήσης τους συμπίπτουν με αυτές του συντρόφου τους, ενώ άλλες επιλέγουν να κρατάνε έναν δικό τους ρυθμό κατανάλωσης ανεξάρτητα από αυτόν.

Αναλυτικότερα, οι πλήρως απέχουσες από την χρήση (*lifelong abstainers*), πρόκειται για γυναίκες οι οποίες φαίνεται πως είχαν στο φιλικό ή και οικογενειακό τους περίγυρο άτομα που έκαναν χρήση ουσιών ή και αλκοόλ. Οι ίδιες, όμως, δεν είχαν ενεργό

ρόλο σε αυτήν, αλλά βίωναν την εμπειρία ως παρατηρήτριες χωρίς ποτέ να προβούν στην χρήση. Συγκεκριμένα όπως αναφέρουν οι ίδιες:

«Εγώ δεν έχω κάνει χρήση ποτέ, δεν έχω δοκιμάσει καν παρότι άτομα από τον κύκλο μου όπως ο πρώην μου και η ξαδέρφη μου έκαναν χρήση ουσιών τακτικά μπροστά μου» (Συν.2)

«Πάντα υπήρχε στο κοινωνικό μου περίγυρο το μαύρο, το αλκοόλ. Από μικρή κιόλας η μητέρα μου είχε σχέση με έναν που έκανε χρήση κόκαας, οπότε από μικρή ήμουν σε όλο αυτό. Πολύ έμμεσα ήρθα σε επαφή με το μαύρο 1η, 2η γυμνασίου που έκαναν οι φίλοι μου» (Συν.4)

Στην δεύτερη περίπτωση, των προσωρινά απεχουσών από την χρήση (current abstainers), παρατηρείται εξίσου η χρήση ουσιών από το κοινωνικό περιβάλλον, με την μόνη διαφορά ότι οι νεαρές γυναίκες είχαν προβεί στον πειραματισμό ακόμα και την συχνή κατανάλωση. Μερικές από αυτές, είχαν ενστερνιστεί την συνήθεια της χρήσης με τους συντρόφους τους και άλλες είχαν ήδη ξεκινήσει την χρήση πριν την σχέση μαζί τους. Χαρακτηριστικό αυτού του τύπου είναι η διακοπή της κατανάλωσης ουσιών μετά από ένα χρονικό διάστημα εξαιτίας ορισμένων συνθηκών που θα αναλυθούν στην συνέχεια. Παρακάτω αποτυπώνονται ορισμένα αποσπάσματα του δεύτερου τύπου:

«Είδα πρώτη φορά ανθρώπους να κάνουν χρήση έξω από το σπίτι μου. Ήταν κάτι πολύ οικείο να βλέπω άτομα να κάνουν χρήση μπροστά μου. Το θεωρούσα πολύ νορμάλ μιας και έπειτα το έβλεπα και κάθε μέρα... Εγώ είχα ξεκινήσει να πίνω αλκοόλ από τα 14, στα 15 το μαύρο και αυτό ήταν κάθε μέρα μέχρι και τα 20 που το έκοψα...Και όλα τα υπόλοιπα τα ξεκίνησα από 18 και τα έκοψα στα 20» (Συν. 1)

«Για αρχή εγώ έκανα χρήση, είχα ξεκινήσει τα κλασικά χόρτο απο τα 14 από μια παρέα. Κλασικά ήθελα να δοκιμάσω και έτσι άρχισα να κάνω συστηματική χρήση, σίγουρα κάθε μέρα. Έκανα μέχρι και πριν 2 χρόνια...» (Συν. 3)

Η ίδια συμμετέχουσα προσθέτει αργότερα στην αφήγησή της:

«Ο πρόωγ μου ήταν εθισμένος στην κοκαΐνη και μαζί του ξεκίνησα να κάνω και εγώ» (Συν.3)

Οι αιτίες της έναρξης χρήσης ουσιών από τις νεαρές γυναίκες δεν ήταν στοιχείο διερεύνησης στην παρούσα εργασία. Όμως, όπως διαπιστώθηκε, η ενασχόληση του κοινωνικού περιβάλλοντος και ειδικά του κύκλου των συνομηλίκων με την χρήση ουσιών, αλκοόλ αποτελούν αιτία παρότρυνσης της έναρξης χρήσης, εύρημα που έχει αναδειχθεί και σε άλλες μελέτες όπως είναι του Poulin et al., (2011).

Στον τρίτο τύπο, οι γυναίκες επιλέγουν να κάνουν χρήση ουσιών περιστασιακά έως και πιο συστηματικά. Οι περισσότερες φαίνεται να έχουν επηρεαστεί και από τον σύντροφό τους ο οποίος φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο στην ενθάρρυνση της συνήθειας χρήσης ουσιών και αλκοόλ των νεαρών γυναικών. Χαρακτηριστικά αναφέρουν:

«Δεν έπινα εγώ χόρτο στις αρχές, προς το τέλος της σχέσης ξεκίνησα. Ήμασταν 2.5 χρόνια μαζί, το τελευταίο εξάμηνο μπορεί να ξεκίνησα, δεν θυμάμαι» (Συν. 6)

«Δεν το είχα δοκιμάσει πιο πριν και στο οικογενειακό περιβάλλον υπάρχει αυτή άποψη ότι 'μείνε μακριά'. Μέσω της σχέσης που έχω τώρα, με το να εκτεθώ σε περιβάλλον που γίνεται άμεσα όλο αυτό (η χρήση ουσιών/αλκοόλ), είπα εντελώς και η ίδια 'δεν τρέχει κάτι θα κάνω και εγώ'. Δεν με πίεσαν, μου έδωσαν ας πούμε και μου είπαν 'κάνε αν θες'... Δεν θέλω να τον κατηγορήσω επειδή ξεκίνησα να κάνω...αλλά ήταν καθαρά δική μου απόφαση. Μου είχε προτείνει να αγοράσω 'και θα δεις τι οφέλη θα έχεις, θα σε χαλαρώσει, να πάρεις να κάνεις και μόνη σου στο σπίτι'...Για να φτάσω σε σημείο να κάνω πέρασαν περίπου 5 μήνες αφότου τον είχα γνωρίσει. Για 5 μήνες αρνιόμουν τις προτάσεις τους (παρέα συντρόφου) να κάνω και μετά όταν είδα ότι έπρεπε για να ταιριάζω με τους υπόλοιπους, άρχισα να κάνω» (Συν. 7)

Η οικειοποίηση αυτής της πρακτικής κυρίως από το φιλικό κύκλο, η ανάγκη του αισθήματος του ανήκειν και η επιρροή του συντρόφου φαίνεται να αποτελούν λόγους ενθάρρυνσης της έναρξης χρήσης των νεαρών γυναικών. Αντιθέτως, οι λόγοι που αποτρέπουν τις γυναίκες από την χρήση ή ακόμα και την διατήρηση του δικού τους ρυθμού

κατανάλωσης, διαφέρουν. Αρχικά, μέσα από την αφήγησή τους αναδύθηκε ο ρόλος των σπουδών της κοινωνικής εργασίας ως ενισχυτικός παράγοντας για την προσωπική τους ανάπτυξη, η οποία λειτουργεί μερικές φορές ως αφορμή για την διακοπή χρήσης ουσιών ή για μια πιο επικριτική στάση απέναντι σε αυτήν. Σχετικά είναι τα αποσπάσματα:

«Ο λόγος που έκοψα την χρήση ήταν το ότι πέρασα στην κοινωνική εργασία» (Συν. 1)

«Δηλαδή φέτος όταν μου είπαν μερικά παιδιά από την σχολή ότι πίνουνε μου έκανε πολύ μεγάλη εντύπωση γιατί είχα αυτό το ότι 'είσαι σε αυτή τη σχολή, δεν γίνεται να πίνεις, δεν γίνεται να κάνεις τέτοια πράγματα, προφανώς δεν αξίζει να είσαι εδώ αν το κάνεις', το οποίο προφανώς κατέρρευσε όταν μπήκα και εγώ σε αυτή την θέση...αλλά πίστευα ότι λίγοι άνθρωποι πίνουνε...ειδικά σε αυτή τη σχολή» (Συν. 5)

«Να σου πω την αλήθεια νιώθω ότι αυτό είναι μέρος περισσότερο της δικής μου προσωπικής ανάπτυξης, μόνη μου το συνειδητοποίησα και η σχολή το αναλύει λίγο πιο θεωρητικά» (Συν. 8)

Παρακάτω παρουσιάζονται οι αφορμές για την διακοπή ουσιών, αλκοόλ, την διατήρηση αποχής ή και την υιοθέτηση ηπιότερης κατανάλωσης. Μέσα από τις αφηγήσεις των νεαρών γυναικών της παρούσας έρευνας αναδύεται το αίσθημα του *φόβου* ως παράγοντα που τις απωθεί από την (συστηματική) χρήση, στοιχείο που παρατηρείται και στην μελέτη των Rosansky & Rosenberg (2019) αναφορικά με τις αιτίες αποτροπής από τις ουσίες. Η διαφορά όμως με την παραπάνω είναι ότι η παρούσα έρευνα εντοπίζει δύο διαφορετικές μορφές φόβου. Η πρώτη αφορά τον *φόβο για τις επιπτώσεις* που μπορεί επιφέρει η πρακτική της χρήσης ουσιών (αν δεν έχουν βιώσει καμία), ενώ η δεύτερη αφορά τον *φόβο της αναβίωσης μιας δυσάρεστης εμπειρίας* κατά την διάρκεια της επήρειας.

Τα παραπάνω δεν αποτελούν μοναδικούς παράγοντες που ενισχύουν την απόφαση των γυναικών να απέχουν από την χρήση ουσιών. Αντιθέτως, στην παρούσα μελέτη αναδύονται και άλλοι. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε πως ο βαθμός αυτοεπίγνωσης, αυτοσυγκράτησης και ειδικά ο τρόπος που αντιλαμβάνονται την αυτοεικόνα τους είναι

καθοριστικοί για την διατήρηση της αποχής τους. Παρόμοιες είναι και οι παρατηρήσεις των Andrews et al. (2012) σχετικά με τους λόγους αποχής από την χρήση ουσιών, υπογραμμίζοντας το αντίκτυπο που έχει το αίσθημα «αηδίας» όταν σκέφτονται τον εαυτό τους υπό την επήρεια. Για να γίνουν κατανοητά όλα τα παραπάνω παραθέτονται τα αντίστοιχα αποσπάσματα:

«Μέχρι που πριν 2 χρόνια είχα μια πολύ άσχημη εμπειρία που με έκανε να τα κόψω όλα μαχαίρι και τώρα είμαι 2 χρόνια χωρίς να κάνω τίποτα. Πλέον φοβάμαι να κάνω. Φοβάμαι ότι θα μου συμβεί κάποια άσχημη εμπειρία πάλι...Παλιότερα όταν έκανα και εγώ δεν είχα θέμα, γιατί γελούσα, τώρα δεν μ'αρέσει να το βλέπω. Με αγχώνει... Δεν μου αρέσει η εικόνα... Νιώθω αυτό το...είναι σαν να βλέπω ένα "πρεζάκι", με την έννοια που το λέμε, κατάλαβες. Χωρίς απαραίτητα να πίνει πρέζα. Με κάνει να σκέφτομαι "έτσι ήμουν όταν έπινα;» (Συν. 3)

«Για μένα δεν μπορώ να περάσω με άλλον τρόπο καλά, να αφεθώ, και όσες φορές σκέφτομαι 'δεν θα πιω' όταν βγαίνουμε, γιατί σκέφτομαι τις συνέπειές του hangover, απλά δεν μπορώ να περάσω καλά... Με ένα hangover είχα μπει σε σκέψεις με το αλκοόλ ότι δεν μ'αρέσω έτσι, αλλά πέρασαν αρκετά hangover για να πάρω μια τελική απόφαση να το περιορίσω...Πλέον προτιμώ να μην περάσω καλά απ' ότι να περάσω καλά μεθυσμένη» (Συν. 7)

«Γενικά κρατάω απόσταση λίγο από αυτά τα πράγματα. Αρχικά δεν θέλω να πάθω αυτό που λέμε το bad trip, με τις κακές παραισθήσεις, το φοβάμαι πάρα πολύ. Και ναι, δεν ένιωθα ότι έπρεπε να συμμετάσχω και εγώ σε αυτό το πράγμα, ήμουν μια χαρά και χωρίς κάτι...Έχω δει τις αρνητικές επιπτώσεις για να τις αποφύγω, έτσι ώστε να μην κάνω εγώ αυτές τις ουσίες και να πάθω αυτά που έπαθαν αυτοί» (Συν. 8)

Ένα ακόμα στοιχείο που εντοπίστηκε στα λεγόμενα μιας συμμετέχουσας που καταναλώνει ουσίες περιστασιακά, ήταν η ύπαρξη οικογενειακού προσώπου το οποίο σχετιζόταν με την χρήση ουσιών. Ειδικότερα, η εμπειρία αυτή της προκαλεί την ανάγκη να ενστερνιστεί μια πιο συγκροτημένη και ήπια χρήση η οποία έρχεται ως αντίθεση προς αυτή του γονέα της. Το παραπάνω εντοπίζεται και στην έρευνα των Rosansky & Rosenberg (2019) ως ένας επιπλέον λόγος που κρατάει το άτομο σε απόσταση από την χρήση ουσιών.

Βέβαια, το εύρημα που βρέθηκε στην παρούσα εργασία μπορεί να ερμηνευτεί και μέσω μιας άλλης οπτικής όπως παρουσιάζεται από τους Andrews et al. (2012). Συγκεκριμένα, εξηγούν ότι τα άτομα αποφεύγουν να κάνουν συστηματική ή ακόμα και περιστασιακή χρήση ως αποτέλεσμα της ανησυχίας τους για το ενδεχόμενο να οδηγηθούν στη εξάρτηση. Πρόκειται, δηλαδή, για αποθαρρυντικό στόχο. Το απόσπασμά το οποίο αποτελεί αφορμή για τις παραπάνω ερμηνείες είναι το εξής:

«Καιρό μετά συνειδητοποίησα πως αυτό (χρήση κάνναβης) το έκανα σαν αντίδραση για να αποδείξω στον εαυτό μου ότι δεν θα γίνω σαν τον πατέρα μου...Και εγώ τότε έλεγα ότι είμαι η καλύτερη ότι 'εγώ θα το ελέγγω, δεν θα γίνω σαν αυτόν' που ευτυχώς δεν έγινε και δεν έχω γίνει ποτέ» (Συν. 5)

Σημαντική πηγή υποστήριξης για την επίτευξη της διακοπής χρήσης ουσιών και τη διατήρηση της αποχής είναι ο φιλικός, ο οικογενειακός περίγυρος, αλλά και η συντροφική σχέση, όπως παραθέτουν οι Pettersen et al. (2018). Στην παρούσα έρευνα βρέθηκε πως ακόμα και αν το στενό κοινωνικό περιβάλλον καταναλώνει ουσίες ή αλκοόλ, φαίνεται να αντιμετωπίζει με περισσότερη αντικειμενικότητα και σεβασμό τα θέματα χρήσης ουσιών των νεαρών γυναικών σε αντίθεση με τους συντρόφους-χρήστες τους, οι οποίοι δεν υποστηρίζουν πάντα την αποχή τους. Χαρακτηριστικά είναι τα αποσπάσματα:

«Με χαροποιεί που έρχονται και μου λένε 'μπράβο φίλε που κατάφερες και το έκοψες, μπράβο'. Με χαροποιεί, με κάνει να νιώθω ότι όντως κατάφερα κάτι στην ζωή μου σημαντικό» (Συν. 3)

«Είχα βρεθεί και μάλιστα σε περιβάλλον που να κάνουν άλλα ναρκωτικά, ψυχεδελικά, όπως το TMT και θυμάμαι ότι μου δόθηκε η ευκαιρία να κάνω, άλλα ένας φίλος από την παρέα του αγοριού μου πετάχτηκε, που ξέρει την ευαλωτότητα μου και ότι δεν θα το άντεχα, και μπήκε μπροστά και είπε 'δεν θα κάνεις'. Ενώ το αγόρι μου μου έλεγε 'και να κάνεις, θα είναι τέλειο, θα περάσουμε τέλεια' δεν με προστάτεψε...άλλα, εντάξει, είμαι σε μια θέση που μπορώ να παίρνω αποφάσεις για τον εαυτό μου» (Συν. 7)

Η διαπραγμάτευση των νεαρών γυναικών προς τις προτάσεις του συντρόφου για χρήση ουσιών ή αλκοόλ μαζί του, διαφοροποιείται ανάλογα με τους χαρακτήρες τους και τον τρόπο που και οι δύο λειτουργούν μέσα από την επήρεια: Δηλαδή, όσο περισσότερο διευκολύνουν οι ουσίες το ζευγάρι ως προς την επικοινωνία, την ικανοποίηση και την ψυχαγωγία, τόσο φαίνεται να αρχίζουν να συμμετέχουν οι νεαρές γυναίκες στην χρήση ουσιών με τον σύντροφο. Η συμμετέχουσα της συνέντευξης 6, για παράδειγμα, χρησιμοποιεί την κατανάλωση ουσιών και αλκοόλ ως μηχανισμό αντιμετώπισης (*coping mechanism strategy*) ορισμένων δυσάρεστων καταστάσεων ή συμπεριφορών που συναντάει μέσα στην συντροφική της σχέση. Συγκεκριμένα, ο ενστερνισμός αυτής της πρακτικής, κατά την βιβλιογραφία, συμβαίνει όταν οι γυναίκες νιώθουν μοναξιά ή όταν δεν υποστηρίζονται ή δεν είναι ικανοποιημένες από ορισμένες καταστάσεις και συμπεριφορές εντός της σχέσης (Miller, 2021). Έτσι, καταλήγουν να προβαίνουν σε αυτή την πρακτική για να δημιουργήσουν πιο λειτουργικές συνθήκες για την σχέση τους (Blumenstock & Papp, 2021). Χαρακτηριστικά είναι τα αποσπάσματα:

«Δεν έπινα εγώ χόρτο στις αρχές, προς το τέλος της σχέσης ξεκίνησα, ήμασταν 2.5 χρόνια μαζί...ούτε καν 1 με 2 μήνες πριν ξεκίνησα να κάνω γιατί δεν άντεχα άλλο και έπρεπε να βρω ένα τρόπο να επιβιώσω, δεν μπορούσα να χωρίσω οπότε κατέληξα σ'αυτή την προσωρινή λύση...» (Συν. 6)

«Νιώθω ότι με κάποιο τρόπο μπαίνω, συνδεόμαστε πιο εύκολα στο να επικοινωνήσουμε γιατί είναι κάτι που τον ίδιο τον τραβάει και τον διεγείρει πολύ και κάνοντας αυτός χρήση και κάνοντας και εγώ, νιώθω ότι υπάρχει καλύτερη επικοινωνία...Όταν είναι υπό την επήρεια, συγκεκριμένα εκείνος, είναι σαν να μπαίνει σε ένα δικό του κόσμο εκεί και να κλειδώνεται. Αυτό με ενοχλεί όταν εγώ δεν έχω κάνει χρήση...δηλαδή, όταν αυτός είναι υπό την επήρεια και εγώ δεν είμαι, υπάρχει απίστευτη δυσκολία (στην επικοινωνία), στο να τον προσεγγίσω» (Συν. 7)

Βεβαία, καθώς όλες οι σχέσεις διαφέρουν μεταξύ τους, υπάρχει και η άλλη πλευρά. Συγκεκριμένα, φαίνεται πως ορισμένοι σύντροφοι είναι αρκετά υποστηρικτικοί και μάλιστα ενθαρρύνουν τις νεαρές γυναίκες να διακόψουν ή να μην δοκιμάσουν να κάνουν

χρήση ουσιών. Στα ακόλουθα αποσπάσματα αξιοσημείωτα είναι τα στοιχεία της αλληλεγγύης, του σεβασμού ως προς την άρνηση της συμμετοχής των γυναικών στην χρήση αλλά και της θέσπισης ορίων. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

«Γενικά πιστεύω πολύ στο ότι όλα γίνονται για έναν λόγο και ότι το σύμπαν μου δείχνει κάτι... Και εκείνη την περίοδο έκανα σχέση με το αγόρι μου ο οποίος είχε μόλις τελειώσει πρόγραμμα ανεξάρτησης...Και ήταν κάτι σαν ένας επιπλέον λόγος που έπρεπε να το κάνω...Και όταν του είπα ότι και εγώ ήθελα να ξεκόψω από τις ουσίες, ήρθε να με βοηθήσει» (Συν.1)

«Έκανε μπροστά μου αλλά ποτέ δεν μου είχε δώσει, ούτε καν να δοκιμάσω, μου είχε πει 'μην τολμήσεις καν να δοκιμάσεις, μην το σκεφτείς και να σου προσφέρουν ούτε καν, αφού το βλέπεις αυτό και σε μένα μου κάνει κακό, μην δοκιμάσεις ποτέ'» (Συν. 2)

«Ναι ναι, δεν είχαμε πρόβλημα, ήξερε ότι δεν ήθελα να τον δω να πίνει μπροστά μου και δεν το έκανε ποτέ...τους είχα πει (φίλους) ότι αυτόν τον άνθρωπο δεν θέλω να τον δω ποτέ μου να κάνει χρήση, δεν θέλω να έχω αυτή την εικόνα, γιατί θα ματαιωθεί το είναι μου άμα γίνει αυτό» (Συν. 5)

«Ήμασταν χαλαρά στο σπίτι του, έκανα 3 τζούρες, ζαλίστηκα λίγο και του είπα ότι δεν ήθελα άλλο και αυτός ήταν πολύ κατανοητικός. Γενικά κανένας από αυτούς δεν με πίεσε να κάνω το οτιδήποτε. Ο πρώτος μάλιστα με είχε ρωτήσει 'σε πειράζει αν κάνω ένα τσιγάρο,' και είχα πει όχι. Δεν είχε γίνει και τίποτα το ιδιαίτερο όταν είχα δοκιμάσει γενικά. Μαζί μπορεί να είχαμε κάνει 2-3 φορές, εγώ πάντα έκανα λίγο, αυτό... Γενικά κρατάω απόσταση λίγο από αυτά τα πράγματα» (Συν. 8)

1.2 Νοηματοδότηση κάνναβης και υπόλοιπων ουσιών

Στον λόγο των νεαρών γυναικών, παρατηρείται διαχωρισμός μεταξύ των ουσιών ως προς τις ιδιότητές τους. Ειδικότερα, χωρίζονται σε «ήπιες» και σε «σκληρές» ή «χημικές» ουσίες. Η κάνναβη, για παράδειγμα, θεωρείται «ήπια» ουσία, ενώ η κοκαΐνη, LSD, MDMA

και η ηρωίνη θεωρούνται «σκληρές». Οι νεαρές γυναίκες, χρήστριες και μη, ακόμα και αν αναγνωρίζουν τις επιπτώσεις που μπορεί η κάνναβη να έχει στον χρήστη, τείνουν να την κανονικοποιούν (normalize). Δηλαδή, αντιλαμβάνονται την ουσία ως κομμάτι της καθημερινότητας και μεταφράζουν τις ιδιότητές του με θετικό τρόπο (π.χ. ως χαλαρωτικές) οι οποίες βοηθούν στην επίλυση των προσωπικών ψυχολογικών προβλημάτων των χρηστών. Η εύκολη πρόσβαση σε συνδυασμό με την έναρξη της φοιτητικής ζωής και η διαδεδομένη χρήση της στα πλαίσια της ψυχαγωγίας αποτελούν λόγους προώθησης της κανονικοποίησής της, όπως διαπιστώθηκε στην παρούσα μελέτη. Αυτό έχει παρατηρηθεί άλλωστε σε άλλες μελέτες, όπως είναι αυτή των Mostaghim και Hathaway (2013), οι οποίοι αναλύοντας τις εμπειρίες φοιτητών και φοιτητριών σε σχέση με τη χρήση ψυχοδραστικών ουσιών βρήκαν πως οι νέοι περιγράφουν την κάνναβη ως μια ουσία που δεν προκαλεί «βλάβη» και εκλαμβάνεται από τους ίδιους ως αναπόσπαστο στοιχείο της ψυχαγωγίας κατά τη διάρκεια της φοιτητικής τους ζωής. Παρακάτω δίνονται μερικά σχετικά αποσπάσματα:

«Καταρχήν, όταν ήρθα πρώτο έτος, ήρθαν και άλλα ναρκωτικά ας πούμε, δεν έμεινα μόνο στο χόρτο, έκανα κι άλλα...οχι σε ανεξέλεγκτα πολύ βαθμό αλλά έκανα...Δεν θεωρώ το χόρτο ναρκωτικό που χρειάζεται να ζητήσεις βοήθεια για να το κόψεις. Δεν θεωρώ τόσο σοβαρό να κάνεις χρήση. Σίγουρα όλα με ένα όριο. Το καθημερινό σίγουρα δεν είναι φυσιολογικό» (Συν.3)

«Το χόρτο κατάλαβα πόσο σύνηθες φαινόμενο είναι όταν ήρθα φοιτήτρια, πιο πριν δεν είχα συνειδητοποιήσει ότι γινόταν καταναλωση αυτού...Εάν είμαι και εγώ έτσι σε διάθεση πιο πάρτυ, πιο έχω-τις-καλές-μου που λένε, μπορεί να πιω αλκοόλ και να κάνω και λίγο χόρτο....Δηλαδή, για μένα το χόρτο είναι λίγο πιο χαλαρό ναρκωτικό» (Συν. 8)

«Διαφοροποιείται ίσως γιατί η επίδραση του (κάνναβη) είναι πιο ελαφριά και πιο εύκολη η πρόσβαση στο να το βρεις από τα υπόλοιπα ναρκωτικά. Τα παραισθησιογόνα, για παράδειγμα» (Συν. 7)

«Όχι, κάνω χρήση κάνναβης αλλά για πολλά χρόνια, αφού χωρίσαμε, και μετά τα είχα κόψει εντελώς. Τώρα στο πανεπιστήμιο ξανά άρχισα κάποιες φορές» (Συν. 6)

Όσον αφορά τις «υπόλοιπες» ουσίες γίνεται φανερό πως στην παρούσα μελέτη οι νεαρές γυναίκες κρατούν μια πιο επιφυλακτική στάση προς αυτές. Θεωρούν ότι έχουν επικίνδυνες επιπτώσεις και έτσι τις ξεχωρίζουν από την κάνναβη και το αλκοόλ, εύρημα που επιβεβαιώνεται και σε αντίστοιχη μελέτη του Moyle (2019).

«Ξέρω και άλλα άτομα που δεν κάνουν μόνο χόρτο, αλλά που κάνουν από κόκα μέχρι παραισθησιογόνα. Αυτό, με τρομάζει... Δεν θέλω να έχω συνανατροφές μαζί τους γιατί δεν μου κάνει καλό, δεν με ικανοποιεί, αυτό... Δηλαδή αν έρθει κάποιος στη παρέα και είσαι γνωστή γνωστού και μου έχει δώσει αυτή τη πληροφορία... Θα μείνω μακριά... εμένα με τρομάζει ακόμα αυτός ο κόσμος» (Συν. 5)

«Κοίτα βασικά...εξαρτάται τις ουσίες. Δηλαδή σε κάποιες ελαφριές μορφές όπως η κάνναβη δεν με πειράζει αλλά τα πιο σκληρά ναρκωτικά, όχι είμαι πολύ αρνητική. Δημιουργούνται ψυχώσεις, διάφορα άλλα ψυχικά προβλήματα» (Συν. 6)

«Σε γενικές γραμμές όλα με μέτρο, εκτός από τα 'βαριά', τα 'χημικά': Κοκαΐνη, χάπια, διάφορα παραισθησιογόνα, που καλό είναι να τα αποφεύγουμε... 'Ντάξει τώρα ηρωίνη, αυτό είναι ακόμα πιο δύσκολο να το συναντήσουμε στην καθημερινότητά μας» (Συν. 8)

Όσον αφορά το αλκοόλ, δεν γίνεται εκτενής αναφορά στην παρούσα έρευνα. Πρόκειται για μια νόμιμη ουσία, που περιγράφεται από την πλειοψηφία των γυναικών με λακωνικό τρόπο χωρίς να εκφράζουν ανησυχία ή κάποια άλλη δυσάρεστη εμπειρία που να το συμπεριλαμβάνει. Η αμυδρή αυτή αναφορά δίνει την εντύπωση πως οι ίδιες δεν έχουν αρνητική στάση προς αυτό και παράλληλα φαίνεται να πρόκειται για μια κανονικοποιημένη ουσία, όπως είναι για αυτές και η κάνναβη. Τα παραπάνω αναδεικνύονται χαρακτηριστικά στα ακόλουθα αποσπάσματα:

Για κατανάλωση από την οικογένεια: *«Αλκοόλ μόνο στα τραπέζια, όχι 'κακιά' χρήση...»* και για την ίδια: *«Δηλαδή ακόμα και αλκοόλ πίνω με το ζόρι, που δεν το θεωρώ καν ναρκωτική ουσία» (Συν. 3)*

«Όσον αφορά το αλκοόλ, επειδή είμαι από την Κρήτη και μεγάλωσα με ανθρώπους που κατανάλωναν αρκετό αλκοόλ και αυτό πιστεύω με μέτρο είναι μια χαρά, σε φυσιολογικά πλαίσια...» (Συν. 8)

Οι νεαρές γυναίκες ερμηνεύουν την χρήση ως μέσο ανακούφισης και διαχείρισης στρεσογόνων εμπειριών που βιώνουν ή έχουν βιώσει οι σύντροφοί τους στο παρελθόν. Ο τρόπος που οι συμμετέχουσες νοσηματοδοτούν την χρήση ουσιών από πλευράς του συντρόφου τους χαρακτηρίζεται από αποδοχή και κατανόηση, υπό την προϋπόθεση ότι δεν επηρεάζει τη λειτουργικότητά του σε σημαντικούς τομείς της ζωής π.χ. εργασία, οικογένεια. Ορισμένες από τις αφηγήσεις των νεαρών γυναικών χαρακτηρίζονται από στερεοτυπικές αντιλήψεις ως προς τους χρήστες ουσιών και τις δυνατότητές τους. Κατά τα στερεότυπα, για παράδειγμα, οι χρήστες ουσιών περιγράφονται ως άτομα με περιορισμένη λειτουργικότητα στους καθημερινούς τους ρόλους. Έτσι, οι νεαρές γυναίκες συνάπτοντας σχέση μαζί τους ενδέχεται να συγκρίνουν και να συνειδητοποιούν πως αυτά τα άτομα απέχουν από το στερεοτυπικό χρήστη ουσιών που είχαν στο νου τους. Επομένως, αποτέλεσμα είναι η αποδοχή της χρήσης και η εκτίμηση της ικανότητας του συντρόφου να έχει μια καλή ή λειτουργική ζωή ακόμα και αν κάνει χρήση ουσιών. Παραθέτονται τα σχετικά αποσπάσματα:

«Έγινε ένα σκηνικό, βασικά, πήγε να πεθάνει η μητέρα του. Και εγώ το έριξα στο ότι ήταν ένας τρόπος για να απαλύνει τον πόνο του, και δεν ξαναείπα τίποτα... Από την στιγμή που είναι μόνο μαύρο δεν έχω θέμα...Γιατί το θέμα δεν είναι ότι πίνει αλλά ότι πίνει και είναι εντάξει στις υποχρεώσεις και στη δουλειά του» (Συν. 1)

«Είναι πολύ γλυκό, τρυφερό ευαίσθητο παιδί, δεν το καταλαβαίνεις ότι κάνει χρήση. Η μητέρα μου αργότερα που το συζητούσαμε, μου λέει 'δεν γίνεται να μην το είδες'...Τόσα χρόνια λίγο πολύ από μικρά μας κάνουν πλύση εγκεφάλου ότι οι άνθρωποι που κάνουν χρήση ουσιών είναι σε φάση στο πεζοδρόμιο να το πω και έτσι. Εγώ δεν έβλεπα έναν τέτοιο άνθρωπο, εγώ έβλεπα ένα άνθρωπο που είχε μια πολύ καλή δουλειά, που είχε ένα οικογενειακό περιβάλλον οκέι...είχαμε περάσει διάφορα πράγματα μαζί οπότε ήμουν αρκετά μπερδεμένη, σε φάση 'όπα τώρα, τι κάνω;'» (Συν.4)

«Δεν μου έδινε ιδιαίτερη σημασία και 'ντάξει ένα από αυτά τα άτομα έχασε την μητέρα του και έλεγα 'αν είναι να του τα λέω και εγώ τώρα, εσύ τι θα μου πεις;' να του πω εγώ να σταματήσει; Είναι ο τρόπος που αντιμετωπίζει το θέμα» (Συν.8)

Επιπλέον, οι Blumenstock & Papp (2021) παρατηρούν πως τα αποτελέσματα της χρήσης ουσιών μπορεί να είναι ευνοϊκά για μερικά ζευγάρια. Συγκεκριμένα, υποστηρίζουν ότι η ποιότητα της σχέσης αυξάνεται όταν τα άτομα είναι υπό την επήρεια καθώς αυτό τους βοηθάει στην έκφραση συναισθημάτων και στην καλύτερη επικοινωνία. Αντίστοιχα, στην παρούσα έρευνα διαπιστώθηκε πως μερικές νεαρές γυναίκες δεν χαρακτηρίζουν την χρήση ουσιών ως αρνητική για την σχέση τους. Αντίθετα, οι ίδιες ανατροφοδοτούνται θετικά όταν βρίσκεται ο σύντροφός τους, ή όταν είναι και οι δύο, υπό την επήρεια. Αξιοσημείωτα είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

«Όταν μοιράζεσαι ένα ναρκωτικό με κάποιον τα συναισθήματα που έχεις γίνονται πιο έντονα, κι άρα δένεσαι περισσότερο με αυτό το άτομο. Έχω κι άλλους πρώην, αλλά σαν το άτομο που έκανε χρήση κοκαΐνης που έκανα κι εγώ μαζί του και κάναμε κι άλλα ναρκωτικά, ακόμα και τώρα λέω ότι τον έχω αγαπήσει πιο πολύ από όλους...» (Συν. 3)

«Όταν ήταν υπό την επήρεια ήταν πολύ πιο εκφραστικός, -γιατί είχε πολύ μεγάλο θέμα να εκφράσει το συναίσθημά του, έπρεπε να προσπαθήσεις πολύ για να καταλάβεις τι σκέφτεται και τι νιώθει- και ήταν πιο χαλαρός, το σώμα του ήταν χαλαρό, να σε αγκαλιάσει πιο εύκολα, το πρόσωπό του να είναι πιο εκφραστικό.....εμένα μου άρεσε προφανώς, γιατί είχα να κάνω με έναν άνθρωπο ανέκφραστο που απλά μου έλεγε τα 'σε αγαπώ' και εγώ πίστευα απλά τα λόγια χωρίς να το βλέπω στο πρόσωπο και στο σώμα του...Απλά άκουγα την λέξη και την πίστευα. Όταν το έβλεπα να γίνεται ανατροφοδοτούμουν πολύ πιο έντονα» (Συν. 5)

«Είναι λιγότερο ομιλητικός αλλά είναι εξωστρεφής με τα συναισθήματα του, κάτι που όταν είναι νηφάλιος δεν είναι τόσο εξωστρεφής με τα συναισθήματα του. Κυρίως ενθουσιασμού συναισθήματα ή όχι θυμού, νομίζω ότι πρόκειται για ένα άνθρωπο που όταν έχει

συναισθήματα λύπης, στενοχώριας ή όταν τον απασχολεί κάτι δεν τα επικοινωνεί. Όταν κάνει χρήση αυτά γίνονται εντονότερα και μάλλον φτάνει σε σημείο να τα επικοινωνήσει» (Συν. 7)

Συνοψίζοντας, η σχέση των νεαρών γυναικών με τις ουσίες ξεκινάει από το κοντινό περιβάλλον το οποίο σχετίζεται με αυτή την πρακτική, με αποτέλεσμα οι ίδιες να το αντιλαμβάνονται ως κάτι φυσιολογικό, «οικείο». Ακόμα και έτσι, όμως, κρατάνε συνήθως μια πιο επιφυλακτική στάση απέναντι στην δική τους χρήση, είτε κρατώντας αποχή είτε μικρή κατανάλωση (περιστασιακή/ψυχαγωγική) ανάλογα με τους δικούς τους προσωπικούς λόγους. Οι κυριότεροι από αυτούς, αφορούν τον φόβο για τις επιπτώσεις και την αναβίωση δυσάρεστων εμπειριών. Ένα ακόμα στοιχείο, όπως αντλείται από τις αφηγήσεις, είναι ότι ο σύντροφος-χρήστης επηρεάζει την σχέση των γυναικών με τις ουσίες. Συγκεκριμένα, ενθαρρύνει την διακοπή, την έναρξη ή και την συνέχιση της κατανάλωσής τους. Τέλος, παρατηρείται πως η χρήση κάνναβης και αλκοόλ αποτελούν μια κανονικοποιημένη πρακτική και περιγράφονται από τις νεαρές γυναίκες ως συνθήκη που προκαλεί ανακούφιση, χαλάρωση και ψυχαγωγία. Επιπλέον, αυτές οι ιδιότητες φαίνεται να έχουν για ορισμένους συντροφικούς δεσμούς θετικό αντίκτυπο στην ποιότητά τους καθώς διευκολύνεται η επικοινωνία και η έκφραση των συναισθημάτων μεταξύ των συντρόφων.

Ενότητα 2

Πτυχές που ευνοούν τη σύναψη συντροφικής σχέσης με άτομο που κάνει χρήση ουσιών

2.1 Κινητοποίηση και εξέλιξη

Κατά την διαδικασία λήψης των συνεντεύξεων, ζητήθηκε από τις γυναίκες να περιγράψουν τα κίνητρα που τις ώθησαν στην σύναψη σχέσης με τον σύντροφο, ακόμα και αν γνώριζαν ότι έκανε χρήση ουσιών, όπως, επίσης, και την καθημερινότητα μαζί του. Σημαντικό ρόλο για αυτή την απόφαση αλλά και για την κατανόησή της παίζουν τα

χαρακτηριστικά της προσωπικότητας όπως είναι η αναζήτηση συγκινήσεων, το αίσθημα της προσωπικής αξίας και τέλος το ευνοϊκό κοινωνικό πλαίσιο.

Αρχικά, όπως προαναφέρθηκε στην ενότητα 1, φαίνεται από τις αφηγήσεις πως οι νεαρές γυναίκες γνώριζαν εξαρχής τις συνήθειες του συντρόφου τους ως προς την χρήση κάνναβης και αλκοόλ, πριν οι ίδιες αποφασίσουν να συνάψουν σχέση μαζί τους. Αρκετές συμμετέχουσες, όμως, περιγράφουν την έκπληξή τους όταν διαπίστωσαν ότι ο σύντροφος τους έκανε και χρήση άλλων ουσιών, όπως είναι η κοκαΐνη, το LSD, το MDMA και τέλος ηρωίνη. Η γνώση αυτή δεν αποτέλεσε αποτρεπτικό παράγοντα για τις ίδιες, οι οποίες, ακόμα και αν δεν συμφωνούσαν με την κατανάλωσή τους, επέλεξαν να παραμείνουν στην σχέση. Παράδειγμα αποτελούν τα ακόλουθα αποσπάσματα:

«Δεν είχε λεφτά να πιεί, ήταν χάλια, εγώ δεν ήξερα γιατί είναι έτσι, δεν θα μπορούσα να φανταστώ γιατί είναι έτσι, και μου το είπε και εγώ είχα μείνει λίγο μαλάκας φίλη μου...γιατί λέω “τι μου λέει;!”...Ηξερα ότι κάνει τσιγάρα (κάνναβη) αλλά μέχρι εκεί...Γύρω στους 4 μήνες σχέση το έμαθα (για ηρωίνη)» (Συν.4)

«Μου είχε πει μέσα στην σχέση μας ότι είχε κάνει κοκαΐνη μια φορά. Του είχα πει ‘οκει αλλά δεν είναι καλό να το ζανά κάνεις’ και μου έλεγε ‘οκει καλά, καλά’. Συνεχίσαμε να είμαστε μαζί και αφού χωρίσαμε μου εξομολογείται ότι έκανε παρατεταμένη χρήση και κόκας, ότι είχε μπλέξει σε διάφορα σκηνικά...Εγώ τότε το πήρα όλο πάνω μου » (Συν.6)

Η Sharabi (2021), υποστηρίζει ότι οι λόγοι που προτρέπουν τα άτομα να μπου στην διαδικασία να γνωριστούν και να συνάψουν σχέση είναι η ένδειξη σεβασμού και η ενεργητική ακρόαση. Ενώ, ο Miller (2021) θεωρεί ότι όταν τα άτομα συμερίζονται κοινές απόψεις, τείνουν να υποθέτουν πως γίνονται αρεστοί από αυτά με αποτέλεσμα να ξεκινάνε να τα εμπιστεύονται. Όλα τα παραπάνω εντοπίζονται και στην παρούσα μελέτη μέσα από τα ακόλουθα αποσπάσματα:

«Είχε πολύ σεβασμό στον τρόπο που μιλούσε και φερόταν και έβλεπα ότι αυτός έκανε πράγματα...» (Συν.1)

«Επικοινωνούσαμε πολύ καλά σε σχέση μετά κοινωνικά, πολιτικά, θα με άκουγε πολύ... συζητούσαμε, στις δύσκολες στιγμές μου είχε σταθεί, ήταν κοντά μου, είχε και τα καλά του αλλά αν βάλω στην ζυγαριά τα καλά με τα κακά, γέρνει πολύ προς τα κακά» (Συν. 2)

«Περίμενα την επόμενη μέρα για να πάω να συζητήσω με κάποιον γιατί μου αρέσει πάρα πολύ να συζητάω για το επάγγελμα και συνήθως δεν με ακούνε και με υποτιμούν... 'Ντάξει τώρα ψυχολογίες και βλακείες, σταμάτα να μας ψυχολογείς', ενώ αυτός ενδιαφερόταν με ακούσει. Οπότε και εγώ παθιαζόμουν πάρα πολύ» (Συν. 5)

Μέσα από τις αφηγήσεις τους μερικές από τις νεαρές γυναίκες δείχνουν να προβληματίζονται όταν συνειδητοποιούν πως δεν γνωρίζουν με ακρίβεια τον λόγο που αποφάσισαν να συνάψουν σχέση ή να παραμείνουν σε αυτή. Χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

«Δεν ξέρω, το συζητάω πολλές φορές και το έχω σκεφτεί μετέπειτα και πιο πριν τα άτομα που είχα σχέσεις ήταν άτομα πολύ καλά μαζί μου δεν έκαναν χρήση... Δεν γνωρίζω καν το λόγο δεν έχω καταλάβει ακόμα το λόγο που μπήκα σ' αυτή την σχέση. Θεωρώ ότι απλά ήταν ένα άτομο που είχε καταλάβει τα μοτίβα μου, ήξερε ότι έχω πολύ υπομονή και είχε βρει κάπως τα κουμπιά μου, δηλαδή είχε πως θα με καθησυχάσει, ότι οκει όλα καλά με την χρήση, ότι οκει 'είμαι εδώ', να μην βλέπω...» (Συν. 2)

«Αυτή είναι μια πάρα πολύ καλή ερώτηση που μετά από τόσα χρόνια δεν έχω καταφέρει να την απαντήσω» (Συν. 3)

«Καλή ερώτηση και εγώ αυτό αναρωτιέμαι μέχρι και σήμερα...» (Συν. 8)

Αυτές οι δηλώσεις, συνδέονται άμεσα με την αναζήτηση συγκινήσεων, η οποία, όπως αναφέρθηκε στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας, αποτελεί χαρακτηριστικό της προσωπικότητας του ατόμου που αναζητά καταστάσεις, συναισθήματα και ενασχολήσεις τα οποία προκαλούν συγκινησιακή διέγερση ή «αδρεναλίνη» (Zuckerman, 1994). Αναλύοντας τις πληροφορίες που δίνουν οι νεαρές γυναίκες στην παρούσα μελέτη, διαπιστώνεται πως η αναζήτηση συγκινήσεων είναι ένα στοιχείο που υποβόσκει σε πολλές από τις αφηγήσεις. Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, οι νεαρές γυναίκες αδυνατούν να αναγνωρίσουν τους λόγους που συνάπτουν και που παραμένουν σε μια σχέση με άτομα που κάνουν χρήση ουσιών ακόμα και αν δεν ικανοποιούνται πλήρως από αυτήν. Για

παράδειγμα, σε μια προσπάθεια να περιγράψει αυτή την επιλογή μια συμμετέχουσα (συνέντευξη 8) χρησιμοποιεί την λέξη «αυτοτραυματισμός». Πρόκειται για μια πρώτη προσπάθεια απόδοσης της έννοιας της αναζήτησης συγκινήσεων, χωρίς να την γνωρίζει, η οποία παρακινεί το άτομο να κάνει πράγματα τα οποία ακόμα και αν δεν είναι καλά ή ασφαλή για τον εαυτό του, εξακολουθεί να τα κάνει. Σχετικό απόσπασμα είναι το εξής:

«Μου άρεσε η προσοχή που μου έδινε, ήταν λίγο τοξικό γιατί ήταν μια ναι μια όχι: Μια βρισκόμασταν, μια δεν βρισκόμασταν και εμένα τότε μ' άρεσε αυτή η αναμονή, εκείνη την περίοδο μ' άρεσε αυτό: το να τον κυνηγάω λίγο... ήταν λίγο σαν μαζοχισμός; σαν αυτοτραυματισμός; Δεν ξέρω, μου άρεσε ο ενθουσιασμός του να περιμένω, του να μην είμαι σίγουρη... τώρα γιατί δεν έχω καταλάβει...» (Συν. 8)

Μια έρευνα σχετική με τα παραπάνω, είναι αυτή των Henderson et al. (2005), η οποία εξηγεί πως ένα άτομο που αναζητά συγκινήσεις μπορεί να επιλέξει έναν σύντροφο ακόμα και αν γνωρίζει πως αυτός έχει αρνητικά χαρακτηριστικά. Αξιοσημείωτες είναι, επίσης, άλλες έρευνες που έχουν βρει πως το αίσθημα πλήξης στους νέους συνδέεται θετικά με δραστηριότητες που προσφέρουν συγκινήσεις λ.χ. χρήση ουσιών, όπως και συναναστροφή με άτομα που ασχολούνται με αυτές (Drozda, 2006). Το τελευταίο αποτελεί σημαντικό χαρακτηριστικό το οποίο εντοπίζεται και στα λεγόμενα των γυναικών της παρούσας έρευνας. Συγκεκριμένα, οι χαρακτηρισμοί που χρησιμοποιούν οι νεαρές γυναίκες για να περιγράψουν τους συντρόφους ή τα άτομα που δεν ασχολούνται με την χρήση ουσιών ή άλλες δραστηριότητες που φέρουν διέγερση συγκινήσεων στις ίδιες, είναι οι «βαρετός» και «φυσιολογικός». Η επιλογή αυτών των λέξεων για τα άτομα που δεν έχουν προβληματικές συμπεριφορές και που δεν επιδιώκουν επικίνδυνες δραστηριότητες, προκαλεί το ερώτημα κατά πόσο είναι συνδεδεμένες η πρακτική της χρήσης ουσιών/αλκοόλ και οι ρισκοκίνδυνες συμπεριφορές με την ταυτότητα των ανδρών αλλά και τις προσδοκίες των γυναικών από αυτούς. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

«Νιώθω ότι έχω μεγάλο, δυστυχώς, ιστορικό με άτομα που κάνουν χρήση ή που παρανομοούν και τέτοια κακά πράγματα.. Που άτομα τα οποία είναι φυσιολογικά και δεν κάνουν τέτοια πράγματα μου φαίνονται βαρετοί. Σίγουρα οι bad boys δεν θα μου συμπεριφερθούν και

ωραία...Αλλά για κάποιο λόγο με ελκύει...Σίγουρα ο 'βαρετός' δεν θα έχει αυτή τη νευρικήτητα. Οι άλλοι έχουν μια νευρικήτητα. Έχουν μια...πως να το εξηγήσω; Έχουν πολλά αρνητικά. Που ένας βαρετός δεν θα τα είχε. Δηλαδή, ο άλλος θα τρέξει, σε περίπτωση που δεν είναι μόνο χρήστης αλλά "δίνει" κιόλας...Έχει διαφορά το αν πίνει μόνο ή αν δίνει κιόλας. Έχει διαφορά σε εμένα. Δηλαδή, όσο να' ναι όταν δίνει τότε είναι ακόμα πιο δημοφιλής, πιο ψηλά για μένα. Με εξιτάρει αυτή η παρανομία...» (Συν. 3)

«Αρχικά με προσέλκυσε η εξωτερική εμφάνιση για να είμαι ειλικρινής, μετά κάναμε μερικές όμορφες συζητήσεις, και όμορφες πράξεις που με κολάκευσαν 'Μήπως να κάνουμε προσπάθεια;'.Πλέον το καταλαβαίνω πόσο τοξικό ήταν και λόγω του περιβάλλοντός μου αλλά και επειδή μετά έτυχε να γνωρίσω και έναν 'φυσιολογικό'...οχι ντάζει λάθος-λάθος... Έναν πιο...δεν θέλω να πω φυσιολογικό, αλλά ένα άτομο που ήταν συμβατό μαζί μου, δηλαδή είχαμε τα ίδια θέλω, ανάγκες και παρόμοια καθημερινότητα » (Συν. 8)

«Αρχίζω να συνειδητοποιώ ότι για κάποιο λόγο με ελκύουν άτομα που περιτριγυρίζονται γύρω από τις εξαρτήσεις, γύρω από τα προβληματικά οικογενειακά περιβάλλοντα, από την παραβατικότητα σε γενικές γραμμές, κάτι που ερευνώ αυτή την στιγμή, γιατί με ελκύουν; Το αναγνώρισα και στις προηγούμενες μου σχέσεις» (Συν. 4)

«Εγώ υπήρξα στην φάση ότι εμένα με ελκύουν τέτοιοι άντρες και δεν μπορώ να το εξηγήσω. Ήμουν πιο κουλ να το διαχειριστώ» (Συν. 7)

Από τα προαναφερθέντα αποσπάσματα, γίνεται αντιληπτή η τάση αναζήτησης συγκινήσεων των νεαρών γυναικών. Συγκεκριμένα, όπως παρατηρείται στην παρούσα έρευνα, οι παραβατικές δραστηριότητες των συντρόφων σχολιάζονται με θαυμασμό από μερικές γυναίκες π.χ. "Με εξιτάρει αυτή η παρανομία". Αυτό οφείλεται επίσης από προσωπικές εμπειρίες των νεαρών γυναικών με την χρήση ουσιών. Άλλωστε, κατά την βιβλιογραφία, καθοριστικό ρόλο στην επιλογή του συντρόφου παίζουν οι κοινές δραστηριότητες, αξίες και πεποιθήσεις αλλά και η εκπλήρωση του αισθήματος του ανήκειν, όπως παρατηρεί ο Miller, (2021). Ο ίδιος υποστηρίζει, ακόμα, πως τα άτομα έλκονται και επιλέγουν έναν πιθανό σύντροφο ανάλογα με το πόσο ευχάριστη είναι η προσωπικότητά του, ενώ ο Henderson et al. (2005), τονίζει πως για τα άτομα που έχουν έντονη αναζήτηση συγκινήσεων καθοριστικό ρόλο έχει η εμφάνισή του υποψήφιου συντρόφου. Συνεπώς, τα

άτομα που αναζητούν συγκινήσεις είναι πιθανότερο να συνάψουν σχέση με ένα άτομο που τους διεγείρει συγκινησιακά μέσω της εμφάνισης του χωρίς απαραίτητα να λάβουν υπόψη άλλα στοιχεία της προσωπικότητάς του (Henderson et al., 2005).

Ένα δεύτερο στοιχείο της προσωπικότητας το οποίο φαίνεται να επηρεάζει την σύναψη και διατήρηση της σχέσης των νεαρών γυναικών με άτομα που κάνουν χρήση ουσιών, είναι το αίσθημα της προσωπικής αξίας. Αναλυτικότερα, στο εμπειρικό υλικό οι νεαρές γυναίκες δηλώνουν ότι ικανοποιούν αυτή την ανάγκη μέσα από την παροχή υποστήριξης και της φροντίδας προς τον σύντροφό τους καθώς και από την ευχαρίστηση που τους προσφέρει αυτή η πρακτική. Έτσι, το αίσθημα της προσωπικής τους αξίας ρυθμίζεται μέσα από το πόσο αποδεκτές νιώθουν από το σύντροφό τους ή από το ευρύτερο κοινωνικό περίγυρό τους, παρατήρηση που έχει ήδη διατυπωθεί στο παρελθόν από την Κωσταρίδου-Ευκλείδη, (2010). Λόγω αυτού, οι γυναίκες έχουν μάθει να παρέχουν την φροντίδα τους αλτρουιστικά ως «ηθικό καθήκον», καθώς όχι μόνο ενδυναμώνουν το αίσθημα της προσωπικής τους αξίας, αλλά εκπληρώνουν, επίσης, και τις προσδοκίες του ευρύτερου κοινωνικού τους περιβάλλοντος (Gilligan, 1982· Helgeson & Fritz, 1998· Στρατηγάκη, 2007· Συμεωνάκη et. al., 2021).

«Αυτό είναι το δεύτερο κομμάτι του γιατί μου αρέσουν αυτοί οι άντρες: Γιατί πιστεύω ότι θα τους αλλάξω. Ενώ ξέρω ότι δεν θα γίνει ποτέ, έχω αυτή την ελπίδα. Ότι θα τον κάνω πιο 'σωστό'; ότι θα τον 'ωριμάσω'; Κάτι τέτοιο... Και νομίζω ότι με κρατάει αυτό το αίσθημα ότι με εμπιστεύεται και δεν εμπιστεύεται τους άλλους. Γιατί αυτά τα άτομα εμπιστεύονται δύσκολα, κι αν δεθούν μαζί σου είναι κάτι. Οπότε αυτή η μοναδικότητα που σου δίνει, αυτό είναι που με κρατάει. Έχεις έναν άνθρωπο ο οποίος έχει πολλούς γνωστούς. Παίρνεις μια λάμψη γιατί είσαι η κοπέλα ΤΟΥ....Και τώρα που το έχω κόψει, όταν γνωρίζω τους φίλους και είμαι μαζί του, νιώθω αυτό το ότι... Δυστυχώς που θα το πω τώρα, αλλά έτσι νιώθω-, ότι είμαι λίγο καλύτερη από εκείνους. Του στυλ, 'δες έχει μια κοπέλα η οποία δεν είναι καθόλου μπλεγμένη σε όλα αυτά πλέον, αλλά τον υποστηρίζει και είναι μαζί του'» (Συν. 3)

«Υπήρχαν φορές που δεν ήθελα να τον βλέπω εκείνη την περίοδο, αλλά από την άλλη είχα προσανατολιστεί τόσο πολύ στο να τον βοηθήσω, να είμαι δίπλα του, πάρα στο πως ένιωθα» (Συν. 4)

«Γιατί είχα μπει στο τριπάκι ‘αχ θα σε βοηθήσω θα σε φτιάξω, θα το λύσουμε χα-χα-χα: όλο λάθος (ειρωνικά)’. Οπότε με έφθειρε εμένα πάρα πολύ αυτό, γιατί μου έλεγε ‘θέλω να προσπαθήσω, θα σταματήσω και θα κάνω..’ και με γέμιζε ελπίδες αλλά, εν τέλει, δεν το έκανε ποτέ και εγώ ματαιωνόμουν τελείως. Γιατί σε όλες τις σχέσεις έχω τον ρόλο του caregiver, οπότε δεν μιλάω πάρα πολύ, δεν ζητάω πάρα πολλά, απλά δίνω... Η μη πω κάτι και σε ταράζω και επειδή σε τάραζα να πας να πιείς. Δεν θέλω να είμαι εγώ η αιτία, η αφορμή που θα το κάνεις αυτό» (Συν. 5)

«Νιώθω χρήσιμη ότι προσφέρω, ότι βοηθώ, ότι κάνω έργο στην σχέση μας ότι είμαι καλός άνθρωπος που μένω μαζί του, μου ανέβαζε την αυτοπεποίθηση καθώς μέσα από τα άσχημα που περνούσα, ένιωθα ότι το να μένω και να βοηθώ με ανέβαζε σαν άνθρωπο ας πούμε... Δεν μου την ανέβαζε αυτός αλλά το ότι επειδή ήταν το μόνο ελάττωμα του και ήμουν εκεί, μου έδινε ένα κυρός... Το να είμαι διπλά σε κάποιον και να βοηθώ, με κάνει να είμαι πιο σταθερή, τον βάζω στο σωστό τον δρόμο, τον βοηθώ να τον ακολουθήσει κιόλας... Εγώ στην σχέση μας ήμουν η ‘καλή’ κοπέλα που θα καταλάβει, θα τον στηρίζει, που ότι και αν πει θα κάτσει να τον ακούσει, να το συζητήσει» (Συν. 6)

Ο όρος «καλή» κοπέλα που χρησιμοποιεί η συμμετέχουσα εμπεριέχει ένα ισχυρό σημασιολογικό φορτίο: Παραπέμπει σε μια φιγούρα με περιορισμένες δυνατότητες επιρροής που επωμίζεται την φροντίδα σε μία άνισα δομημένη συντροφική σχέση. Η «καλή» κοπέλα είναι αυτή που συμμορφώνεται με μία παραδοσιακή για το φύλο της αποστολή προσφέροντας στο σύντροφό της πρακτική βοήθεια, επιβεβαίωση και αδιάκοπη υποστήριξη όσο λανθασμένα και αν συμπεριφέρεται εκείνος. Η ίδια συμμετέχουσα στην συνέντευξή της προσθέτει:

«Ναι και επειδή είχε διάφορα θέματα με την οικογένεια του και τα λοιπά, είχα αναλάβει όλους τους ρόλους στην ζωή του, δηλαδή ήμουν η μάνα του, ο πατέρας του, η γιαγιά του, η θεία του, τα πάντα. Προσπαθούσα να τον καλύψω από οικονομικό λόγο από συναισθηματικό από τα πάντα... Ναι θεωρώ ότι έμεινα σε αυτή την σχέση από φιλανθρωπία και όχι επειδή ήθελα να είμαι σε αυτήν... δηλαδή όλος ο σκοπός της σχέσης μου ήταν να βοηθήσω αυτόν. Τώρα το αντιλαμβάνομαι αυτό, τότε δεν το αντιλαμβάνομαι εννοείται» (Συν. 6)

Στο ίδιο πνεύμα μία άλλη συμμετέχουσα σχολιάζει:

«Πάλι χωρίς να με πιέσει αυτός εγώ αισθάνομαι ότι έχω ένα ρόλο, εγώ βάλει εγώ τον εαυτό μου σε ένα ρόλο πιο μαμαδίστικο, πιο γονεϊκό. Σκέφτομαι ότι αυτός λείπει από την πόλη του, είναι μακριά από τους γονείς του, ασυνείδητα –συνειδητά βλέπω ότι ο χώρος του είναι απεριποίητος, δεν είναι καθαρός, πάντα μα πάντα καθαρίζω τον χώρο του ενώ είναι δική του ευθύνη να το κάνει. Όταν αρρωσταίνει να τρέξω να πάρω φάρμακα, χωρίς να δέχομαι λεφτά, να του φτιάξω φαγητό, να μείνω μαζί του. Έχω επωμιστεί αυτόν τον ρόλο, χωρίς να μου ζητηθεί, στην προσπάθειά μου να γίνω πάλι αποδέκτη. Υπάρχει και κοινωνικά αυτό στις γυναίκες αλλά συγκεκριμένα σε μένα το έκανα πάλι στην προσπάθειά μου να είμαι πιο αποδέκτη από εκείνον...δηλαδή θα δει ότι τα κάνω όλα αυτά και θα τα εκτιμήσει» (Συν. 7)

Η φροντίδα, όπως περιγράφουν οι γυναίκες, είναι ένα χαρακτηριστικό το οποίο οι ίδιες έχουν ενστερνιστεί, κυρίως από το οικογενειακό περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσαν, ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούσαν μέσα σε αυτήν. Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται από την μελέτη των Μαστέλλου & Τάνταρος (2022), η οποία δείχνει πως οι γυναίκες αναπαράγουν συχνά τους έμφυλους ρόλους που οι ίδιες είχαν βιώσει στην οικογένειά τους. Ο επωμισμός οικογενειακών ευθυνών από μικρή ηλικία και η διαρκής παραχώρηση προτεραιότητας στους άλλους, είτε σε πιο αδύναμους είτε σε πιο ισχυρούς, ενισχύει, μελλοντικά, την διατήρηση μιας σχέσης η οποία δεν ικανοποιεί πλήρως τις ανάγκες τους (Naylor & Lee, 2010). Ένα παράδειγμα θέτουν στην μελέτη τους οι μελετητές Naylor & Lee (2010) που αφορά την περίπτωση μιας γυναίκας η οποία, έχοντας θετική εμπειρία από την οικογένεια στην οποία μεγάλωσε, μόλις διαπίστωσε ότι ο σύντροφός της ξεπερνούσε τα όριά της τον εγκατέλειψε πολύ πιο γρήγορα από ό,τι έκαναν άλλες γυναίκες του δείγματος που είχαν ένα στρεσογόνο οικογενειακό περιβάλλον. Στην παρούσα εργασία οι νεαρές γυναίκες μοιράζονται εξίσου παρόμοιες εμπειρίες. Ενδεικτικά είναι τα αποσπάσματα:

«Γενικά επειδή μικρούλα είχα φροντιστικό ρόλο στο σπίτι μου ή έμπαιναν σε δεύτερη μοίρα τα συναισθήματα μου και το πώς ένιωθα εγώ λόγω του ότι είχα άτομο με σοβαρή ασθένεια στο σπίτι μου, οπότε είχα μάθει να τραβιέμαι πίσω για να είναι καλά οι άλλοι. Είχα ένα μοτίβο από πρώην οι όποιοι είχαν κάποια θεματάκια...» (Συν. 2)

«Δρω σαν την μητέρα μου σε αυτές τις καταστάσεις ότι πρώτα βάζω τους άλλους και νομίζω ότι θα τους βοηθήσω όλους και στην πραγματικότητα δεν βοηθάω τον εαυτό μου...» (Συν. 4)

Μια ενδιαφέρουσα λέξη η οποία επαναλαμβάνεται στο εμπειρικό υλικό είναι η λέξη «ελπίδα». Οι νεαρές γυναίκες την χρησιμοποιούν για να περιγράψουν το συναίσθημα-κίνητρο το οποίο είχαν κατά την διάρκεια της σχέσης αναφορικά με την χρήση του συντρόφου. Η «ελπίδα» τροφοδοτούσε την πεποίθηση πως με την αφοσίωση, την προσπάθεια και την σωστή φροντίδα θα κατάφερναν να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες μέσα στην σχέση για να προστατέψουν ή να «σώσουν» τον σύντροφό τους από την χρήση ουσιών. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν οι νεαρές γυναίκες να προσηλωθούν στον ρόλο τους ως φροντιστές, βάζοντας πίσω τις δικές τους ανάγκες και την προσωπική τους ευημερία, αγωνιώντας για το αν θα καταφέρουν να πετύχουν αυτό για το οποίο έχουν «ελπίδα».

«Τον αγαπούσα πάρα πολύ, και τον αγαπώ ακόμα δηλαδή, δεν μπορούσα να το διαχειριστώ, πάντα υπήρχε η ελπίδα ότι 'ξέρεις κάτι; θα σταματήσει να κάνει χρήση, όλα θα είναι καλά'»
(Συν. 4)

«Γιατί πιστεύω ότι θα τους αλλάξω. Ενώ ξέρω ότι δεν θα γίνει ποτέ, έχω αυτή την ελπίδα»
(Συν. 3)

«Γιατί πάντα είχα ένα άγχος όταν έμπαινα μέσα σε αυτό σπίτι, είχα ένα 'ελπίζω να πάνε όλα καλά'» (Συν. 5)

«Πιστεύω λόγω και του δικού τους παρελθόντος (των φίλων) που μπορεί να είχαν παρόμοιες εμπειρίες με χρήστες μου έδιναν και μερικές ελπίδες...το ότι 'μπορεί να σταματήσει κάποια στιγμή, να, εγώ με αυτό το παιδί που κάνω κάτι σταμάτησε και περάσαμε ωραία'» (Συν. 8)

Αρκετές από τις συμμετέχουσες υποστηρίζουν ότι η συντροφική σχέση που διατηρούσαν με ένα άτομο που κάνει χρήση ουσιών λειτούργησε μαθησιακά για τις ίδιες σε προσωπικό επίπεδο. Αφηγήσεις σχετικές με την αυτογνωσία, την αυτοβελτίωση, την αυτοκριτική, τον προβληματισμό και την συνειδητοποίηση επαναλαμβάνονται πολλές φορές στο εμπειρικό υλικό. Οι συμμετέχουσες, δηλαδή, στέκονται κριτικά απέναντι στις επιλογές τους και αναστοχαζόμενες τις εμπειρίες τους, παίρνουν απόσταση από πρότερες εικόνες του εαυτού και θέτουν νέες συμπεριφορές για το μέλλον. Η συμβολή των συνεδριών με επαγγελματίες ψυχικής υγείας τονίζεται στον λόγο των νεαρών γυναικών ως καθοριστική

για την αναγνώριση και την αντιμετώπιση των δυσκολιών. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

«Προσπαθώ να δουλέψω το παιδικό μου τραύμα για να μην επιλέξω ξανά το ίδιο μοτίβο. Τώρα βλέπω αυτό το μοτίβο όχι μόνο από ουσίες αλλά γενικά, δεν με ελκύει καθόλου. Ο πρώην μου έξαλλου είχε αρκετά σημεία κοινά με τον μπαμπά μου, αρκετά στον τρόπο ζωής όταν ήταν έφηβος, έτσι με τις μηχανές με τα αμάξια, δυναμικοί, προστατευτικοί. Εκεί που μοιάζουν σίγουρα είναι στο συναισθηματικό κομμάτι, ενώ ο πατέρας μου ήταν εκεί, θα με στήριζε και όλα αυτά αλλά συναισθηματική εγγύτητα δεν είχα με τον μπαμπά μου μικρή. Θεωρώ λοιπόν ότι έψαχνα αυτό το μοτίβο άτομου, να μπορώ να τα έχω κοντά μου αλλά να μην μπορώ να τα έχω κοντά όπως εγώ θέλω να τα έχω κοντά μου, που το είχε αυτό και ο πρώην μου. Έμοιαζαν πολύ» (Συν.2)

«Πιο παλιά με τους πρώην ήμουν πιο ευαίσθητη... Ρε παιδί μου, θα παρακαλούσα τον άλλον, αλλά μετά από όλα αυτά και εφόσον έκοψα την χρήση... δεν θα ανέχομαι τόσα πολλά» (Συν. 3)

«Ναι είναι και αυτός ο βασικός λόγος που έχω ξεκινήσει να κάνω ψυχοθεραπεία γιατί θέλω να προσπαθήσω να το αποβάλλω όλο αυτό, πριν μπω στην διαδικασία... δεν θα ήθελα να με επηρεάσει...ξέρεις, να κάνω προβολή... Πάντα ισχύει ότι εξαρτάται από την φάση που βρίσκεται αυτός, αν πίνει ή όχι, το καλοκαίρι που τον είδα καλά που...ασκεί αρκετή επιρροή πάνω μου απλά τώρα θα βάλω όρια, τα καταφέρνω εν μέρη, θα μπορούσα να τα πάω και καλύτερα, στο πως θα τον αφήσω να με επηρεάζει» (Συν. 4)

«Έμαθα τελείως ξαφνικά ότι ο μπαμπάς μου ήταν σε χρήση χρόνια, σε βαριά χρήση και δεν το ήξερα, δεν είχα και ποτέ καλές σχέσεις με τον πατέρα μου, αλλά αυτό δεν το ήξερα. Η οποία πληροφορία έκανε όλες μου τις σχέσεις χειρίστες. Και συνειδητοποίησα μετά από πολύ ψυχοθεραπεία ότι αυτό ήταν coping mechanism: αυτό ήξερα, αυτό πήγα και έκανα» (Συν. 5).

«Έχω χάσει την εμπιστοσύνη μου γενικά...και βασικά όταν γνωρίζω κάποιον, από τα πρώτα πράγματα που θέλω να μάθω είναι αυτά, δηλαδή 'Κάνει ναρκωτικά; Πουλάει ναρκωτικά;'. Είναι από τα πρώτα πράγματα που σκέφτομαι που δεν θέλω να έχω στην σχέση μου» (Συν.6)

«Δεν ήμουν εκεί για τους κάνω ανεξάρτηση, ήμουν εκεί για να είμαι σε σχέση... Εννοείται εγώ απόρησα με τις επιλογές μου. Μάλιστα μετά από αυτό το συμβάν ήταν και από τους λόγους που λέω 'τέλος, δεν πάει άλλο'... Όταν είδα τα bad trips του άλλου είπα επίσης 'ποτέ ξανά με εξαρτημένο'... Και στις τέσσερις φορές που έχουμε πει τώρα, η χρήση ήταν είτε έμμεσος ο λόγος (χωρισμού) είτε με άμεσος. Με έμμεσο γιατί μπορεί να μην φαινόταν καθαρά η χρήση αλλά επηρέαζε τις προσωπικότητες των ατόμων, τον χαρακτήρα τους, τον τρόπο που ζούσαν και που έκαναν κάποια πράγματα και εμένα αυτό δεν μου άρεσε...και ήθελα να το σταματήσω... Λόγω των εμπειριών που έχω πια, αν γνωρίσω κάποιο άτομο που είναι για σχέση και μάθω ότι κάνει χρήση ουσιών, το αποφεύγω έντονα» (Συν. 8)

Το παραπάνω εύρημα εντοπίζεται, επίσης, στην έρευνα των Naylor & Lee (2010), οι οποίοι κατέγραψαν επίσης τους λόγους που οδήγησαν τις γυναίκες να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο που είχαν αναλάβει στην συντροφική τους σχέση με χρήστη ουσιών και αλκοόλ. Αυτοί ήταν: α) Η παρατήρηση της σταδιακής σωματικής και ψυχικής επιβάρυνσης του εαυτού τους, β) το βίωμα ενός έντονου περιστατικού στη ζωή τους και γ) η υποστήριξη από το κοινωνικό τους περιβάλλον. Οι παράγοντες αυτοί, δηλαδή, ώθησαν τις γυναίκες να αναθεωρήσουν την κατάσταση στην οποία ζούσαν και να αντισταθούν στον έλεγχο που ασκούσαν οι σύντροφοί τους (Naylor & Lee., 2010).

2.1.1 Δυσκολίες και προκλήσεις

Όπως διαπιστώνουν και οι Murphy & Ting (2010), η προβληματική χρήση ουσιών προκαλεί δυσκολίες στην καθημερινότητα των συντρόφων εμποδίζοντας την ικανοποίηση που λαμβάνουν από τη συντροφική σχέση. Έτσι, ένα από τα κύρια ερωτήματα που εξετάζονται στην παρούσα έρευνα αφορούν τις προκλήσεις και τις δυσκολίες που οι νεαρές γυναίκες συναντούν ή συναντούσαν στο παρελθόν αναφορικά με τον σύντροφό τους. Στις παρακάτω ενότητες παρουσιάζονται αρχικά οι διαπροσωπικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νεαρές γυναίκες κατά την διάρκεια της σχέσης τους. Κατόπιν,

καταγράφονται πέντε τομείς οι οποίοι προέκυψαν από προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι γυναίκες στην καθημερινότητά τους εφόσον επηρεάζεται από την χρήση ουσιών του συντρόφου τους.

1. Δυσκολίες επικοινωνίας

Η επικοινωνία είναι ένα σημαντικό στοιχείο κάθε σχέσης. Η ποιότητα της επικοινωνίας σχετίζεται άμεσα με το πόσο επιτυχημένη είναι η έκφραση και η κατανόηση των αναγκών των συντρόφων. Η έλλειψη επικοινωνίας, όπως παρουσιάζεται στην συνέχεια, οδηγεί τα άτομα και σε άλλες προκλήσεις όπως είναι θέματα εμπιστοσύνης, έλλειψη προσοχής και ανασφάλεια. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

«Όσο και να ήμουν δίπλα του, μιλούσα στο τοίχο» (Συν. 2)

«Η επικοινωνία... κακιά» (Συν. 3).

«...Η περνούσα πάρα πολλές ώρες απομόνωσης που εγώ θα πάσχιζα να τον δω, να επικοινωνήσουμε, κι αυτός δεν επικοινωνούσε νοητικά καθόλου για μεγάλες περιόδους» (Συν. 5)

«Είχα ανάγκη κάποιον να με καταλαβαίνει... αυτός δεν είχε καθόλου ενσυναίσθηση και δεν μπορούσε, όταν εγώ δεν ήμουν καλά, δεν μπορούσε να καταλάβει, να βοηθήσει σε αυτό» (Συν.6)

«Όταν είναι υπό την επήρεια συγκεκριμένα εκείνος είναι σαν να μπαίνει σε ένα δικό του κόσμο εκεί και να κλειδώνεται. Αυτό με ενοχλεί όταν εγώ δεν έχω κάνει χρήση...δηλαδή, όταν αυτός είναι υπό την επήρεια και εγώ δεν είμαι, υπάρχει απίστευτη δυσκολία (στην επικοινωνία), στο να τον προσεγγίσω» (Συν.7)

«Μερικές φορές χανόταν, δεν επικοινωνούσε. Δηλαδή, μπορεί να έστειλα μήνυμα και να απαντούσε μετά από 3-4 μέρες, ήταν λίγο χαμένος...δεν ξέρω τώρα γιατί ακριβώς συνέβαινε

αυτό και τι έκανε εκείνη την περίοδο...αλλά ναι, κάποιες περιόδους δεν ήταν πολύ επικοινωνιακός» (Συν.8)

2. Έλλειψη εμπιστοσύνης και ανειλικρίνεια

Όπως αναφέρθηκε στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας, ένα από τα βασικά στοιχεία μιας λειτουργικής σχέσης είναι η *ανταποκριτικότητα* των συντρόφων, δηλαδή, οι μιν να αναγνωρίζουν τις ανάγκες των δε συντρόφων και έτσι να ανταποκρίνονται ανάλογα σε αυτές και αντίστροφα (Miller, 2021). Για παράδειγμα, φαίνεται χαρακτηριστικά στο απόσπασμα της 7ης συνέντευξης ότι κάποιες ανάγκες της συμμετέχουσας δεν γίνονται αντιληπτές από τον σύντροφο με αποτέλεσμα να μην ανταποκρίνεται επαρκώς προς αυτές, δημιουργώντας έτσι αμφιβολίες και θέματα εμπιστοσύνης στην νεαρή συμμετέχουσα. Περισσότερα παραδείγματα σχετικά με την έλλειψη εμπιστοσύνης και την ανειλικρίνεια αποτελούν τα εξής αποσπάσματα:

«Μου έχει αφήσει και κατάλοιπα αυτή η σχέση, δηλαδή, σε θέματα εμπιστοσύνης, σε θέματα το να αφεθώ. Ακόμα δεν έχω κάνει σχέση μετά από τον πρώην μου δηλαδή είχα επαφές με ένα αγόρι, αλλά σε πιο χαλαρό επίπεδο, δεν μπορούσα να δεσμευτώ γιατί δεν ένιωθα έτοιμη να δεσμευτώ. Είχα δεύτερες και τρίτες σκέψεις στο κεφάλι μου, 'είναι έμπιστο άτομο; Μήπως είναι επικίνδυνο;'. Αυτά τα κομμάτια τα είχα, τα έχω δηλαδή θέμα» (Συν. 2)

«Ήταν περίεργη η συγκατοίκηση, τον πρώτο καιρό πήγαιναν ομαλά τα πράγματα... Μετά κατάλαβα ότι αυτός ξανά άρχισε. Παίζαμε λίγο κρυφτό» (Συν.4)

«'Ντάξει και μετά από ένα σημείο ένιωθα ότι δεν μπορώ να τον εμπιστευτώ γιατί με mood swings του: την μια είμαι τέλεια με την άλλη είμαι χάλια, δεν μπορούσα να ξέρω πως να φερθώ, τι να πω, τι να μην πω, μη πω κάτι να σε κάνει έξαλλο π.χ. Ή μη πω κάτι και σε ταραζώ και επειδή σε τάραζα να πας να πιείς...και δεν θέλω να είμαι εγώ η αιτία, η αφορμή που θα το κάνεις αυτό» (Συν. 5)

«Δεν παίρνω την επιβεβαίωση που θέλω μέσα στην σχέση και για αυτό έχω αυτή τη ζήλια. Έχει περάσει 1,5 χρόνος και ακόμα δεν τον εμπιστεύομαι όταν βγαίνει » (Συν. 7)

«Κάποιες φορές ήταν μόνο λόγια και όχι πράξεις, υποσχέσεις... Δεν ήταν τυπικά αυτά τα άτομα, ούτε κρατούσαν τις υποσχέσεις τους. Εννοώ, θα σου έλεγαν να βγείτε την τάδε ώρα και θα καθυστερούσαν 2-3 ώρες...» (Συν. 8)

3. Έλλειψη προσοχής

Η έλλειψη εμπιστοσύνης σχετίζεται άμεσα με την έλλειψη προσοχής. Όταν υπάρχει περιορισμένο ενδιαφέρον από τον σύντροφο, οι απαιτήσεις των γυναικών γίνονται περισσότερες, ενώ πολλές φορές αναγκάζονται να βιώνουν δυσφορία και ζήλια. Η τελευταία, μάλιστα, πηγάζει από συναισθήματα φόβου, θυμού και πόνου, ενώ παράλληλα, αυξάνεται όταν υπάρχει κάποια ανεπάρκεια μέσα στην σχέση (Miller, 2021). Συγκεκριμένα αναφέρουν:

«Θα ήθελα λίγο παραπάνω σημασία, θα ήθελα λίγες παραπάνω ώρες μαζί του...Νιώθω παραμελημένη λίγο η αλήθεια είναι...Γιατί αυτά τα άτομα είναι συνέχεια εκεί... Με το που θα χτυπήσει το τηλέφωνο θα το δουν κατευθείαν. Με το που θα τον πάρουν τηλέφωνο θα μου πει 'μωρό μου φεύγω θα γυρίσω σε λίγο '» (Συν. 3).

«Αντιμετωπίζοντας και εγώ σοβαρές ανασφάλειες δεν ζητάγα...γιατί ψιλοντρεπόμουν να δείξω ότι “δεν με καλύπτει αυτό που κάνεις” ή ότι θα ήθελα και κάτι άλλο. Δεν έδινε, εγώ συνέχιζα να έχω κενό...το οποίο φαντάζομαι ότι θα μου έβγαине σε νεύρα ή σε υπερβάλλον ζήλο. Εγώ παρακάλαγα για προσοχή και αυτός δεν μου την έδινε και γινόταν αυτό, ένας φαύλος κύκλος ωραίος: όπου εγώ ήμουν ανικανοποίητη, γιατί η ενσυναίσθησή του ήταν στο μηδέν» (Συν.5)

«Όποτε βλέπω ότι δεν είναι λειτουργικός και με ενοχλεί, επειδή χάνεται η επικοινωνία μεταξύ μας και δεν λαμβάνω την προσοχή που θα ήθελα να λαμβάνω» (Συν. 7)

«Στην αρχή ήμουν σε φάση “ας το παραλείψω λίγο” αλλά μετά δυστυχώς έπιανε η χρήση τον περισσότερο χρόνο τους, τον περισσότερο τόπο στο μυαλό τους, και ναι. Κάποιες φορές ένιωθα ότι ήταν το μυαλό τους εκεί: Μπορεί να βγαίναμε και αυτοί να είχαν στο μυαλό τους

να παν να στρίμουν ένα τσιγάρο...Ήταν η πρώτη τους σκέψη πολλές φορές...Ναι, γενικά πολλές φορές με αυτά τα άτομα μπορεί να αράζαμε και αυτοί να κάνουν χόρτο και εγώ να μην έκανα. Αυτοί τότε θα ήταν ζαλισμένοι και εγώ θα ήμουν σε φάση “δεν είσαι εδώ μαζί μου...πως θα συνεννοηθούμε;”» (Συν. 8)

5. Ασυμβατότητα ενδιαφερόντων

Οι νεαρές γυναίκες περιγράφουν τον τρόπο που οι ατομικές τους δραστηριότητες έχουν περιοριστεί κατά την διάρκεια της σχέσης με τον σύντροφο. Η σύμπτυξη των δύο διαφορετικών τρόπων ζωής, των νεαρών γυναικών και των συντρόφων τους, δεν συμβαδίζει πάντα ως προς τα ενδιαφέροντα, τις συνήθειες και τους ρυθμούς, με αποτέλεσμα να προκαλείται δυσαρέσκεια. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

«Ο τρόπος ζωής του, νύσταζε συνέχεια και ξυπνούσε 17:00. Είναι μονόχωρο το σπίτι μου, ήθελα τον χώρο μου, ήθελα να διαβάσω, ήθελα να κάνω πράγματα, με περιόριζε πολύ αυτό το κομμάτι» (Συν. 2)

«Το γεγονός ότι δεν μπορούμε να πάμε μια εκδρομή 2ήμερο-3ήμερο γιατί θα λείπει από την δουλειά.. Και σε αυτές τις δουλειές είναι πλήγμα τόσες μέρες και μπορείς να χάσεις πελάτες σου. Και μένα με χαλάει αυτό γιατί γουστάρω φουλ έτσι αποδράσεις» (Συν.3)

«Αν περνούσαμε πολύ χρόνο μαζί εγώ άφηνα πίσω λίγο τις δραστηριότητες...ευτυχώς δεν άφησα ποτέ τους φίλους μου, μπορεί να μην έκανα τίποτα μέσα στην μέρα μου απλά θα καθόμασταν μαζί, ήταν κι αυτός που δεν έχει και πολλά ενδιαφέροντα, κι άρα μας ένωνε το ότι ακούγαμε την ίδια μουσική και καθόμασταν και ακούγαμε μουσική όλη μέρα κι θα κάναμε αυτό, κι άρα θα άφηνα την καθημερινή μου ρουτίνα» (Συν.5)

«Δηλαδή εμένα μου αρέσουν πάρα πολύ οι εκδρομές στην φύση, η ορειβασία...και γενικά ένα ραντεβού να βγούμε σε ένα μαγαζί είναι πάρα πολύ καλό, το οποίο δεν γινόταν με αυτά τα άτομα» (Συν.8)

5. Έλλειψη ασφάλειας

Από την επεξεργασία του εμπειρικού υλικού προκύπτει ότι η συμμετοχή του συντρόφου σε ριψοκίνδυνες και άλλες έκνομες δραστηριότητες δημιουργούν αισθήματα ανασφάλειας, μοναξιάς και αμηχανίας στις νεαρές γυναίκες. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

«Κάποιες φορές στην οδήγηση ήταν πολύ ριψοκίνδυνος χωρίς να θέλω εγώ. Ήμασταν π.χ. με το μηχανάκι στην εθνική και άρχισε να τρέχει με 120 εγώ ήμουν χωρίς κράνος. Το κράνος του αυτός δεν το φορούσε, του λέω 'κόψε'. Του έλεγα, του έλεγα, του λέω 'βάλε κράνος και κόψε'. Δεν έκοβε τότε και μου έλεγε 'τι να το βάλω το κράνος αφού εδώ αν τρακάρουμε και δεν βρει κόκκαλα να θάψει η μάνα σου γιατί να ζω με τύψεις', δηλαδή... και τότε του είχα πει 'αν θέλεις εσύ να πεθάνεις, εγώ δεν φταίω σε κάτι'» (Συν.2)

«Ο άνθρωπος έκανε σχεδόν καθημερινή χρήση δηλαδή στις περισσότερες καταστάσεις που είχαμε ήταν περισσότερο χαλαρός...και μένα αυτό με εξόργιζε...μπορεί παραδείγματος χάριν κάτι να χρειαστώ ή να πάθω 'και συ να είσαι σε κατάσταση νιρβάνας'... Κάποια στιγμή είχε τύχει απλά να κουβαλάει ποσότητα και να είμαστε μαζί, χωρίς να το γνωρίζω, μετά που το έμαθα έγινε χαμός» (Συν. 6)

«Δηλαδή είχε τύχει να βλέπαμε ταινία και ξαφνικά τον παίρνουν τηλέφωνο ότι είναι από κάτω και αυτός να σταματάει την ταινία, να ψάζει ότι είναι να ψάξει και λέει 'συγγνώμη έχω μια δουλειά, κατεβαίνω' και καθόμουν και περίμενα ένα μισάωρο...Και ένιωθα άβολα, το ίδιο άβολα ένιωθα και όταν είχε πάρει ο άλλος παραπάνω γιατί δεν ήξερα τι πρέπει να κάνω» (Συν.8)

Κατά την ανάλυση των συνεντεύξεων βρέθηκαν δύο περιπτώσεις στις οποίες οι νεαρές γυναίκες είχαν ενεργό ρόλο στις δραστηριότητες που αφορούσαν την χρήση του συντρόφου, ακόμα και αν αυτό τις έβαζε σε κίνδυνο. Στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις παρακάτω αφηγήσεις αποτελούν η αναζήτηση συγκινήσεων και ο φροντιστικός ρόλος:

«Υπήρξα σίγουρα να μεταφέρω κάτι. Υπήρξα λόγος τσακωμού. Υπήρξα μέρος να κρύψουμε μερικά πράγματα, υπήρξα ως ξεκάρφωμα μεταφοράς πραγμάτων, γιατί αν υπάρχει και κοπέλα ανάμεσα, πιο δύσκολα σε σταματάνε μπάτσοι... Αυτά... Μου αρέσει. Αυτή η παρανομία σε εξιτάρει, αυτή η αδρεναλίνη...Μου αρέσει πολύ» (Συν. 3)

«...Θυμάμαι ένα σκηνικό που τότε ανακατεύτηκε η μητέρα μου και είπε στα αδέρφια του ότι πίνει, δεν το ήξεραν μέχρι τότε και το έμαθαν και οι φίλοι του που τον φιλοξενούσαν, ο κολλητός του που ούτε αυτός το ήξερε, έγινε χαμός, μάλωσαν πάρα πολύ. Τον κλείδωσαν σε ένα δωμάτιο και του λένε 'θα κάτσεις εδώ μέχρι να κόψεις'. Το πρωί τον πρόσεχαν τα παιδιά, ήταν ένα ζευγάρι, και το βράδυ εγώ σχολούσα...τότε ξανά έδινα πανελλήνιες, σχολούσα από δουλειά πήγαινα σπίτι διάβαζα και πήγαινα το βράδυ να προσέχω τον αγαπημένο μου. Ήταν ένα σκηνικό που τρέχαμε στις 4 ώρα το βράδυ στα στενά της Αθήνας για να του βρούμε σούμπο. Να μην πονάει...Δεν ήμουν μόνη μου, ήμασταν με το ζευγάρι. Ήταν αρκετά δύσκολο αυτό για μένα γιατί ήμουν 18 χρόνων και έτρεχα στην Αθήνα, στους δρόμους που δεν πατάς για να βρω... στον αγαπημένο μου...» (Συν. 4)

Στα παραπάνω αποσπάσματα, η πρώτη νεαρή γυναίκα έχει θετική στάση προς αυτή την έκνομη πρακτική και δέχεται ικανοποίηση από αυτή γνωρίζοντας πως θα έχει βοηθητικό ρόλο σε αυτό, ενώ η δεύτερη συμβιβάζεται επειδή κατανοεί πως η κατανάλωση της ουσίας θα βοηθήσει τον σύντροφό της να ξεπεράσει τον πόνο. Αυτές οι δύο συμμετέχουσες ανατροφοδοτούνται από αυτές τις πρακτικές που βίωσαν καθώς αναλαμβάνουν τον «οικείο» τους ρόλο ως φροντίστριες στα πλαίσια μιας κατάστασης η οποία καλεί την βοήθειά τους. Όμως, η ειδοποιός διαφορά μεταξύ τους είναι η ένταση της αναζήτησης συγκινήσεων που έχουν ως προσωπικότητες. Η νοηματοδότηση της κατάστασης και των συναισθημάτων που προκύπτουν από αυτές τις πρακτικές δηλαδή, διαφέρουν ανάλογα με το πόσο επιδιώκουν -η κάθε μια ξεχωριστά- την αναζήτηση συγκινήσεων. Πιο επεξηγηματικά, η πρώτη συμμετέχουσα περιγράφει την κατάσταση ως μια θετική εμπειρία με ευχάριστο τέλος (υψηλή αναζήτηση συγκινήσεων) ενώ για την δεύτερη, αποτελεί μια δυσάρεστη εμπειρία η οποία, όμως, θα έχει ένα αίσιο τέλος για τον σύντροφό της. Το σημείο αυτό μπορεί να εξηγηθεί και μέσω της παρατήρησης των Horvath

& Zuckerman (1993), ότι για τα άτομα που αναζητούν συγκινήσεις μεγάλο κίνητρο αποτελεί το τελικό αποτέλεσμα μιας πράξης.

6. Σεξουαλική εμπειρία

Η σεξουαλική εμπειρία ορισμένων νεαρών γυναικών στην παρούσα έρευνα έχει εντοπιστεί να σχετίζεται με την παρότρυνση σεξουαλικής συνεύρεσης χωρίς προφύλαξη, το χάσμα στην σεξουαλική εμπειρία λόγω της νηφαλιότητας του ενός και ταυτόχρονα την επήρεια του άλλου συντρόφου, και τέλος, το αίσθημα δυσφορίας εξαιτίας των συμπεριφορών υπεροχής του συντρόφου κατά την σεξουαλική πράξη. Ενδεικτικά είναι τα αποσπάσματα που ακολουθούν:

«Με παρότρυνε αρκετά να κάνουμε χωρίς προφύλαξη όμως, πράγμα που εγώ δεν ήθελα, δεν άφηνα» (Συν. 2)

«Σχετικά με τον νυν, στο σεξουαλικό κομμάτι, μου βγάζει πολύ συχνά αυτό το 'είμαι ο καλύτερος' και αυτό με κάνει να πέφτω. Νιώθω ότι δεν είμαι αρκετά καλή και με κάνει να νιώθω πως δεν μπορώ να αποδώσω όπως θέλω γιατί δεν είμαι αρκετά καλή. Γενικά μου το βγάζει αυτό συχνά» (Συν.3)

«Ναι από όταν έμαθα (για την χρήση), το ένιωθα ακόμα και την ταινία που θα βλέπαμε, θα την βλέπαμε διαφορετικά, ακόμα και τον έρωτα που θα κάναμε θα τον κάναμε διαφορετικά, διαφορετικά το βίωνα εγώ, διαφορετικά αυτός» (Συν. 4)

Στην βιβλιογραφία δεν έχουν βρεθεί αντίστοιχες παρατηρήσεις όσον αφορά την σεξουαλική εμπειρία νεαρών γυναικών που έχουν συντροφική σχέση με άτομα που κάνουν ουσίες και αλκοόλ. Αντίθετα, έχουν καταγραφεί μόνο σωματικές δυσκολίες που οφείλονται στην επήρεια από την πλευρά του συντρόφου κατά την σεξουαλική πράξη και την έλλειψη επιθυμίας και ευχαρίστησης (O'Farrell et al., 1997· Wilson et al., 2018).

7. Συναισθηματική χειραγώγηση

Ένα άλλο εύρημα το οποίο προκάλεσε εντύπωση έχει να κάνει με την συναισθηματική χειραγώγηση των νεαρών γυναικών από τους συντρόφους τους.

Συγκεκριμένα, η κακοποιητική αυτή συμπεριφορά εκδηλώνεται στην παρούσα έρευνα μέσα από ζήλια του συντρόφου αλλά και την ανάγκη του για έλεγχο, όπως σε αντίστοιχες διαπιστώσεις έχουν έρθει και οι Weimand et al. (2020). Χαρακτηριστικά είναι τα αποσπάσματα:

«Μπορεί να ήμουν στην δουλειά και μην του σήκωνα το τηλέφωνο και αυτός να του γύριζε το μυαλό και να νόμιζε ότι δεν δουλεύω κι ότι κάνω το σιδήποτε άλλο και επίτηδες να μην του σήκωνα το τηλέφωνο...Κι έχω φύγει έτσι από δουλειές» (Συν.1)

«Μου έλεγε 'Θεωρώ ότι κάποια στιγμή θα με αφήσεις, γιατί μπορείς να βρεις κάτι καλύτερο σαν κοπέλα και στο επίπεδο που είσαι στην ζωή σου, στα 20' τότε ήμουν στα 20, μου λέει 'εσύ είσαι 20 και γω είμαι 23 και έχεις κανονίσει πολλά περισσότερα πράγματα στην ζωή σου, ξέρεις που βαδίζεις, εγώ απλά υπάρχω'... Μου έλεγε 'δεν είμαι καλά, δεν είμαι καθόλου καλά', 'πρέπει να σταματήσεις να μ'αγαπάς γιατί εγώ θα πεθάνω, θα αυτοκτονήσω', αυτό είχε γίνει μια φορά το περιστατικό πολύ έντονα, είχε κρατήσει λίγες ώρες αυτό...Κατευθείαν τότε αγχώθηκα πολύ...το εκμεταλλευόταν όλο αυτό γιατί όλο αυτό το είπε λίγο πριν φύγω διακοπές με τις φίλες μου και μετά μου ζητούσε να πάμε μαζί» (Συν.2)

«Είναι η ζήλεια τους, που όλοι την είχανε...δεν ξέρω αν φταίει η χρήση ή αν είναι έτσι οι χαρακτήρες τους... Αλλά να φανταστείς είχα άλλους πρώην ζηλιάρηδες που είχαν θέμα ακόμα και για τα ρούχα μου: του στυλ "δεν θα βάλεις αυτό γιατί δε κρύβει τον κόλο σου» (Συν.3)

«Όταν πλέον πέρασα και είδα ότι είχα μπει στην σχόλη...ήταν πολύ αχάριστος, μου μιλούσε με άσχημο τρόπο, καθόταν και μου έλεγε ας πούμε για γκόμενους που ήμουν για λίγο σε φάση 'για ποιους γκόμενους μου λες; Εδώ έχω κάνει τόσα πολλά για εσένα και μου λες ότι επειδή πήγα Ηράκλειο θα πάω και με άλλους;' » (Συν.4)

«Να γίνει χειριστικός λόγω ζήλιας... Έγινε άμεσος και πολύ άμεσος μετέπειτα, γιατί είχε τύχει να ανεβάσω φωτογραφία εγώ -για τα δεδομένα του πιο αποκαλυπτική-. Εμένα με ενοχλεί αυτό το πράγμα να χρησιμοποιούν τέτοιες ταμπέλες και δεν μου είχε ζητήσει να την διαγράψω και έφτασε σε σημείο 3 μήνες μετά να μου πει 'αυτή την φωτογραφία που την έχεις και στα highlights στο προφίλ σου και είναι μόνιμα εκεί, θέλω ό,τι τέτοια φωτογραφία υπάρχει να διαγραφεί τώρα!'... Με έκανε να νιώθω τρελή αυτός π.χ έκανε ότι να 'ναι, μπορεί να έβγαине

να έπινε , να έβγαινε με την πρόωγν του να πιεί και τα λοιπά, του έλεγα ότι 'αυτό το πράγμα με ενοχλεί' και μου έλεγε ότι είμαι υπερβολική και ότι να ηρεμήσω και ότι είμαι παράλογη. Με έκανε να νιώθω ότι εγώ έχω το πρόβλημα, σε όλη μας την σχέση μόνιμα ένιωθα ότι εγώ φταίω για όλα» (Συν.7)

«Αυτός μου έχει κάνει λίγο αυτό το φαινόμενο που λέγεται *love bombing*: Δείχνει δηλαδή πάρα πολλά σημάδια αγάπης από πάρα πολύ νωρίς χωρίς να υπάρχει κάποιος λόγος» (Συν.8)

Η χειριστική συμπεριφορά έχει άμεση σχέση με την *ψυχολογική εξουσία*, όπως την αποκαλούν στην έρευνά τους οι Farrell et al. (2015). Συγκεκριμένα, αυτός που έχει την εξουσία έχει την δύναμη να επηρεάζει τις σκέψεις και πράξεις ενός συντρόφου προκειμένου να επιτύχει κάποιον δικό του στόχο, χωρίς να αφήνει περιθώρια να επηρεαστεί από τις προσπάθειες του άλλου συντρόφου. Τα άτομα τα οποία διαθέτουν ή εφαρμόζουν αυτού του είδους εξουσία, τείνουν να έχουν μια πιο εγωκεντρική αντίληψη, όπως συμπεραίνουν και οι Keltner et al. (2003), προσπαθώντας μέσω έμμεσων λεκτικών και μη λεκτικών τρόπων να διαχειριστούν τις συντρόφους τους. Στην παρούσα έρευνα τα αποσπάσματα που βρέθηκαν να συνάδουν με την μελέτη των Farrell et al. (2015), είναι τα εξής:

«Στις αρχές που έκανε την κόκα επειδή του το είχα συζητήσει μετά που το έμαθα, την κόκα απ'όσο ήξερα την έκοψε, δηλαδή μου έλεγε και 'ευχαριστώ' για το συγκεκριμένο κομμάτι, γιατί έκοψε την κόκα. Κατά άλλα δεν νομίζω να είχε κάποια αλλαγή άλλα ήθελε να φαίνεται ότι έχει αλλάξει για να με κρατάει εκεί» (Συν. 2)

«Αυτοί οι άνθρωποι σε βλέπουν σαν ιδιοκτησία τους... Είναι επίσης εγωιστές και εδώ πιστεύω ότι η χρήση οφείλεται σε αυτό. Γιατί όταν κάνεις χρήση νιώθεις αυτή την εφορία ότι είσαι εσύ και κανένας άλλος, νιώθουν ότι 'εγώ είμαι ο τέλειος και πάντα ο σωστός'» (Συν. 3)

«Ναι με την στάση του, εντάζει, όταν κάνει χρήση το μόνο που τον νοιάζει είναι ο εαυτός του» (Συν. 4)

«Νομίζω ότι επηρεάζομαι περισσότερο από εκείνον, παρά αυτός από μένα. Ακόμα και η χρήση ουσιών έγινε από ένα τρόπο επιρροής του προς τα εμένα, δηλαδή εγώ επηρεάστηκα... Εκείνος δεν δοκίμασε να κάνει κάτι με δική μου σύσταση, π.χ όπως σε μια συναυλία έντεχνου ρεπερτορίου. Εκείνος δεν ακούει και το αρνήθηκε...ότι δε θα περάσει καλά και θα πλήξει εκεί, ενώ εγώ προσπάθησα να το δω λίγο από την απέξω σκέφτηκα ότι αν αυτός μου έλεγε να πάω μαζί του σε μια συναυλία μουσικής που ακούει ο ίδιος και μένα δεν μου αρέσει καθόλου, θα έλεγα 'θα πήγαινα'... Άρα, είμαι αυτή που κάνει περισσότερα πράγματα. Εγώ είμαι πιο δοτική και σε συναισθήματα και σε πρακτικό κομμάτι, εκείνος όχι τόσο... Το κάνει όταν είμαστε σε πιο άμεση επαφή, με την γλωσσά του σώματος, φιλιά, αγκαλιές» (Συν.7)

Το απόσπασμα της συνέντευξης 2 από την προηγούμενη παράγραφο δίνει αφορμή για να διερευνηθούν στην παρούσα μελέτη οι προσπάθειες των νεαρών γυναικών ως προς την επιρροή που οι ίδιες ασκούν στους συντρόφους τους. Ειδικότερα, στο εμπειρικό υλικό, γίνεται αντιληπτό πως οι νεαρές γυναίκες έχουν προσπαθήσει ή προσπαθούν ακόμα να επηρεάσουν ή να αλλάξουν την οπτική και την στάση των συντρόφων τους απέναντι στην χρήση ουσιών. Το αποτέλεσμα των προσπαθειών τους, όμως, δεν είναι πάντα επιτυχημένο. Κυριότερα, οι ίδιες χαρακτηρίζουν την στάση του συντρόφου τους, συνήθως, αδιάφορη ή απαθής όταν αυτές προσπαθούν να συζητήσουν μαζί τους το θέμα της χρήσης. Αυτού του είδους συμπεριφορά αποθαρρύνει τις γυναίκες με αποτέλεσμα να εγκαταλείπουν τις προσπάθειες τους και να γίνονται ακόμα πιο δεκτικές ως προς την χρήση του συντρόφου τους. Χαρακτηριστικά είναι τα ακόλουθα αποσπάσματα:

«Δεν μίλαγε σε φάση 'πες ότι θες εγώ δεν ακούω τίποτα'» (Συν.1)

«Τύπου παιχνιδιάρικα θα πει 'άσε με μωρέ' και θα στρίψει. Δεν με ακούει, δεν τον νοιάζει η άποψή μου, η γνώμη μου...Από την άλλη τον καταλάβαινα γιατί υπήρξα στην θέση του και πιστεύω θα έλεγα το ίδιο... Αλλά ήταν κι αυτό, το ότι αν τους το πω θα μου πουν 'ντάξει μωρέ εγώ όποτε θέλω το κόβω' και θα είναι μια συζήτηση η οποία δεν θα έχει τελειωμό και δεν θα υπήρχε καμία κατάληξη σε κάτι» (Συν.3)

«Κάπως ρε παιδί μου λέω, ήταν δικό μου λάθος η σκέψη ότι ‘εγώ θα σε βοηθήσω’, ήταν τελείως δικό μου το λάθος και αυτό το έβγαζα πολύ έντονα, οπότε αυτός είτε αγρίευε ‘μην ασχολείσαι μαζί μου, δεν θέλω!’... Είτε δεν ήθελε να ακούσει ‘μη με πιέζεις, μην ασχολείσαι, δεν πίνεις τόσο μείνε πίσω, εγώ ξέρω γιατί πίνω χρόνια’» (Συν.5)

«Δεν έδιναν ιδιαίτερη σημασία. Είχαν πάντα μια έτοιμη δικαιολογία να πουν για να διαφωνήσουν με αυτά που τους έλεγα εγώ. Μπορεί να καταλάβαιναν ότι το έκανα επειδή νοιαζόμουν, αλλά στην πράξη δεν άλλαζε κάτι. Επίσης, το δεύτερο άτομο που έκανε τις πιο βαριές ουσίες μπορεί να του ανέφερα 1-2 φορές και μετά σταμάτησα την προσπάθεια γιατί δεν υπήρχε κάποια κατανόηση...δεν έδειχναν καμία πρόθεση να σταματήσουν ό,τι έκαναν...και το ακραίο συμβάν που έγινε με τις εκφράσεις (από παρενέργειες ουσιών) την επόμενη μέρα ούτε ‘συγγνώμη αν σε τρώμαξα’ ή ‘αν δεν το περίμενες’ αλλά μου έλεγε μόνο ‘αυτή είναι η αντίδραση που έχει’» (Συν.8)

Η συνεχής προσπάθεια των νεαρών γυναικών να φροντίζουν και να προειδοποιούν τον σύντροφο τους αποτελεί μέρος του φροντιστικού ρόλου και της αυτοεκτίμησης που έχουν διδαχθεί και ασπαστεί από μικρή ηλικία (Μαστέλλου & Τάνταρος, 2022· Naylor & Lee, 2010). Ενώ, το πείσμα των ανδρών να μένουν ανεπηρέαστοι από τις προσπάθειες των γυναικών πηγάζει από το πατριαρχικό σύστημα το οποίο υποστηρίζει τις αντιλήψεις που θέλουν τους άνδρες να είναι άτομα αδιάλλακτα με αποφασιστικότητα, δυναμική παρουσία και ανεξαρτησία. Για άλλη μια φορά φαίνεται πως η άνιση κατανομή της δύναμης στην σχέση προκαλεί ανισότητες και έλλειψη ικανοποίησης, οι οποίες προκαλούν αντιδράσεις:

«Του την δίνω (εξουσία) με το ‘καλημέρα σας’. Δεν πίστευα ότι μπορώ εγώ να αναλάβω τον ηγετικό ρόλο, να κατευθύνω...ήμουν πάντα από πίσω, να ακολουθώ. Δεν ήμουν ποτέ αυτός ο άνθρωπος που με δυναμισμό θα οδηγήσει τα πράγματα... απλά εγώ έκανα υπομονή μέχρι που έσκασα...αλλά μόνη μου έσκασα. Μέχρι την πρώτη φορά που χωρίσαμε που δεν μπορούσα άλλο να το κρατήσω μέσα μου με έπιασε κρισούλα και ξεκίνησα να του γκαρίζω λέγοντάς του όλα όσα είχα κρατήσει μέσα μου “έχεις κάνει αυτό, αυτό, αυτό κι αυτό. Ναι, δεν με νοιάζει ότι έχω δίκιο, το ξέρω, το θέμα είναι μου έχεις δημιουργήσει πρόβλημα” κι αυτό ήταν το πιο δυναμικό πράγμα που είχε δει από μένα» (Συν.5)

Η ανάλυση των συνεντεύξεων, αναδεικνύει επιπρόσθετες προκλήσεις. Συγκεκριμένα, η επιρροή της χρήσης ουσιών στις ζωές των νεαρών γυναικών εμφανίζεται, πέρα από τον διαπροσωπικό τομέα με τους συντρόφους, και σε άλλους πιο προσωπικούς τομείς, όπως είναι ο οικονομικός, ο επαγγελματικός, ο κοινωνικός, και ο ψυχοσυναισθηματικός τομέας. Ωστόσο, οι τομείς αυτοί έχουν συζητηθεί και από άλλους ερευνητές όπως είναι οι Devi & George (2022), Prestwood & Rodriguez (2019), Sharma et al. (2016), Weimand et al. (2020), Wilson et al. (2017) κ.α. Κάθε ένας από αυτούς τους τομείς που αναδύεται στην παρούσα μελέτη εμπεριέχει διαφορετικές εμπειρίες σχετικά με τον τρόπο που η χρήση ουσιών του συντρόφου έχει επηρεάσει την καθημερινότητά των νεαρών γυναικών. Αρχικά, παρατηρήθηκαν αρκετές αναφορές σχετικά με τον *οικονομικό τομέα* των νεαρών γυναικών. Συχνότερα, γίνεται αναφορά σε κλοπές, δανεισμό χρημάτων χωρίς επιστροφή και σε δικαιολογίες του συντρόφου ως προς την αποφυγή ανάληψης οικονομικών ευθυνών. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

«Μου χρωστάει και μεγάλο ποσό, δεν μου χρωστάει 3€, μου χρωστάει 500€» (Συν.2)

«Όσο να' ναι, μου έπαιρνε λεφτά: από μένα, από το σπίτι μου, από τους γονείς μου» (Συν.3)

«Γενικά, εντάξει, οπουδήποτε ήμασταν εγώ πλήρωνα, εγώ έκανα... με εκμεταλλευότανε» (Συν.6)

Η ανάδειξη αυτού του τομέα στις συντροφικές σχέσεις κατά την αναδυόμενη ενηλικίωση δεν εντοπίστηκε σε άλλη έρευνα που σχετίζεται με την θεματολογία της παρούσας. Αυτό το οποίο έγινε αντιληπτό κατά την εξέταση της βιβλιογραφίας, ήταν ότι τα οικονομικά θέματα παρουσιάζονται σε μελέτες που αφορούν ενήλικες πάνω από 30 χρονών και που έχουν συζυγική σχέση με άτομα που κάνουν χρήση ουσιών και αλκοόλ. Παράδειγμα αποτελεί η μελέτη των Devi & George, (2022).

Ακόμα, η χρήση ουσιών και αλκοόλ από τον σύντροφο μπορεί να φέρει αρκετές προκλήσεις στην επαγγελματική ζωή των νεαρών γυναικών. Ένας κατασταλτικός παράγοντας που αναδύθηκε στην παρούσα έρευνα, είναι για παράδειγμα, το κοινωνικό στίγμα. Σε αυτή την περίπτωση η επαγγελματική ανέλιξη των γυναικών εμποδίζεται, με αντίκτυπο την οικονομική και συναισθηματική τους σταθερότητα. Οι ίδιες έρχονται σε

ρήξη καθώς προσπαθώντας να οργανώσουν την καθημερινότητά τους, η κριτική και η αρνητική στάση του περίγυρου καθηλώνει τις προσπάθειες τους για να ενταχθούν στον χώρο της εργασίας. Χαρακτηριστικό απόσπασμα αποτελεί το παρακάτω:

«Στις αρχές της σχέσης όταν είχε έρθει να μείνει μαζί μου εδώ στο χωριό, ήταν ακόμα πιο δύσκολο να βρω δουλειά... και επειδή εδώ στο χωριό ήξεραν το παρελθόν του συντρόφου μου δεν ήθελαν να με πάρουν για δουλειά γιατί δεν ήξεραν τι άτομο ήμουν εγώ... » (Συν. 1)

Ως προς το κοινωνικό τομέα οι νεαρές γυναίκες περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο οι σύντροφοι επηρέασαν τις ίδιες ως προς την κοινωνικοποίηση και τις σχέσεις τους με άλλα άτομα. Κυριότερα, αναφέρονται για την αποξένωση από τον περίγυρο (κοινωνική απομόνωση), για το αίσθημα ότι «δεν ανήκουν», για την έλλειψη στενού φιλικού περιβάλλοντος και το αίσθημα αμηχανίας ενώπιον του φιλικού περιβάλλοντος. Τέλος, οι ίδιες κάνουν λόγο για τάση του συντρόφου για ελεγκτική συμπεριφορά και για την αυτοπροβολή του ως αυθεντία. Παρατίθενται παρακάτω τα σχετικά αποσπάσματα:

«Όπως και με περιορίζε και σχετικά με τις φίλες μου, καμία δεν κάνει χρήση ουσιών, και δεν μου ήταν εύκολο στο περίγυρο μου, όταν ερχόντουσαν οι φίλες μου να μυρίζουν, να μυρίζει το σπίτι μου χόρτο ενώ εγώ δεν έχω κάνει ποτέ χόρτο» (Συν. 2)

«Με επηρέασε στην κοινωνικότητα μου, όσο ήμουν στο σχολείο μου φαινόταν όλα τόσο χαζά και ανούσια, εκεί που οι φίλες μου ήθελαν να βγουν να περάσουν καλά το ένα το άλλο, έμενα με ένοιαζε αν θα γυρίσει ο αγαπημένος μου στο σπίτι...οπότε...έχασα, έχασα πάρα πολλά που... στα τελευταία χρόνια στο σχολείο» (Συν. 4)

«Ναι με χειριζόταν ξεκάθαρα, μπορούσε να με κάνει ότι ήθελε πραγματικά! Δεν το αντιλαμβανόμουν...Μου έβαζε λόγια για τις φίλες μου, για τον αδερφό μου, μου έβαζε λόγια...Βασικά έκανα παρέες αλλά με είχε κάνει να πιστέψω ότι μόνο αυτόν μπορώ να μιλάω γιατί μόνο αυτός ας πούμε με νοιάζεται, θα με ακούει και τέτοια. Ξέρει το 'καλύτερο' για μένα και τέτοια» (Συν.6)

Τέλος, στον λόγο των νεαρών γυναικών διαφαίνεται η επιρροή της χρήσης του συντρόφου στον συναισθηματικό και ψυχολογικό τομέα. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην ψυχολογική βία, την οποία αναφέρουν οι γυναίκες, μέσω εκφοβισμού, παθητικής-

επιθετικής συμπεριφοράς, κατηγορίας, ελεγκτικής συμπεριφοράς (ρούχα, πρόσβαση συντρόφου στο προσωπικό κινητό) και μέσω της έκθεσής τους σε έντονες συγκινήσεις, ενοχικά συναισθήματα, φόβο για τις ίδιες αλλά και τον σύντροφό τους. Επιπλέον, εντοπίζονται συναισθήματα στεναχώριας, απογοήτευσης, ανησυχίας και θυμού που τις φέρνει σε καταστάσεις σύγχυσης και ρήξης ως προς τις προσωπικές τους ανάγκες ώστε ευνοηθεί ο σύντροφός τους. Χαρακτηριστικά είναι τα αποσπάσματα:

«Ένα βράδυ, ήθελα να κοιμηθώ, και έβαλε βίντεο από αληθινές δολοφονίες γυναικών και του κάνω 'μπορείς να τα κλείσεις λίγο αυτά γιατί θέλω να κοιμηθώ και είναι λίγο κάπως να τα βλέπω;'. Έβλεπε συγκεκριμένα μόνο γυναικών δολοφονίες και μου λέει 'τα βλέπω για να παίρνω ιδέες'. Εκεί λέω πρέπει να φύγει... Αισθάνθηκα πρώτα πρώτα απειλή, σίγουρα φοβήθηκα, γιατί λες είναι ένα άτομο μέσα στο σπίτι μου και λέει ότι παίρνει ιδέες... Επειδή έχει ιστορικό όπως σου είπα, έχει όλα τα στοιχεία που λες αυτό το άτομο δυνητικά θα μπορούσε να κάνει έγκλημα» (Συν.2)

«Το κινητό μου να το βλέπει, αλλά το δικό του, ούτε που ξέρω τον κωδικό του, δε το βλέπω καν! Πόσο δίκαιο είναι αυτό;» (Συν.3)

«Φόβος μήπως πάθει κάτι, ο φόβος μήπως τον χάσω, μήπως...» (Συν.4)

«Το 3ο άτομο που ήταν και αυτό σε υπερένταση λόγω της κόκας, μπορεί να έκανε απότομες κινήσεις σε μένα ή σε κάποιον άλλο και να έλεγα 'ωπα ξέρω 'γω, τι κάνει αυτός' δηλαδή μπορεί να είχε όρεξη να ξεκινήσει κάποιο καυγά και εγώ ήμουν κάπως τρομοκρατημένη... Είχα ανασφάλειες, κάποιες φορές νόμιζα ότι έπαθε κάτι, φουλ ανησυχία γιατί μπορούσε να μην απαντάει στο τηλέφωνο για 3 μέρες. Απογοήτευση, αρκετή απογοήτευση σίγουρα... γιατί έχεις περάσεις τόσο ωραίες στιγμές μαζί του όντας και νηφάλιος και νομίζεις ότι αυτό μπορεί να επαναληφθεί αλλά εν τέλει στην πραγματικότητα είναι ένας φαύλος κύκλος: Μια έτσι, μια γιουβέτσι, μια περνάμε όμορφα, μια χανόμαστε, μια πάμε σε πάρτυ και γινόμαστε περίεργα, δεν επικοινωνούμε» (Συν.8)

Στην παρούσα μελέτη είναι αξιοσημείωτη η απουσία περιγραφής κάποιου περιστατικού άμεσης σωματικής κακοποίησης από τους συντρόφους προς τις νεαρές

γυναίκες. Αυτό το εύρημα συμπίπτει με την έρευνα των των Sharma et al. (2016) που καταγράφει περισσότερα συναισθηματικά προβλήματα αντί σωματικά. Ακόμα και έτσι, οι υπόλοιπες προκλήσεις που οι γυναίκες χρειάζεται να αντιμετωπίσουν κατά την διάρκεια της σχέσης τους, έχουν άμεσο αντίκτυπο στην συνολική ποιότητα του δεσμού και στην ευχαρίστηση που λαμβάνουν από αυτή.

Ανακεφαλαιώνοντας, στην παρούσα ενότητα παρουσιάστηκαν τα κίνητρα που ωθούν τις νεαρές γυναίκες στην σύναψη σχέσης με τους συντρόφους αλλά και τις δυσκολίες που συναντούν στην καθημερινή αλληλεπίδραση μαζί τους. Μεγάλο ρόλο διαδραματίζουν η αναζήτηση συγκινήσεων, η αυτοεκτίμηση και ο φροντιστικός ρόλος για την σύναψη σχέσης με χρήστη. Επίσης, το κίνητρο της ελπίδας για την βελτίωση των συνθηκών στην σχέση τους, λειτουργούν, επίσης, ως παράγοντες ενθάρρυνσης της παραμονής των γυναικών στην σχέση αυτή παρά τις προκλήσεις που εμφανίζονται. Οι τελευταίες, όπως αναδύθηκε στην ανάλυση, αφορούν το διαπροσωπικό επίπεδο των συντρόφων αλλά και το προσωπικό επίπεδο των νεαρών γυναικών που αφορά οικονομικά θέματα, θέματα κοινωνικοποίησης και την ψυχολογική και συναισθηματική τους κατάσταση. Το βίωμα όλων αυτών των έντονων εμπειριών προκαλεί τις συμμετέχουσες να σταθούν κριτικά και να αναστοχαστούν τον ρόλο τους αλλά και τις συνθήκες που επικρατούν ή επικρατούσαν στο παρελθόν μέσα στην σχέση τους.

Ενότητα 3

Η αποκάλυψη της συντροφικής σχέσης στον κοινωνικό περίγυρο και το σχετιζόμενο με αυτή κοινωνικό στίγμα.

3.1 Στάση του κοινωνικού περιγύρου

Στην παρούσα ενότητα αποτυπώνεται η στάση του κοινωνικού περιγύρου στην αποκάλυψη της σχέσης με σύντροφο χρήστη. Ως «κοινωνικός περίγυρος» εννοείται το στενό οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον και παρακάτω αναλύονται οι απόψεις και οι στάσεις που

καλλιεργούν, είτε θετικές είτε αρνητικές, αναφορικά με τον σύντροφο των νεαρών γυναικών αλλά και την χρήση ουσιών από τις ίδιες.

Αρχικά, μέσα από τις αφηγήσεις των γυναικών σχετικά με την συντροφική σχέση που διατηρούν, αντλείται ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζεται η επιλογή αυτή από το οικογενειακό τους περιβάλλον. Συγκεκριμένα, η οικογένεια διατηρεί είτε μια πιο αυστηρή είτε μια πιο ανεκτική στάση ανάλογα με τον συγγενικό δεσμό που έχουν με την νεαρή γυναίκα. Στην παρούσα έρευνα έχουν εντοπιστεί αναφορές κυρίως σε γονείς και αδέρφια. Πιο συγκεκριμένα, έχει βρεθεί πως τα τελευταία έχουν μια στάση αποδοκιμασίας απέναντι στην σχέση των νεαρών γυναικών, όπως και στην χρήση ουσιών από τις ίδιες. Η αποθάρρυνση αυτή πηγάζει είτε από εμπειρίες που είχαν τα ίδια τα αδέρφια με την χρήση ουσιών ή εξαιτίας κάποιας άλλης προσωπικής πεποίθησης. Χαρακτηριστικά είναι τα εξής αποσπάσματα:

«Είχαν μια έχθρα με τον αδελφό μου γιατί ο αδελφός μου ήξερε τι κάνει (ο σύντροφος) και δεν ήθελε να είναι μαζί μου, γιατί αυτός κιόλας δεν το έκρυβε ότι έκανε...ο αδελφός μου δεν το ήθελε αυτό για μένα... Ήθελε να χωρίσω, να μην είμαι μαζί του. Δεν τον ήθελε καθόλου, δεν τον συμπαθούσε καθόλου, δεν ήθελε να είναι στο σπίτι μας, δεν ήθελε να τον βλέπει. Γενικά δεν τον ήθελε ούτε αυτός ούτε ο άλλος μου αδερφός και είχαν δίκιο αλλά δεν το καταλάβαινα» (Συν.6)

«Στην αδερφή μου έχω αναφέρει και αυτή ήταν λίγο πιο συντηρητική επειδή μένει μακριά αυτή και είναι μεγαλύτερη, μου είπε “μείνε όσο πιο μακριά μπορείς” αλλά δεν μπορούσε να κάνει και αυτή κάτι άλλο. Αλλά ναι, με έχει συμβουλέψει και αυτή και ήταν τελείως κατά» (Συν.8)

Η χρήση ουσιών είναι μια πρακτική η οποία έχει συνδεθεί με ορισμένα στερεοτυπικά πρότυπα ως προς την εικόνα και τον χαρακτήρα των χρηστών, με αποτέλεσμα, τα άτομα τα οποία δεν έχουν ασχοληθεί ποτέ με την πρακτική να μην γνωρίζουν πως να το διαχειριστούν χρησιμοποιώντας, τελικά, μη-λειτουργικούς τρόπους αποθάρρυνσης. Έτσι, δημιουργείται χάσμα στην επικοινωνία μεταξύ οικογένειας και νεαρών γυναικών που διατηρούν μια σχέση με έναν χρήστη ή που κάνουν και οι ίδιες χρήση ουσιών και αλκοόλ. Ένα σχετικό παράδειγμα δίνεται στην ακόλουθη συνέντευξη:

«Οι αδερφές μου από την άλλη το διακωμωδούν αλλά νοιάζονται για μένα, είναι μεγαλύτερες, η μια είναι 26 και η μεσαία 23, δεν έχουν κάνει ποτέ χρήση...Με λένε για πλάκα ‘μπαφιέρα’ και ‘τι

δουλειά έχεις εσύ με αυτά;’ Και ‘δεν σου ταιριάζει’. Το θεωρούν κάτι βρώμικο και κάτι κακό. Δεν έχουν δοκιμάσει, το βλέπω και από μένα, άλλη άποψη είχα πριν και άλλη μετά» (Συν.7)

Όσον αφορά τους γονείς, οι ίδιοι φαίνεται να έχουν διαφορετικές στάσεις και αντιδράσεις ως προς την απόφαση των νεαρών γυναικών. Αρχικά, σημαντικός παράγοντας επιρροής της στάσης τους είναι η εμπειρία των ίδιων με την χρήση ουσιών και αλκοόλ. Η εμπειρία αυτή, όπως αναδύθηκε από τις αφηγήσεις, μπορεί να είναι είτε λόγω επαγγελματικής ενασχόλησης με το θέμα π.χ. επαγγελματίες υγείας, είτε λόγω άμεσης κατανάλωσης ουσιών και αλκοόλ από τους ίδιους. Αυτό, αποτελεί την πρώτη περίπτωση των γονέων οι οποίοι λειτουργούν με ενσυναίσθηση και αποδοχή ως προς την συνήθεια των νεαρών γυναικών να κάνουν χρήση ουσιών/αλκοόλ ή να έχουν συντροφικό δεσμό με χρήστη. Χαρακτηριστικά είναι τα ακόλουθα αποσπάσματα:

«Ο πατέρας μου επειδή κι αυτός έκανε χρήση, δεν έχει θέμα....Κι εμένα μου έκανε εντύπωση που δεν είχε θέμα... Αλλά το θεωρείς φυσιολογικό, όλοι έχουν κάνει λάθη...ποτέ δεν ξέρεις...τι μπορεί να σου συμβεί αύριο» (Συν.1)

«Οι γονείς μου γνωρίζουν ότι κάνω χρήση ότι κάνει και το αγόρι μου και επειδή ο μπαμπάς μου έχει σπουδάσει κοινωνική εργασία και έχει διαβάσει πάρα πολύ και εντάξει, ξέρει δυο πράγματα, εκείνος με συμβουλεύει. Επειδή τον εμπιστεύομαι κιόλας μου δείχνει ότι επειδή μπήκα σε μια σχέση και ξεκίνησα να κάνω χρήση ότι αυτό έχει να λείει για τον εαυτό μου, την προσωπικότητα του και ότι μέσω αυτού τι ανάγκες έχω να καλύψω. Αυτό. Μέσα από συζήτηση με τους γονείς μου ότι δεν μου κουνάν το χέρι ότι ‘είναι λάθος’ αλλά προσπαθούν να δείξουν να το δω πιο ‘και πάρε την ευθύνη των πράξεων σου εσύ’, έτσι έχω μεγαλώσει» (Συν.7)

Η δεύτερη περίπτωση αφορά γονείς που επιλέγουν να αποδοκιμάζουν παθητικά την χρήση ουσιών, χωρίς όμως να έρχονται σε άμεση αντιπαράθεση με αυτή την πρακτική. Παράδειγμα αποτελεί η εμπειρία της παρακάτω συμμετέχουσας:

«Με τον πρώην κάναμε μαζί χρήση στο δωμάτιό μου στο πατρικό μου οπότε έμπαινε η μυρωδιά σε όλο το σπίτι. Σπάνια έκανα μόνη μου κι έτσι λογικά κατάλαβαν ότι κάναμε μαζί. Δεν μου λέγανε όμως πολλά, μόνο κανένα ‘Μυρίζει όλο το σπίτι!’ νευριασμένα» (Συν.3)

Ενώ η τρίτη περίπτωση, έχει να κάνει με την επιλογή των νεαρών γυναικών να μην μοιράζονται τις προσωπικές τους συνήθειες και πληροφορίες με τους γονείς τους, με αποτέλεσμα να τους κρατάνε «αμέτοχους». Η δεύτερη και η τρίτη περίπτωση περιγράφονται στην έρευνα του Nowinski (1990), ως μια προσπάθεια διατήρησης της ισορροπίας μέσα στην οικογένεια και την διατήρηση μιας «ιδανικής» εικόνας, καθώς έτσι, αποφεύγονται οι συγκρούσεις. Ο φόβος για την αρνητική κριτική, η απώλεια εμπιστοσύνης και η ιδέα της ενασχόλησης με κάτι το οποίο θεωρείται παράνομο, είναι μερικές από τις αιτίες που παρακινούν τις νεαρές γυναίκες της παρούσας έρευνας, να αποφεύγουν αυτό το θέμα συζήτησης με τους γονείς. Συγκεκριμένα αναφέρουν:

«Δεν τους το έχω πει γιατί πρώτον θα απογοητευτούν με την επιλογή μου και δεύτερον θεωρώ ότι δεν θα είναι ψύχραιμη αντιμετώπιση τους σ' αυτό το κομμάτι, δηλαδή θα έχει άσχημη έκβαση. Ο μπαμπάς μου δεν θα είναι τόσο ψύχραιμος άμα γνωρίζει αν μάθει βασικά το μοτίβο του και ότι μου χρωστάει τόσο μεγάλο (χρηματικό) ποσό» (Συν.2)

«Για κανένα λόγο, ΚΑΝΕΝΑ λόγο, ΠΟΤΕ... αν της το πω θα γκρεμίσει την εμπιστοσύνη της και δεν είναι κάτι που θέλω να κάνω από την στιγμή που ξέρω τι μου συμβαίνει, όχι πλασματικά, αλλά ξέρω το γιατί και πότε. Κατά τα άλλα της έχω πολύ μεγάλη εμπιστοσύνη. Και με τον πατέρα μου δεν έχω λόγο να συζητήσω» (Συν.5)

«Τους έχω μιλήσει ότι γενικά έχω συναναστραφεί με άτομα που κάνουν χρήση χόρτου αλλά δεν θυμάμαι αν τους έχω πει συγκεκριμένα ότι “α, το αγόρι μου κάνει”. Νομίζω δεν τους το έχω αναφέρει... Γιατί ‘ντάξει είναι ναρκωτικά, πέρα από το κομμάτι του νόμου θα μου λέγανε ‘τι είναι αυτά τα πράγματα’, είναι και αυτοί συντηρητικοί, από μικρή πόλη και θα πάθαιναν σοκ» (Συν.8)

Όμως, στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν καταστάσεις σχετικές με την χρήση ουσιών του συντρόφου, ζητούν βοήθεια από άλλα κοντινά τους συγγενικά πρόσωπα ή φίλους:

«Οι φίλοι μου και ο κύκλος μου γνωρίζουν όλοι και με στηρίζουν φουλ και είναι από τους βασικούς λόγους που βρήκα δύναμη να φύγω από αυτήν την σχέση. Με στηρίζουν και στο κομμάτι των χρημάτων, η θεία της φίλης μου, η δικηγόρος θα με αναλάβει και δωρεάν, αν τύχουν δικαστικά έξοδα, οι φίλοι μου έχουν μαζέψει ένα ποσό για να με βοηθήσουν» (Συν.2)

*«Ο πρώτος άνθρωπος που το έμαθε ήταν η νόνα μου που ήταν πάρα πολύ μαζί μου σε άλλο αυτό»
(Συν. 4)*

Όπως οι γονείς, έτσι και το φιλικό περιβάλλον μπορεί να επιλέξει να μείνει ουδέτερο, ή αμέτοχο ως προς την χρήση ουσιών ή άλλες δυσκολίες που μπορεί να συναντήσουν τα άτομα αναφέρει ο Nowinski, (1990). Η επιλογή της λέξης «αγνοούσαν» στο παρακάτω απόσπασμα ερμηνεύεται ως τρόπος αποφυγής ζητημάτων που ενδέχεται να θίξουν την ισορροπία της φιλίας:

«Ενώ οι φίλοι μου το ήξεραν, το αγνοούσαν, δεν μου έλεγαν κάτι, φαινόταν να υπερισχύουν τα καλά του (του συντρόφου) ας πούμε και κανείς δεν αντιλαμβανόταν τι ήταν, εκτός από τον αδερφό μου. Κανένας άλλος δεν μου είχε πει κάτι. Ξέρεις τι, πρόσεχε, κάτσε, αυτό εκείνο δεν είναι κάλο', κανείς!» (Συν. 6)

«Ο τωρινός περίγυρος δεν έχει να εκφέρει κάποια αρνητική άποψη για την χρήση ουσιών, ωστόσο επειδή έχω μεγαλώσει σε ένα οικογενειακό περιβάλλον που οι γονείς μου είναι πολύ ανοιχτοί και είμαστε σε επαφή και μιλάμε» (Συν. 7)

Το φιλικό περιβάλλον αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές πηγές υποστήριξης των νεαρών γυναικών, καθώς οι ίδιες απευθύνονται συχνότερα σε αυτό όταν προκύπτουν δυσκολίες. Ωστόσο, μια συμμετέχουσα αναφέρει πως ήταν δύσκολο να απευθυνθεί στον φιλικό της κύκλο καθώς αυτός αποτελούνταν από άτομα τα οποία δεν σχετίζονταν με την χρήση ουσιών. Άρα γίνεται αντιληπτό πως οι διαφορές στην εμπειρία δείχνουν να στέκονται εμπόδιο στην επικοινωνία και την παροχή υποστήριξης. Η ίδια αφηγείται:

«Η κολλητή μου όταν της το είπα δεν ήξερε πώς να αντιδράσει, άντε τώρα να πεις εσύ σε ενα 18χρονο ότι ξέρεις 'ο άνθρωπος που είμαι μαζί κάνει χρήση ηρωίνης', ήταν χαμένη... 'τι να της πω τώρα;» (Συν. 4)

Γενικά, από την ανάλυση του εμπειρικού υλικού διαπιστώθηκε πως το φιλικό περιβάλλον έχει συνήθως αρνητική στάση για τις επιλογές των νεαρών γυναικών ως προς την χρήση ουσιών και τον σύντροφό τους. Χαρακτηριστικά αποτελούν τα εξής αποσπάσματα:

«(Οι φίλοι) τα ίδια λένε που λέγανε και τότε. Γιατί δεν έχει να κάνει μόνο με την χρήση έχει να κάνει και με την συμπεριφορά απέναντί μου. Οπότε και με τις δύο καταστάσεις είναι αρνητικοί: 'χώρισέ τον, χώρισέ τον'» (Συν. 3)

«Όταν λοιπόν η κολλητή μου ξεκίνησε να τα βλέπει αυτά, μου φώναζε "τι είναι αυτά που κάνεις, γιατί το κάνεις αυτό" και την αγνοούσα εγώ 'οχι μωρέ και μια ευκαιρία ακόμα, τώρα που θα είμαστε και από κοντά θα το συζητήσουμε, θα αλλάξει...'. Αλλά δεν εβλέπαν άλλοι φίλοι μου εκ των έσω τι γίνεται» (Συν. 5)

Ωστόσο, υπάρχει μια εξαίρεση. Κατά τους Furman et al. (2002) και Stanton et al. (1982) όταν τα άτομα κάνουν παρόμοιες δραστηριότητες ή έχουν παρόμοιες εμπειρίες τείνουν να υιοθετούν συνήθως μια πιο δεκτική και θετική στάση απέναντι σε αντίστοιχες καταστάσεις. Πράγματι, οι παρατηρήσεις αυτές εντοπίζονται και στην παρούσα έρευνα. Συγκεκριμένα επιβεβαιώνεται από τα παρακάτω:

«Μια φίλη με την οποία πηγαίναμε μαζί σχολείο με ξέρει από παλιά μέχρι και τώρα, δεν έχει θέμα με τον σύντροφό μου. Αυτό γιατί και η ίδια έχει περάσει παρόμοια και καταλαβαίνει. Και επίσης έχει γνωρίσει τον φίλο μου και έτσι ξέρει και το τι άνθρωπος είναι...» (Συν. 1)

«Γενικά η νόνα είναι πάρα πολύ καλή φίλη μου ταυτόχρονα. Έχει χάσει τον αδελφό της από ηρωίνη και ήταν ο πρώτος άνθρωπος που ήθελα να το πω... Ήταν πάντα της άποψης ότι αν αυτός θέλει να βοηθήσει τον εαυτό του, 'να είσαι διπλά του, θα είναι δύσκολα, θα περάσετε διάφορα μαζί αλλά αν αυτός θέλει, να είσαι διπλά του'» (Συν. 4)

«Ο τωρινός περίγυρος δεν έχει να εκφέρει κάποια αρνητική άποψη για την χρήση ουσιών» (Συν.7)

«Εγώ έχω δύο παρέες: Η μία είναι από τον τόπο καταγωγής που μεγάλωσα, οπότε είναι ένα τσακ πιο παραδοσιακοί, πιο συντηρητικοί...λίγο πιο 'αγνοί' να το πω. Αυτοί δεν υποστηρίζανε τις σχέσεις μου. Με κάθε ευκαιρία μου έλεγαν "τι πας και κάνεις", με αποθάρρυναν δηλαδή σίγουρα, όχι με κακό τρόπο αλλά με κατανοητικό τρόπο. Το δίκιο τους είχαν τα παιδιά...Φοβόντουσαν μήπως αυτά τα άτομα ήταν παραβιαστικά κάπου, δεν ξέρω, ευτυχώς δεν ήταν! Αλλά ναι, μέχρι εκεί. Ήταν πιο ανοιχτές δηλαδή, αλλά είχαν και αυτές τους ενδοιασμούς τους: Μου λέγαν 'πήγαινε αλλά πρόσεχε'» (Συν.8)

3.2 Κοινωνικός περίγυρος και στίγμα

Η χρήση ουσιών και αλκοόλ αποτελεί μία συμπεριφορά που προκαλεί έντονο κοινωνικό στίγμα. Οι παρατηρήσεις του Earnshaw et al. (2012) δείχνουν πως οι σύντροφοι των ατόμων που κάνουν χρήση ουσιών επηρεάζονται από τον τρόπο με τον οποίο αξιολογούνται οι δεύτεροι από την κοινωνία, με αποτέλεσμα η ποιότητα της σχέσης τους να κρίνεται και από αυτό. Συγκεκριμένα, τα άτομα τα οποία στέκονται στο πλάι των συντρόφων τους έχει βρεθεί πως βιώνουν συναισθήματα ντροπής, ενοχής και ευθύνης για αυτούς (Rodriguez & Prestwood, 2019). Στην παρούσα έρευνα, φαίνεται πως η αλληλεπίδραση του φιλικού περιβάλλοντος -που απέχει από την πρακτική της χρήσης- με τον σύντροφο των νεαρών γυναικών που βρίσκεται υπό την επήρεια, προκαλεί αναστάτωση και δυσφορικά συναισθήματα στις ίδιες. Χαρακτηριστικά είναι τα αποσπάσματα:

«Όπως και με περιόριζε και σχετικά με τις φίλες μου, καμία δεν κάνει χρήση ουσιών, και δεν μου ήταν εύκολο στο περίγυρο μου, όταν ερχόντουσαν οι φίλες μου να μυρίζουν, να μυρίζει το σπίτι μου χόρτο ενώ εγώ δεν έχω κάνει ποτέ χόρτο» (Συν. 2)

«Είχε γένει σκηνικό που ήμασταν με φίλες μου και ήξερα ότι είχε πει παραπάνω από όσο για να λειτουργεί. Ήταν σε νιρβάνα και ήμουν σε φάση τώρα 'ρε αν είναι δυνατόν, βγαίνουμε με τις φίλες μου και βγαίνεις κομμάτια; Κάτσε σπίτι!'» (Συν.4)

«Να βρίσκομαι μαζί του Θεσσαλονίκη και να έχει κάνει αυτός χρήση και εγώ να πρέπει να τον συστήσω σε φίλες μου και αυτός να είναι μετά από χρήση και να είναι σε εντελώς σε ζεν κατάσταση και τρώμαξε και τις φίλες μου» (Συν.7)

Οι ερευνητές Rodriguez & Prestwood, (2019), μιλώντας για το στίγμα, υποστηρίζουν πως υπάρχει διαφορά ως προς τον τρόπο με τον οποίο νοηματοδοτούνται τα αποτελέσματα της χρήσης ουσιών/αλκοόλ στα άτομα που κάνουν χρήση σε σύγκριση με εκείνα που δεν κάνουν. Συγκεκριμένα, τα άτομα τα οποία δεν κάνουν χρήση αισθάνονται εντονότερα συναισθήματα ντροπής, ενοχής και ευθύνης προς τον σύντροφό τους όταν βρίσκονται μαζί σε δημόσιο περιβάλλον. Τα ευρήματα της παρούσας εργασίας, όμως, δεν ταιριάζουν απόλυτα με τις παρατηρήσεις των Rodriguez & Prestwood (2019), καθώς βρέθηκε πως οι νεαρές γυναίκες που κάνουν χρήση ουσιών μπορεί να αισθανθούν το ίδιο όπως αισθάνονται και αυτές οι οποίες δεν

κάνουν χρήση. Αυτό το εύρημα έχει άμεση σχέση με την έρευνα των Janulis et al. (2013) οι οποίοι αναφέρουν πως η αποδοκιμασία του κοινωνικού περιβάλλοντος για την χρήση ουσιών μεταδίδεται στα άτομα (χρήστες και μη χρήστες) με αποτέλεσμα να βιώσουν αμηχανία και ντροπή για τον σύντροφό τους όταν έχει έκδηλες τις συνέπειες της χρήσης ουσιών. Στην παρούσα έρευνα εντοπίστηκαν τα εξής αποσπάσματα που αντιστοιχούν στις παρατηρήσεις των ερευνητών Janulis et al. (2013):

«Αλλά είχε αυτό το μοτίβο ότι νόμιζε ότι όλοι ασχολούνται μαζί του, ότι τον κοιτάζουν περίεργα, δεν ξέρω πολλές φορές θα έλεγε ‘τι με κοιτάζει αυτός; τι με κοιτάζει εκείνος;’ και εγώ έβλεπα δεν τον κοίταζε κανείς. Όλα αυτά με το ‘τι με κοιτάζει εκείνος’ που έλεγε, τα έλεγε δυνατά και ντρεπόμουν, ντρεπόμουν πολύ» (Συν. 2)

«Θυμάμαι μόνο ένα περιστατικό που είχε κάνει χρήση κάνναβης και ήμασταν στην Θεσσαλονίκη, βασικά είχε αγοράσει...μετά είχε κάνει και μετά ήταν χάλια αυτός. Ήμασταν στο λιμάνι στην Θεσσαλονίκη και αυτός δεν επικοινωνούσε καν! Ήταν...δεν ήξερα τι να κάνω...Πήρα τηλέφωνο κάποιες φίλες μου που ήξερα ότι ήταν κοντά εκεί, να αγοράσουν κάτι να φάει κλπ, είχε έρθει και κόσμος και ρωτούσαν αν χρειαζόμαστε καμία βοήθεια» (Συν. 6)

«Σε ένα πρόσφατο πάρτυ το αγόρι μου δεν ξέρω πως αλλά επειδή έχει αποκτήσει ανοχή στην συγκεκριμένη ουσία μάλλον το περιβάλλον και η ατμόσφαιρα που δημιούργησε να πέσει η πίεση και ‘αα δεν είναι καλά’, να τρέξουμε να βρούμε έξω και να κυλιέται κάτω... Ήμουν και εγώ υπό την επήρεια αλλά δεν ένιωσα κάτι, έβλεπα ότι μας κοιτάνε αλλά δεν έδωσα σημασία. Αν ήμουν νηφάλια θα αισθανόμουν πολύ αμηχανία με τόσο κόσμο διπλά» (Συν.7)

Συνοπτικά, παρουσιάστηκαν οι στάσεις και οι απόψεις του κοινωνικού περιβάλλοντος των γυναικών ως προς την σχέση τους με χρήστη ουσιών αλλά και την χρήση ουσιών από τις ίδιες. Ειδικότερα, οι στάσεις των γονέων φαίνεται να διαφέρουν καθώς είναι είτε δεκτικοί είτε παθητικοί ως προς την σχέση των νεαρών γυναικών με τις ουσίες και τους συντρόφους τους, σε σύγκριση με τα αδέρφια τα οποία είναι αρνητικά προς αυτά. Αντιθέτως, οι στάσεις του φιλικού περιβάλλοντος έρχονται σε ρήξη μεταξύ τους καθώς περιγράφονται κατά κύριο λόγο αρνητικές αλλά και θετικές όταν οι ίδιοι έχουν κοινές εμπειρίες με τις νεαρές γυναίκες. Η αρνητική στάση, όμως, του φιλικού αλλά και του ευρύτερου κοινωνικού περιγύρου προκαλεί στις νεαρές

γυναίκες την αίσθηση του στιγματισμού όταν οι συνέπειες της χρήσης του συντρόφου τους είναι φανερές.

ΜΕΡΟΣ IV: Συμπεράσματα - Προτάσεις - Περιορισμοί της μελέτης

Από την ανάλυση του εμπειρικού υλικού, προέκυψαν ποικίλα συμπεράσματα σχετικά με τις επιπτώσεις της χρήσης ουσιών και αλκοόλ στις συντροφικές σχέσεις και πιο συγκεκριμένα στις νεαρές γυναίκες. Η ποιοτική φύση της παρούσας έρευνας και η ημιδομημένη συνέντευξη, προσέφεραν περισσότερη ελευθερία στις νεαρές γυναίκες να εκφράσουν μερικά συναισθήματα και καταστάσεις που δεν είχαν προσχεδιαστεί από τις ερευνήτριες. Έτσι, προέκυψαν μερικά επιπρόσθετα στοιχεία που έδωσαν μία ακόμη διάσταση στο υπό μελέτη φαινόμενο. Ένα από αυτά τα στοιχεία σχετίζεται με την φοιτητική ιδιότητα των συμμετεχουσών. Με αυτό ως αφορμή, η εν λόγω έρευνα συμπεραίνει και προτείνει τρόπους αντιμετώπισης που υπογραμμίζουν την συμβολή του θεσμού της εκπαίδευσης και κυρίως των πανεπιστημίων, ως προς τον ρόλο που έχουν στις ζωές των φοιτητών τους.

Συμπέρασμα 1ο: Φοίτηση, μια νέα πρόκληση

Η παρούσα πτυχιακή εργασία στηρίχθηκε στις αφηγήσεις ατόμων που βρίσκονται στην ηλικιακή περίοδο 18-25 ετών. Αυτή η ηλικιακή φάση που ονομάζεται *αναδυόμενη ενηλικίωση*, κατά τον Arnett (2000) συνδέεται με την ανάληψη νέων ρόλων και ευθυνών εξαιτίας της έναρξης της φοιτητικής αλλά και γενικότερα, μιας πιο ανεξάρτητης ζωής. Κατ' επέκταση, αυτές οι νέες συνθήκες ενθαρρύνουν την αναζήτηση νέας ταυτότητας, φίλων και συντρόφων οι οποίοι φέρουν μαζί τους νέες απόψεις και συνήθειες. Στην παρούσα μελέτη, παρατηρήθηκε στον λόγο των νεαρών γυναικών η ανάγκη εκπλήρωσης του αισθήματος του *ανήκειν* αλλά και του *ελέγχου* του εαυτού τους. Έτσι, μερικές από αυτές, στην προσπάθειά τους να ικανοποιήσουν τις παραπάνω ανάγκες έρχονται σε επαφή με την χρήση ουσιών, αλκοόλ ή και με άλλες παράνομες δραστηριότητες αφού παρακινηθούν από το φιλικό περιβάλλον και τον σύντροφο. Το παραπάνω επιβεβαιώνεται και από τον Arnett (2005) ο οποίος παρατήρησε πως η χρήση ουσιών και αλκοόλ αυξάνεται στους αναδυόμενους ενήλικες εξαιτίας των αλλαγών που φέρνει η έναρξη της φοιτητικής ζωής.

Πρόταση

Εφόσον οι νεαρές γυναίκες διαμένουν συνήθως μακριά από τον τόπο καταγωγής τους, χρειάζεται να ενισχυθεί η λήψη μέτρων για την προσαρμογή τους στον τόπο φοίτησης. Επομένως, προτείνεται να γίνει περισσότερο ενεργός ο ρόλος του πανεπιστημίου με στόχο την δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος που θα εστιάζει στις ανάγκες και τους προβληματισμούς των φοιτητών εφόσον αποτελείται κυρίως από αναδυόμενους ενήλικες. Το παραπάνω, κρίνεται σημαντικό διότι πρόκειται για έναν θεσμό ο οποίος έχει μεγάλη επιρροή στο κοινωνικό και ψυχοσυναισθηματικό επίπεδο των αναδυόμενων ενηλίκων. Οι πολλαπλές αλλαγές και κρίσεις που περνάνε οι φοιτητές κατά την περίοδο αυτή, ορίζει αρκετές φορές και την επίδοσή τους προς τις σπουδές. Συνεπώς, το πανεπιστήμιο χρειάζεται να στηρίζει και να προετοιμάσει τα άτομα μέσω ενημερώσεων, ανοιχτών ή και θεματικών συζητήσεων σχετικά με τους ρόλους, τους κινδύνους και τις ευθύνες που εμφανίζονται σε αυτή την ηλικιακή περίοδο.

Συμπέρασμα 2ο: *Αμφιθυμία για τις ουσίες και έμφυλη προέκταση της χρήσης*

Στην παρούσα εργασία κρίθηκε σημαντικό να διερευνηθεί η σχέση που έχουν οι νεαρές γυναίκες με τις ουσίες και το αλκοόλ ώστε να γίνει κατανοητή η νοηματοδότηση που δίνουν στην χρήση του συντρόφου τους (πρόκειται και για το πρώτο ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε από τις ερευνήτριες της παρούσας εργασίας). Έτσι, κατά την επεξεργασία του εμπειρικού υλικού βρέθηκε πως η κάθε γυναίκα είχε διαφορετική σχέση με την χρήση ουσιών (βλ. Ενότητα 1) αναφέροντας κυρίως περιστασιακή χρήση ή πλήρης αποχή. Η απόσταση των γυναικών από την πρακτική της χρήσης ουσιών αποδίδεται κυρίως στον φόβο και στην προσωπική αυτοσυγκράτηση που ανατροφοδοτείται από την εικόνα που θέλουν να έχουν για τον εαυτό τους. Η χρήση κάνναβης και αλκοόλ από τον σύντροφο, όμως, είναι περισσότερο ανεκτή από τις ίδιες καθώς τις κανονικοποιούν, όπως έχει αναφερθεί και στο θεωρητικό μέρος (βλ. Κεφάλαιο 1). Ειδικότερα, η κατανάλωση αλκοόλ από τον σύντροφο στην παρούσα έρευνα δεν εκφράστηκε με προβληματισμό ούτε με λεπτομέρεια από τις νεαρές γυναίκες. Αντιθέτως, κύριο θέμα ήταν η συστηματική χρήση κάνναβης ή και άλλων

ουσιών από τον σύντροφο, με αποτέλεσμα η έρευνα να εστιάσει ως επι των πλείστων σε αυτά.

Οι νεαρές γυναίκες θεωρούν πως για τους συντρόφους τους η χρήση ουσιών είναι ένα εργαλείο ανακούφισης, διαχείρισης προσωπικών καταστάσεων αλλά και ψυχαγωγίας, ενώ άλλες παράνομες ουσίες τους προκαλούν ενδοιασμό και ανησυχία. Ακόμα και αν οι νεαρές γυναίκες έχουν ανεκτική στάση προς ορισμένες ουσίες φαίνεται πως κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων αφηγούνται πολλές καταστάσεις όπου οι ίδιες αναπαράγουν ένα μοτίβο συμπεριφοράς που στηρίζεται στην εξής λογική: Επιδιώκουν, ασκούν κριτική ή παρακινούν τον σύντροφό τους να διακόψει την χρήση (χωρίς ωστόσο να έχουν από εκείνους την επιθυμητή ανταπόκριση). Το μοτίβο αυτό έχει παρατηρηθεί και σε άλλες μελέτες με ενήλικα ζευγάρια που αντιμετωπίζουν προβλήματα εξαιτίας της κατανάλωσης αλκοόλ (Shoham et al., 1998). Όλα τα παραπάνω δημιουργήσαν προβληματισμούς σχετικά με το αν η χρήση ουσιών αποτελεί μια έμφυλη δραστηριότητα κατά την οποία οι γυναίκες καλούνται για άλλη μια φορά να λάβουν χαρακτήρα φροντιστή ενώ οι άνδρες αναμετριούνται μεταξύ τους ως προς την υπεροχή και την αντοχή.

Έτσι, η χρήση ουσιών σημασιοδοτείται στην εν λόγω έρευνα ως ένα φαινόμενο που έχει, πράγματι, σημαντικές έμφυλες προεκτάσεις. Όπως έχει προαναφερθεί ήδη, η Measham (2002) παρατηρεί ότι το φύλο δεν καθορίζει απλώς και μόνο το πώς τα άτομα κάνουν χρήση ουσιών αλλά και τον τρόπο που πραγματώνουν το φύλο τους μέσα από την υιοθέτηση συγκεκριμένων προτύπων χρήσης ουσιών. Η εξουσία και τα ζητήματα ανισορροπιών στην κατοχή της δύναμης έχουν αναδειχθεί και στη μελέτη των Farrell et al. (2015). Οι ερευνητές αυτοί κάνουν λόγο για δύο τύπους εξουσίας στις συντροφικές σχέσεις: την εξουσία διαχείριση πόρων (οικονομικών, πληροφοριών και αποφάσεων) και της ψυχολογικής εξουσίας η οποία, όπως αναφέρουν, είναι η δύναμη, η ικανότητα να αλλάζει κανείς τις σκέψεις και τις συμπεριφορές ενός συντρόφου επιτυγχάνοντας τις υποκειμενικές του προτιμήσεις, χωρίς όμως να επηρεάζεται από τις προσπάθειες επιρροής του άλλου συντρόφου.

Πρόταση

Η έρευνα των LePine et al. (2022) αναφέρει πως για να κατανοήσουν καλύτερα οι νέοι και οι νέες τις επιπτώσεις της χρήσης ουσιών και της εξάρτησης μια λύση είναι η «εστιασμένη» πρόληψη. Συγκεκριμένα, παρατηρούν ότι η εστίαση σε θέματα όπως είναι *οι συνέπειες, οι αλλαγές στις διαπροσωπικές σχέσεις και η παρατήρηση της συμπεριφοράς των ατόμων που προβαίνουν στην χρήση*, βοηθάει στην κατανόηση της επιρροής και του ρόλου που παίζουν οι ουσίες στην καθημερινότητα. Η παραπάνω πρόταση επιβεβαιώνεται ως ένα βαθμό και στην παρούσα έρευνα. Συγκεκριμένα, οι νεαρές γυναίκες, όντας αποστασιοποιημένες, αναβιώνουν τις εμπειρίες που έχουν με τον σύντροφό τους μέσω της αφήγησης. Παρατηρούν εκ νέου, σχολιάζουν και κατακρίνουν τις λειτουργίες και τις συμπεριφορές του δεύτερου, δηλώνοντας πως πλέον είναι πιο υποψιασμένες ως προς την επιλογή συντρόφου αλλά και για την χρήση ουσιών γενικότερα. Είναι σημαντικό λοιπόν, τα άτομα να έχουν μια θεωρητική βάση επί του θέματος, μέσω ενημέρωσης ή ευαισθητοποίησης, προτού το βιώσουν πρακτικά.

Συμπέρασμα 3: *Αίσθημα προσωπικής αξίας, ένα αόρατο φίλτρο*

Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός πως οι νεαρές γυναίκες δείχνουν είτε να μην αναγνωρίζουν τα κίνητρα που τις ώθησαν να συνάψουν σχέση με τον σύντροφο είτε να κάνουν αναφορές σε καταστάσεις όπου ο σύντροφος φάνηκε να τονώνει το αίσθημα της προσωπικής τους αξίας μέσω της παροχής προσοχής. Το στοιχείο αυτό επιβεβαιώνεται από την έρευνα των Μαστέλλου & Τάραντος (2022), οι οποίοι αναφέρουν πως η αυταξία των γυναικών στηρίζεται σε εξωτερικούς παράγοντες. Η διερεύνηση αυτής είναι σημαντική καθώς σχηματίζεται ήδη από την παιδική ηλικία, μέσω α) της μίμησής της από τα βασικά οικογενειακά πρότυπα (Μαστέλλου & Τάραντος, 2022) και β) μέσω του είδους προσκόλλησης που αναπτύσσουν με αυτά (Bowlby, 1982). Έτσι, το αίσθημα προσωπικής αξίας, όπως έχει διαμορφωθεί και από τον τύπο προσκόλλησης, ορίζει τα κριτήρια για την επιλογή φίλων και συντρόφων.

Πρόταση

Επομένως, είναι σημαντική η έγκαιρη πρόληψη των γονέων αναφορικά με τον χαρακτήρα του ρόλου που αναλαμβάνουν. Ειδικότερα, στα πλαίσια της σχολής γονέων, προτείνεται η ένταξη μαθημάτων που στοχεύουν στην συνειδητοποίηση των έμφυλων στερεοτυπικών συμπεριφορών και ρόλων των γονέων και την επίπτωση φέρουν αυτά στην ζωή και την προσωπικότητα του παιδιού τους.

Αντίστοιχα, οι Valizadeh et al. (2017), βλέποντας αυτό το φαινόμενο πιο ριζικά, προτείνουν να αναλάβουν οι αρχές και οι κοινωνικοί θεσμοί την προώθηση μαθημάτων και εργαστηρίων που θα προάγουν την ευαισθητοποίηση των οικογενειών για το αντίκτυπο που έχουν, ως πρότυπα προσκόλλησης, στα παιδιά τους. Εξάλλου, οι Waters et al. (2002) υποστηρίζουν πως υπάρχει δυνατότητα αλλαγής από έναν τύπο προσκόλλησης προς έναν νέο, πιο λειτουργικό, μέσω της έγκαιρης εκπαιδευτικής παρέμβασης. Το παραπάνω αποτελεί μια πρόταση καίριας σημασίας καθώς το είδος προσκόλλησης που δημιουργούν τα παιδιά με τους γονείς τα επηρεάζει αργότερα ως προς τον τρόπο που σχετίζονται με άλλους.

Συμπέρασμα 4ο: Φροντιστικός ρόλος, στερεότυπα και κοινωνική εργασία

Στην παρούσα έρευνα, ένα στοιχείο το οποίο αναδύθηκε στον λόγο των νεαρών γυναικών ήταν η στάση φροντίδας προς τον σύντροφό τους. Είτε αυτή ήταν εξαιτίας κάποιας αδυναμίας του ίδιου είτε ήταν απλά ανιδιοτελή προσφορά εκ μέρους της νεαρής γυναίκας. Η ανιδιοτελή προσφορά ή ο αλτρονισμός (Gilligan, 1982), σχετίζεται άμεσα με τους έμφυλους ρόλους που αποδίδονται στο γυναικείο φύλο, όπως υποστηρίζει η βιβλιογραφία. Ειδικότερα, μέσω της ουσιοκρατικής αντίληψης των φύλων διακρίνονται στάσεις και συμπεριφορές που θέλουν την γυναίκα να φέρει την αρμοδιότητα της παροχής φροντίδας, ενώ, τον άνδρα να δέχεται ή να απορρίπτει την φροντίδα αυτή ανάλογα με τις δικές του προσωπικές διαθέσεις. Έτσι, αυτή η συμφωνία οδηγεί τις νεαρές γυναίκες να επιλεγούν συντρόφους με στόχο τη «θεραπεία» των δευτέρων, καθώς μέσα από αυτό ικανοποιούν τον ρόλο τους ως φροντίστριες ή ως κοινωνικές λειτουργοί. Σχεδόν όλες οι νεαρές γυναίκες στην παρούσα εργασία περιέγραψαν ως σημαντικό το χαρακτηριστικό αυτό. Οι Dedotsi &

Paraskevoπούλου-Kollia, (2014) υποστηρίζουν πως δεν είναι τυχαίο ότι αρκετά μεγάλο μέρος των γυναικών επιλέγουν σπουδές με ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα στα οποία κύρια στοιχεία είναι, ανάλογα με τον κλάδο, η προαγωγή της ευημερίας, η στήριξη, η φροντίδα, η κατανόηση και η υπεράσπισή του ανθρώπου, π.χ. κοινωνική εργασία.

Οι νεαρές γυναίκες παρουσιάζουν ένα χαρακτήρα που αναζητά συγκινήσεις εξαιτίας της ύπαρξης ουσιών στην καθημερινότητά τους. Ταυτόχρονα, φαίνεται ότι ανατροφοδοτούνται από τις φροντιστικές υποχρεώσεις προς τον σύντροφο. Αυτός ο συνδυασμός γεννά προβληματισμούς. Συγκεκριμένα, ο προβληματισμός που αναπτύχθηκε κατά την επεξεργασία του εμπειρικού υλικού ήταν το με ποιον τρόπο η αναζήτηση συγκινήσεων εκφράζεται όταν συνυπάρχει με τον φροντιστικό ρόλο, και ύστερα, το πως η σύνδεση τους επηρεάζει την ψυχοσυναισθηματική κατάσταση, την συμπεριφορά και τις επιλογές των (νεαρών) γυναικών.

Συμπέρασμα 5ο: Ανεξήγητες επιλογές: Αναζήτηση συγκινήσεων

Συγκεκριμένα, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που εντοπίστηκαν στην παρούσα έρευνα, όπως είναι το αίσθημα προσωπικής αξίας, η αναζήτηση συγκινήσεων σε συνδυασμό με τον φροντιστικό ρόλο, είναι ικανά να κατευθύνουν διακριτικά τις νεαρές γυναίκες να αποδέχονται συμπεριφορές, να ενστερνίζονται δραστηριότητες ή να επιλέγουν άτομα τα οποία μπορεί να μην είναι κατάλληλα για αυτές. Στον λόγο τους οι νεαρές γυναίκες προβληματίζονται για τις επιλογές τους καθώς διαπιστώνουν μόλις εκ των υστέρων τον ρόλο που έχουν ή είχαν στην συντροφική τους σχέση. Μέσω των περιγραφών τους παρουσιάζονται καταστάσεις οι οποίες έχουν έντονο συγκινησιακό χαρακτήρα. Αυτό το εύρημα συμπίπτει με τον ορισμό της αναζήτησης συγκινήσεων (Zuckerman, 1984) ο οποίος δεν έχει συζητηθεί επαρκώς στην ελληνική βιβλιογραφία, ειδικά σε συνάρτηση με θέματα συντροφικής σχέσης και χρήσης ουσιών.

Πρόταση

Έτσι, για να μπορέσουν τα άτομα να αντιληφθούν την τάση τους για αναζήτηση συγκινήσεων, είναι απαραίτητο να διαδοθεί αυτή η έννοια μέσω ενημερώσεων σε όλες τις

βαθμίδες εκπαίδευσης. Όπως προαναφέρθηκε στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας, η αναζήτηση συγκινήσεων κορυφώνεται κατά τα χρόνια της εφηβείας και μειώνεται όσο ενηλικιώνεται το άτομο (Shulman et al., 2015). Επομένως, πρόκειται για ένα χαρακτηριστικό το οποίο αφορά ένα σημαντικό ηλικιακό φάσμα που διακατέχεται από την ανάγκη εύρεσης έντονων συγκινησιακών ερεθισμάτων. Η διεκδίκηση των τελευταίων μπορεί συμβαίνει συνειδητά ή ασυνείδητα, με παρορμητικό τρόπο, χωρίς πάντα να γίνεται αντιληπτή η επικινδυνότητά του. Έτσι, κρίνεται σημαντικό να μάθουν να εντοπίζουν και να παρατηρούν οι γονείς, οι έφηβοι και οι φοιτητές/τριες το χαρακτηριστικό αυτό. Ειδικά για τους σπουδαστές και τις σπουδάστριες, η ερμηνεία των επιλογών τους υπό το πρίσμα της αναζήτησης συγκινήσεων θα τους κάνει να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους (αυτογνωσία). Εξάλλου, ο Zuckerman (2007), που πρώτος αποτύπωσε τον όρο αυτό, υποστηρίζει πως χρειάζεται να γίνουν παρεμβάσεις οι οποίες θα εστιάζουν στην *αύξηση της ικανότητας ενός ατόμου να ρυθμίζει τα συναισθήματα και τις παρορμήσεις* του ώστε να μειωθούν οι τάσεις του για αναζήτηση συγκινήσεων.

Συμπέρασμα 6ο: Υποκειμενικός κοινωνικός περίγυρος

Οι νεαρές γυναίκες στις δύσκολες και κρίσιμες στιγμές στην σχέση τους υποστηρίζονται συναισθηματικά από τον κοινωνικό περίγυρο (οικογένεια, φίλοι). Σχεδόν αποκλειστικά απευθύνονται στον φιλικό ή στον ευρύτερο συγγενικό τους κύκλο για τις δυσκολίες που περνάνε και προτιμούν να κρατούν τους γονείς σε απόσταση. Οι νεαρές γυναίκες προτιμούν να μην αναφέρουν στους γονείς ότι διατηρούν συντροφική σχέση με άτομο που κάνει χρήση ουσιών καθώς οι ίδιες, είτε δεν το θεωρούν σημαντικό (π.χ. εξαιτίας κανονικοποίησης), είτε δεν θέλουν να χαλάσουν την εικόνα που έχουν οι γονείς τους προς τις ίδιες. Ο τελευταίος παράγοντας συμπίπτει και με τον λόγο που οι ίδιες αποφεύγουν την χρήση ουσιών γενικότερα (βλ. Ενότητα 1.1).

Οι περισσότεροι γονείς και φίλοι φαίνεται να έχουν κατά κύριο λόγο αρνητική στάση ως προς την χρήση ουσιών, με αποτέλεσμα η στάση αυτή να λειτουργεί αποτρεπτικά για την εκδήλωση της ύπαρξης χρήσης ουσιών στην συντροφική τους σχέση. Όμως, υπάρχουν αναφορές για ορισμένα οικογενειακά πρόσωπα και φίλους που κρατούν ουδέτερη

ή θετική στάση απέναντι στην χρήση ουσιών. Αυτή, έχει άμεση επιρροή στις νεαρές γυναίκες καθώς οι ίδιες ενθαρρύνονται για την σχέση τους ή και την χρήση ουσιών, με αποτέλεσμα να διατηρούν τον δεσμό τους ελπίζοντας ότι κάποια στιγμή οι συνθήκες που επικρατούν θα αλλάξουν (αίσθημα ελπίδας για διακοπή χρήσης ουσιών).

Η συσχέτιση των νεαρών γυναικών με τον σύντροφο-χρήστή τους εντοπίστηκε μέσα από τις αφηγήσεις ορισμένων γυναικών, να στιγματίζεται. Οι νεαρές γυναίκες, είτε κάνουν οι ίδιες χρήση ουσιών είτε όχι, έχουν βιώσει καταστάσεις οι οποίες χαρακτηρίζονται από αμηχανία. Συγκεκριμένα, το κοντινό αλλά και το άγνωστο κοινωνικό τους περιβάλλον είναι ικανό να τις οδηγήσει στην δημιουργία αυτού του συναισθήματος

Συμπερασματικά, κατά την κοινή γνώμη διαφαίνονται δύο πόλοι απόψεων και στάσεων απέναντι στη χρήση ουσιών: Η ουδέτερη-θετική και η αρνητική στάση. Οι νεαρές γυναίκες ανάλογα με την στάση του κοινωνικού περιγυρου προβαίνουν σε ανάλογες πράξεις. Δηλαδή όταν ο κοινωνικός περίγυρος είναι ουδέτερος ή θετικός, γίνεται έκθεση της σχέσης και η έκφραση των δυσκολιών που λαμβάνουν μέρος σε αυτή. Αντίθετα, όταν το περιβάλλον είναι αρνητικό, η σύναψη σχέσης ή η δραστηριοποίηση με την χρήση αποκρύπτεται. Έτσι, εφόσον για τον κοινωνικό περίγυρο η χρήση ουσιών αποτελεί μια έκνομη δραστηριότητα, προκαλεί αμηχανία στις νεαρές γυναίκες ως αποτέλεσμα να μην εκφράζουν την συναναστροφή τους με άτομα που κάνουν αυτή την πρακτική. Επιπλέον, η νομική διάσταση των ουσιών, ως γνωστόν, έχει κατοχυρώσει το στίγμα όσων δραστηριοποιούνται με αυτές (Wogen & Restrepo, 2020). Επομένως, το παραπάνω δικαιολογεί την στάση των νεαρών γυναικών -ακόμα και αν οι ίδιες έχουν θετική άποψη προς τις ουσίες- να αισθάνονται αμηχανία και ντροπή όταν ο σύντροφός τους έχει «συμπτώματα» επήρειας στις δημόσιες εξόδους τους.

Συμπέρασμα 7ο: Συγκατάβαση με τις δυσκολίες

Η χρήση ουσιών και αλκοόλ στις συντροφικές σχέσεις των νεαρών γυναικών έχει, πράγματι, άμεση επιρροή τόσο στον συντροφικό τους δεσμό όσο και στον ίδιο τους τον εαυτό (σε προσωπικό επίπεδο). Συγκεκριμένα, είναι πολλές οι αναφορές κατά τις οποίες οι

νεαρές γυναίκες περιγράφουν άγχη, προβληματισμούς και ανησυχίες. Ειδικότερα, για τις ίδιες η χρήση ουσιών συνδέεται με σημαντικές δυσκολίες ως προς τον συντροφικό τους δεσμό στις οποίες συγκαταλέγονται η έλλειψη εμπιστοσύνης, επικοινωνίας, η έλλειψη προσοχής, ασφάλειας, η ασυμβατότητα ενδιαφερόντων, η οικονομική εκμετάλλευση και ο κοινωνικός στιγματισμός. Χαρακτηριστικά τα οποία καταγράφονται και σε άλλες πρόσφατες μελέτες όπως είναι των Devi & George, (2022), Prestwood & Rodriguez (2019), Schultz (2018), Sharma et al. (2016), Weimand et al. (2020) και Wilson et al. (2017). Δύο παράγοντες που ενθαρρύνουν τις νεαρές γυναίκες να έχουν ανεκτική στάση απέναντι στις δυσκολίες και προκλήσεις που βιώνουν είναι: Πρώτον, το *αίσθημα ελπίδας* ότι οι συνθήκες στην σχέση τους θα βελτιωθούν και δεύτερον, η στάση *ενσυναίσθησης* τους ως προς τους προσωπικούς λόγους που κάνουν τους συντρόφους τους να κάνουν χρήση. Όπως αναφέρεται σε αυτή την έρευνα, έτσι και στην μελέτη των Naylor & Lee (2010), οι συνθήκες μέσα στην οικογένεια, τα πρότυπα των δύο γονέων, ο άνισος ή και άδικος καταμερισμός ευθυνών από το οικογενειακό περιβάλλον, ενδέχεται, να αποτελούν παράγοντες μιας καταπιεστικής κοινωνίας που «διδάσκει» τις γυναίκες να αποδέχονται συνθήκες που δεν τις ικανοποιούν.

Επομένως, στην παρούσα έρευνα παρουσιάζεται ένα βαθύτατα κοινωνικό στοιχείο το οποίο αφορά τα στερεότυπα που σχετίζονται με την προσφορά, την αγάπη και τον ρόλο των νεαρών γυναικών μέσα σε μια συντροφική σχέση. Αυτό το εύρημα προκαλεί ενδιαφέρον καθώς τα άτομα τα οποία έλαβαν μέρος στην έρευνα είναι φοιτήτριες κοινωνικής εργασίας, μια σπουδή που αντιτίθεται στα στερεότυπα και προάγει την ισότητα μεταξύ των ατόμων.

Επιπλέον, η κοινωνική εργασία εκπαιδεύει τους φοιτητές της στην δεξιότητα της ενσυναίσθησης, που είναι απαραίτητη για την βαθύτερη κατανόηση των αναγκών των ατόμων. Κατά τις αφηγήσεις των νεαρών γυναικών, όμως, φαίνεται πως αυτή μπορεί να λειτουργήσει αρνητικά για τις ίδιες. Συγκεκριμένα, όταν αυτή συνυπάρχει με την τάση δοτικότητας των γυναικών, υπάρχει ο κίνδυνος να παραγκωνίζουν την προσωπική τους ευημερία ώστε να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των στους συντρόφους τους. Οι Dedotsi & Paraskevoroulou-Kollia, (2014), έχουν παρατηρήσει, εξάλλου, πως τα πανεπιστημιακά

τμήματα που έχουν ως επίκεντρο τον άνθρωπο, αποτελούνται στην πλειοψηφία τους από γυναίκες. Γίνεται αντιληπτό πως για τις φοιτήτριες των συγκεκριμένων τμημάτων, η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης είναι μια διαδικασία η οποία έχει διάρκεια (από την παιδική ηλικία έως και το πανεπιστήμιο). Επομένως, χρειάζεται να επισημανθεί πως χωρίς την κατάλληλη εκπαίδευση (από τους γονείς και από τα πανεπιστήμια τμήματα) η αμέριστη ενσυναίσθηση μπορεί να οδηγήσει τις γυναίκες να χειραγωγηθούν από άτομα και καταστάσεις, στοιχείο που καταγράφεται στην παρούσα έρευνα (βλ. Ενότητα 2.2). Η ενσυναίσθηση όπως υποστηρίζουν οι Gottman et al. (2013), πρόκειται για ένα χαρακτηριστικό το οποίο είναι απόρροια της μίμησης των προτύπων του περιβάλλοντός του ατόμου. Όπως αντλείται και από την μελέτη της Μαλικιώση-Λοϊζου (2020), η ενσυναίσθηση φαίνεται να έχει έμφυλες προεκτάσεις. Αυτό προκύπτει διότι οι γυναίκες μαθαίνουν να λαμβάνουν ως θετικά τα λανθάνοντα καταπιεσμένα και στερεοτυπικά πρότυπα συμπεριφοράς της μητέρας (π.χ. προτεραιότητα σε άλλους, φροντιστικός ρόλος, ανάληψη ευθυνών κ.α.), με αποτέλεσμα να δέχονται ικανοποίηση από αυτά. Γεγονός που δεν ισχύει αντίστοιχα για την πλειοψηφία των ανδρών. Αυτό θυμίζει και τις παρατηρήσεις της Μαστέλλου (2018) σχετικά με τον τρόπο που η προσωπική αυταξία της μητέρας, ως πρότυπο συμπεριφοράς, υιοθετείται και από την κόρη της.

Πρόταση

Η συνειδητοποίηση και η αλλαγή των συμπεριφορών που χαρακτηρίζονται από αμέριστη ενσυναίσθηση και φροντίδα δεν αποτελούν μόνο έργο της ατομικής ψυχολογικής συμβουλευτικής και θεραπείας, αλλά αφορούν και τις σπουδές στο πεδίο της κοινωνικής εργασίας. Χρειάζεται να δοθεί περισσότερη προσοχή στην διερεύνηση των προσωπικών δυσκολιών και των στερεοτύπων των -εν δυνάμει- κοινωνικών λειτουργών καθώς και τους τρόπους με τους οποίους πρέπει να χρησιμοποιούν οι φοιτητές/τριες αυτή την δεξιότητα για να αποφευχθούν οι κίνδυνοι.

Επιπλέον, σημαντικό προς μίμηση θεωρείται ένα μάθημα -χωρίς βαθμολόγηση- το οποίο εισήγαγε ο Buscaglia (1988), κοινωνικός παιδαγωγός και ψυχολόγος, στο πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας, με τίτλο *Αγάπη*. Ο ίδιος δημιούργησε αυτό το μάθημα

καθώς πίστευε πως η αγάπη είναι κάτι που μαθαίνεται και ξε-μαθαίνεται. Η πρόταση αυτή ευθυγραμμίζεται με την έρευνα των Waters et al. (2002) οι οποίοι υποστηρίζουν πως υπάρχει δυνατότητα αλλαγής από έναν τύπο προσκόλλησης σε έναν νέο πιο λειτουργικό, άρα μια πιο λειτουργική σχέση αγάπης. Έτσι, μέσα από το μάθημα *Αγάπη* βοηθούσε τους φοιτητές του να αντιληφθούν την δική τους σχέση με αυτήν. Η παρούσα μελέτη, λοιπόν, συνδέεται άμεσα με αυτή την δήλωση καθώς ο τρόπος που έχει σχηματιστεί η αυτοεικόνα, η αυτοαξιολόγηση και η αναζήτηση συντρόφων των νεαρών γυναικών πηγάζει από τα πρότυπα τα οποία έχουν μάθει από την οικογένεια, δηλαδή: τον τρόπο που έχουν μάθει να αγαπούν, να εκτιμούν και να προσέχουν τον εαυτό τους και τους άλλους, ακόμα και αν οι συνθήκες δεν είναι ευνοϊκές για τις ίδιες. Έτσι, το παράδειγμα του Buscaglia (1988) υποστηρίζει πως υπάρχει περιθώριο να ξαναμάθουν τα άτομα νέες συμπεριφορές και τρόπους αγάπης και εκτίμησης του εαυτού τους. Ο ίδιος προσθέτει πως ακόμα και η θέσπιση και κατανόηση ορίων αποτελούν μέρος της αγάπης.

Συνεπώς, προτείνεται στην παρούσα έρευνα ο ενστερνισμός αυτής της σκέψης και η εφαρμογή της στα ελληνικά πανεπιστήμια, όπως έκανε και ο Buscaglia (1988) στις ΗΠΑ. Αυτό μπορεί να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για την αλλαγή του τρόπου που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες τον εαυτό τους, αλλά και την συνειδητοποίηση των μοτίβων με τους οποίους οι ίδιοι/ες σχετίζονται με άλλα άτομα. Εκτός αυτού, πρόκειται για ένα σχέδιο το οποίο θα τους βοηθήσει, όχι μόνο, στην προσωπική τους ζωή αλλά και στην επαγγελματική τους ανάπτυξη ως κοινωνικοί/κές λειτουργοί.

Μια τελευταία πρόταση που κάνει η παρούσα έρευνα είναι να πραγματοποιηθούν εκπαιδευτικά προγράμματα ή μαθήματα με θέμα *Υγιείς Συντροφικές Σχέσεις* τα οποία θα έχουν ως σκοπό την ενδυνάμωση των νεαρών γυναικών που έχουν ή είχαν στο παρελθόν συντροφικό δεσμό με άτομα τα οποία κάνουν χρήση ουσιών. Αυτή είναι μια ιδέα εμπνευσμένη και από την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ή σεξουαλική αγωγή όπως είναι γνωστή στην Ελλάδα.

Συντονιστές του «Υγιείς Συντροφικές Σχέσεις» προορίζονται οι ευαίσθητοποιημένοι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί στους οποίους, για τις ανάγκες του προγράμματος, δύναται να παραχωρείται ένα ασφαλές περιβάλλον στα πανεπιστήμια.

Ένα παρόμοιο εκπαιδευτικό εγχείρημα προτείνεται και από τους Braithwaite et al. (2010) με τίτλο *Relationship Education* (Εκπαίδευση στις Σχέσεις) στα κολέγια των ΗΠΑ. Ειδικότερα, οι ίδιοι στον προσδιορισμό του αντικειμένου του *Relationship Education*, αναφέρουν ορισμένες ιδέες για πρακτικές οι οποίες συμφωνούν απόλυτα με τα ευρήματα και τα συμπεράσματα της παρούσας μελέτης. Έτσι, αυτά προτείνονται να αποτελέσουν και τον οδηγό για τους κοινωνικούς λειτουργούς του προγράμματος «Υγιείς Συντροφικές Σχέσεις». Παρακάτω, απαριθμούνται συνοπτικά οι στόχοι του όπως έχουν εμπνευστεί και από την έρευνα των Braithwaite et al. (2010):

Μέσα από το «Υγιείς Συντροφικές Σχέσεις» στόχος είναι οι φοιτητές και φοιτήτριες να καταφέρουν:

1. Να συνειδητοποιήσουν τις πεποιθήσεις, τις προσδοκίες που έχουν για την συντροφική τους σχέση καθώς και την σύνδεση που έχουν αυτές με τα σύμβολα ένδειξης αγάπης και τύπων σχέσεις με τα οικογενειακά πρόσωπα.
2. Να αναγνωρίσουν τις προσωπικές ανάγκες που έχουν στην σχέση τους και να μάθουν τρόπους να τις αντιμετωπίζουν.
3. Να συνειδητοποιήσουν τα στερεότυπα, προκαταλήψεις που συνδέονται με το φύλο τους και πως αυτά επηρεάζουν την στάση και τις προσδοκίες τους σχετικά με τις συντροφικές σχέσεις (βλ. εξουσία, φροντιστικός ρόλος).
4. Να αναγνωρίζουν θετικά και αρνητικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς αυτών αλλά και των πιθανών συντρόφων τους και να επεξηγούν πώς η επίγνωση αυτών μπορεί να οδηγήσει σε μια καλύτερη επιλογή συντρόφου και στην λήψη κατάλληλων αποφάσεων για την σχέση τους.
5. Να γνωρίζουν εάν οι ίδιοι έχουν τάση προς αναζήτηση συγκινήσεων και να μάθουν τρόπους για να την διαχειρίζονται και να προστατεύουν τον εαυτό τους.
6. Να προβληματιστούν για το ποιοι παράγοντες κάνουν μια σχέση υγιή.
7. Να αντιληφθούν την σημασία της διαπραγμάτευσης, του συμβιβασμού και των θυσιών μέσα σε μια σχέση όπως και πως αυτά λειτουργούν θετικά αλλά και αρνητικά για τον εαυτό τους.

8. Να εντοπίζουν τα εμπόδια που αποτρέπουν την λειτουργική συντροφική σχέση και να μάθουν να την τερματίζουν όταν αυτή δεν είναι ή παύει να είναι πλέον υγιής για αυτούς.
9. Να επιζητούν σχέσεις οι οποίες να είναι ισότιμες, ασφαλείς και «έξυπνες» όπως ονομάζουν οι Braithwaite et al. (2010). Δηλαδή, στις οποίες παρέχεται προσοχή, ασφάλεια, φροντίδα, σεβασμός, σύνεση, κοινοί στόχοι, δίκαιη μεταχείριση, και αμοιβαία ενσυναίσθηση.
10. Να εξοικειωθούν με την καλή επικοινωνία και την ενεργή ακρόαση.
11. Να μάθουν σε ποιες πηγές κοινωνικής υποστήριξης μπορούν να απευθύνονται.
12. Να αυξήσουν το αίσθημα της προσωπικής τους αξίας και έτσι να αρχίσουν να επιζητούν καλύτερες συνθήκες για τον εαυτό τους εντός συντροφικών σχέσεων.

Περιορισμοί

Αναφορικά με τους περιορισμούς και τους προβληματισμούς της μελέτης οι συγγραφείς έχουν να παρατηρήσουν τα παρακάτω:

α) Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας εκπορεύονται από τις συνεντεύξεις οκτώ διαφορετικών νεαρών γυναικών. Οι περιορισμοί των κριτηρίων που δόθηκαν για τις ανάγκες της εκπόνησης αυτής της εργασίας (π.χ. φύλο, ετερόφυλη συντροφική σχέση, ηλικία, σπουδές κοινωνικής εργασίας κ.α) χρειάστηκαν να αποκλείσουν αρκετούς υποψήφιους συμμετέχοντες και συμμετέχουσες. Αυτό προκάλεσε τις ερευνήτριες να προτείνουν την εκπόνηση παρόμοιων μελλοντικών ερευνών με περισσότερο ευέλικτα κριτήρια. Ειδικότερα, προτείνεται περισσότερη διερεύνηση σε θέματα που αφορούν τους αναδυόμενους ενήλικες και τις εμπειρίες τους με άτομα που κάνουν χρήση ουσιών και αλκοόλ.

β) Κατά την διάρκεια της ποιοτικής αυτής έρευνας, αναδύθηκαν θέματα τα οποία χρήζουν διεξοδικότερη διερεύνηση. Δύο από αυτά ήταν τα εξής:

1. Κατά πόσο, και εάν, οι γνώσεις από τις σπουδές της κοινωνικής εργασίας και η ιδέα της αναδυόμενης επαγγελματικής ταυτότητας ως κοινωνικές λειτουργοί ευαισθητοποιούν, προβληματίζουν ή επηρεάζουν την στάση τους προς τον

σύντροφό τους που κάνει χρήση ουσιών αλλά και την πρακτική αυτή γενικότερα. Δεν έχουν συλλεχθεί αρκετά στοιχεία που να σχετίζονται με αυτόν τον προβληματισμό και κατά συνέπεια, δεν μπορεί να δοθεί μια κατάλληλη και ολοκληρωμένη απάντηση. Το παραπάνω, πρόκειται για ένα ερώτημα που αφορά επίσης την επιρροή και ευαισθητοποίηση που ασκεί η σπουδή κοινωνικής εργασίας προς την επιλογή του συντρόφου. Έτσι, χρειάζεται να διερευνηθεί εκ νέου ο παραπάνω προβληματισμός με εστιασμένο στόχο.

2. Έχοντας διευκρινίσει στο 4ο συμπέρασμα ότι η φροντίδα είναι κάτι το οποίο μαθαίνεται από τα πρότυπα της πατριαρχικής κοινωνίας δημιουργήθηκε ο προβληματισμός κατά πόσο η φροντίδα στα πλαίσια των συντροφικών σχέσεων είναι και απόρροια μιας καταπιεσμένης ανάγκης για αναζήτηση συγκινήσεων των γυναικών.

Συνοπτικά, η έρευνα καταλήγει πως η χρήση ουσιών στα πλαίσια της αναδυόμενης ενηλικίωσης επηρεάζει άμεσα τις συντροφικές σχέσεις των νεαρών γυναικών καθώς αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της καθημερινότητάς τους. Πιο συγκεκριμένα, δείχνει να έχει μεγάλη επίπτωση στο συναισθηματικό και ψυχολογικό επίπεδο των γυναικών, καθώς οι ίδιες προσφέρουν, συναισθάνονται, φροντίζουν και αποδέχονται τον σύντροφό τους χωρίς, όμως, να υπάρχει η αμοιβαία διάθεση από αυτούς. Η ποικιλία των διαπροσωπικών προκλήσεων με ισχυρότερη την έλλειψη επικοινωνίας και εμπιστοσύνης, δημιουργούν στις νεαρές γυναίκες απαιτήσεις, ανάγκες (λ.χ. ανάγκη προσοχής) και ανασφάλειες που δεν αναγνωρίζονται από τον σύντροφό τους. Έτσι, αρκετές από τις γυναίκες της παρούσας έρευνας καταλήγουν να αποδέχονται αυτές τις συνθήκες, λαμβάνοντας ικανοποίηση μόνο από την φροντίδα που προσφέρουν σε αυτούς. Μέσα από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό πως το θέμα της παρούσας έρευνας έχει σημαντικές έμφυλες προεκτάσεις. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται ότι στο πλαίσιο των συντροφικών σχέσεων όπου παρατηρείται η χρήση ουσιών αναπαράγεται ο φροντιστικός ρόλος στις γυναίκες και η εξουσιαστική ή απαθής στάση των ανδρών απέναντι στις πρώτες. Αυτές είναι συμπεριφορές που έχουν τις ρίζες τους στην παραδοσιακή πατριαρχική κοινωνία. Για να μπορέσει να καταπολεμηθεί αυτή η τάση χρειάζεται αρχικά να γίνουν αλλαγές στην εκπαίδευση σε επίπεδο οικογένειας για να μην αναπαράγονται πρότυπα στερεοτυπικών συμπεριφορών και ανισοτήτων. Ενώ,

για την άμεση στήριξη των αναδυόμενων ενηλίκων που σπουδάζουν σε τμήματα όπως είναι η κοινωνική εργασία, απαραίτητη είναι η συμβολή του ίδιου του πανεπιστημίου μέσω προγραμμάτων παρέμβασης. Έτσι, στην παρούσα έρευνα προτάθηκε να εστιάσει το πανεπιστήμιο, το τμήμα κοινωνικής εργασίας, στην ενδυνάμωση -με έμφαση στην αυτοεκτίμηση- και την ανάπτυξη της αυτοκριτικής και αυτοεπίγνωσης (π.χ. αναζήτηση συγκινήσεων) των φοιτητριών του. Αυτό συμπεριλαμβάνει, ακόμα, να εκπαιδευτούν οι νεαρές γυναίκες να εντοπίζουν πάγια μοτίβα συμπεριφοράς, αγάπης, συναισθημάτων και αναγκών που προκύπτουν από τις σχέσεις τους και να τα αξιολογούν.

Κλείνοντας, η παρούσα πτυχιακή εργασία, δύναται να ενισχύσει τον επιστημονικό διάλογο γύρω από τη χρήση ουσιών στις συντροφικές σχέσεις. Η ανάδειξη των εμπειριών των νεαρών γυναικών σχετικά με την συντροφική σχέση τους με χρήστες ουσιών είναι ένα θέμα σύνθετο το οποίο χρειάζεται διερευνηθεί περισσότερο. Αφήνεται ένα απόσπασμα του Buscaglia (1972) για προβληματισμό:

«Σε μεγάλο βαθμό, η δουλειά της ενασχόλησης με την αγάπη επαφίεται στους ποιητές, τους φιλοσόφους και τους αγίους. Οι επιστήμονες φαίνεται να αποφεύγουν αυτό το θέμα».

Βιβλιογραφία

Ελληνόφωνη βιβλιογραφία

Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2016). Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Α. (2010). *Ψυχολογία Κινήτρων* (15η έκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μακρή-Μπότσαρη, Ε. (2001). *Αυτοαντίληψη και Αυτοεκτίμηση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (2003). Μία κριτική ματιά στην ενσυναίσθηση. *Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society*, 10, 295-309.

Μαραγκουδάκη, Ε. (2000). *Εκπαίδευση και διάκριση των φύλων*. Αθήνα: Οδυσσέας

Μαρκάκη, Β. (2015). *Το στίγμα και η διαχείρισή του μέσα από τη μελέτη ιστοριών ζωής απεξαρτημένων ατόμων* (Διπλωματική Εργασία). Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Κόρινθος.

Μαστέλλου, Ε. Σ. Χ. (2018). *Διαγενεακή μεταφορά της αυτοεκτίμησης κατά την εφηβεία: ο διαμεσολαβητικός ρόλος της συναισθηματικής νοημοσύνης και της γονικότητας* (Διπλωματική Εργασία). Πάντειον Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ψυχολογίας, Αθήνα.

Μαστέλλου Ε. Σ., & Τάνταρος, Σ (2022). Διαγενεακή μεταφορά αυτοεκτίμησης στην εφηβεία: ο ρυθμιστικός ρόλος του φύλου και της σειράς γέννησης και ο διαμεσολαβητικός ρόλος της γονικότητας. *Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society*, 27(2), 59-79.

Μάτσα, Κ. (2009), Το στίγμα στον τοξικομανή: παραβάτης, εγκληματίας ή ασθενής; *Συμβουλευτική στον τομέα της τοξικοεξάρτησης: γνώσεις, δεξιότητες, στάση στην επαγγελματική πρακτική: Απόψεις ειδικών*, Τεύχος Νο 2 Αθήνα: Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων

Παρασκευόπουλος Ι., Μπεζεβέγκης Η. & Γιαννίτσας Ν., (1998), *Διαφυλικές Σχέσεις*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Σουσαμίδου, Α., & Αναγνωστοπούλου, Μ. (2017). Η Αυτοεκτίμηση και Κοινωνική Αποδοχή Μαθητών Τμημάτων Ένταξης. *Education Sciences*, (1), 6-21.

Στρατηγάκη, Μ. (2007). *Το Φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Συμεωνάκη Μ., Χατζηβαρνάβα Ε., Καζάνη Α., Σταματοπούλου Γ., Αθανασοπούλου Α., & Παρσάνογλου Δ. (2021). Εργασία, οικογένεια, συντροφικότητα και γονεϊκότητα κατά το πρώτο κύμα της πανδημίας COVID-19. *Κοινωνική Πολιτική*, 13, 5–42.

Τσιώλης Γ. (2014). *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.

Τσιώλης, Γ. (2018). Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. *Ερευνητικές διαδρομές στις κοινωνικές επιστήμες. Θεωρητικές-μεθοδολογικές συμβολές και μελέτες περίπτωσης*, 97-125.

Χατζηχρήστου, Χ. (2011). Κοινωνική και συναισθηματική αγωγή στο σχολείο. *Εκπαιδευτικό Υλικό για Εκπαιδευτικούς και Μαθητές II, Κοινότητα*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Μεταφρασμένη βιβλιογραφία

Bourdieu, P. (1992). *Μικρόκοσμοι*. Αθήνα: Εκδόσεις Δελφίνι.

Buscaglia, F. L. (1988). *Να ζεις, ν' αγαπάς και να μαθαίνεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Γλάρος

Robson, C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. Αθήνα: Gutenberg.

Shaffer, D.R. (2008). *Εξελικτική Ψυχολογία παιδική ηλικία και εφηβεία*. Αθήνα: Έλλην.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Adelman, R. D., Tmanova, L. L., Delgado, D., Dion, S., & Lachs, M. S. (2014). Caregiver burden: a clinical review. *Jama*, 311(10), 1052-1060.

Andrews, D., Kramer, R., Klumper, L., & Barrington, C. (2012). A Qualitative Exploration of Individuals' Motivators for Seeking Substance User Treatment. *Substance Use & Misuse*, 47(11), 1224–1233. doi:10.3109/10826084.2012.700473

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American psychologist*, 55(5), 469.

Arnett, J. J. (2005). The Developmental Context of Substance use in Emerging Adulthood. *Journal of Drug Issues*, 35(2), 235–254.

Barber, J. G., & Gilbertson, R. (1997). Research Note: Coping with a Partner who Drinks too Much: Does Anything Work? *Substance Use & Misuse*, 32(4), 485–494.

Belle, D. (1989). *Children's social networks and social supports* (Vol. 136). New York: John Wiley & Sons.

Birkeland, B., Foster, K., Selbekk, A. S., Høie, M. M., Ruud, T., & Weimand, B. (2018). The quality of life when a partner has substance use problems: a scoping review. *Health and quality of life outcomes*, 16(1), 219

- Bleidorn, W., Arslan, R. C., Denissen, J. J. A., Rentfrow, P. J., Gebauer, J. E., Potter, J., & Gosling, S. D. (2016). Age and gender differences in self-esteem - A cross-cultural window. *Journal of Personality and Social Psychology*, 111(3), 396-410.
- Blumenstock, S. M., & Papp, L. M. (2021). Substance use behaviors in the daily lives of U.S. college students reporting recent use: The varying roles of romantic relationships. *Social Science & Medicine*, 279, 114021.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *American journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol. 2. Separation*. New York: Basic Books
- Boys, A., Fountain, J., Marsden, J., Griffiths, P., Stillwell, G., & Strang, J. (2000). Drug decisions: a qualitative study of young people, drugs and alcohol. *Health Education Authority, London*.
- Boys, A., Marsden, J., & Strang, J. (2001). Understanding reasons for drug use amongst young people: a functional perspective. *Health education research*, 16(4).
- Braithwaite, S. R., Delevi, R., & Fincham, F. D. (2010). Romantic relationships and the physical and mental health of college students. *Personal relationships*, 17(1), 1-12.
- Braithwaite, S. R., Lambert, N. M., Fincham, F. D., & Pasley, K. (2010). Does college-based relationship education decrease extradyadic involvement in relationships? *Journal of Family Psychology*, 24(6), 740-745.
- Braun V., & V. Clarke (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2), 77-101.
- Brody, L. R., & Hall, J. A. (2010). Gender, emotion, and socialization. *Handbook of Gender Research in Psychology: Volume 1: Gender Research in General and Experimental Psychology*, 429-454.
- Buscaglia, L. (1972). *Love*. New York: Fawcett Crest
- Cadigan, J. M., Duckworth, J. C., Parker, M. E., & Lee, C. M. (2019). Influence of developmental social role transitions on young adult substance use. *Current opinion in psychology*, 30, 87-91.
- Cook, S. H., Bauermeister, J. A., Gordon-Messer, D., & Zimmerman, M. A. (2013). Online network influences on emerging adults' alcohol and drug use. *Journal of youth and adolescence*, 42, 1674-1686.
- Collins, W. A., Welsh, D. P., & Furman, W. (2009). Adolescent romantic relationships. *Annual review of psychology*, 60, 631-652.

- Dedotsi, S., & Paraskevopoulou-Kollia, E.-A. (2014). Social work students' conception on roles within the family in Greece. *European Journal of Social Work*, 18(1), 114–128.
- DiGirolamo, A. M., & Salgado de Snyder, N. (2008). Women as primary caregivers in Mexico: challenges to well-being. *Salud Pública de México*, 50(6), 516-522.
- Drozda, C. (2006). Juveniles performing auto theft: An exploratory study into a deviant leisure lifestyle. *Leisure/Loisir*, 30(1), 111-132.
- Earnshaw, V., Smith, L., & Copenhaver, M. (2012). Drug Addiction Stigma in the Context of Methadone Maintenance Therapy: An Investigation into Understudied Sources of Stigma. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 11(1), 110–122.
- Elfhag, K., Tynelius, P., & Rasmussen, F. (2010). Self-esteem links in families with 12-year-old children and in separated spouses. *The Journal of Psychology*, 144(4), 341–359.
- Epstein, M., Hill, K. G., Bailey, J. A., & Hawkins, J. D. (2013). The effect of general and drug-specific family environments on comorbid and drug-specific problem behavior: a longitudinal examination. *Developmental psychology*, 49(6), 1151.
- Farrell, A. K., Simpson, J. A., & Rothman, A. J. (2015). The relationship power inventory: Development and validation. *Personal Relationships*, 22(3), 387-41
- Fountain, J., Bartlett, H., Griffiths, P., Gossop, M., Boys, A., & Strang, J. (1999). Why Say No? Reasons Given by Young People for Not Using Drugs. *Addiction Research*, 7(4), 339–353.
- Furman, W. (2018). The romantic relationships of youth. In W. M. Bukowski, B. Laursen, & K. H. Rubin (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (2nd ed., pp. 410–428). Guilford Press.
- Furman, W., Simon, V. A., Shaffer, L., & Bouchey, H. A. (2002). Adolescents' working models and styles for relationships with parents, friends, and romantic partners. *Child development*, 73(1), 241-255.
- Furness, S. (2011). Gender at Work: Characteristics of “Failing” Social Work Students. *British Journal of Social Work*, 42(3), 480–499.
- Galvin, K. M., Braithwaite, D. O., & Bylund, C. L. (2015). *Family communication: Cohesion and change*. Routledge.
- Gavriel-Fried, B., Izhaki, R., & Levi, O. (2021). “My god...how did I miss it?": Women's experiences of their spouses' alcohol-related relapses. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 28(5), 783–793.
- George, M., & Devi, N. B. (2022). The lived experiences of the spouses of alcohol dependent partners: a phenomenological study. *Journal of Global Health Reports*, 6.

Gilligan, C. (1993). *In a different voice: Psychological theory and women's development*. Harvard university press.

Goffman, E. (2014). Stigma. *Über Techniken der Bewältigung beschädigter Identität*, 22, 156-171.

Gottman, J. M., Katz, L. F., & Hooven, C. (2013). *Meta-emotion: How families communicate emotionally*. Routledge.

Halladay, J., Woock, R., El-Khechen, H., Munn, C., MacKillop, J., Amlung, M., ... & Georgiades, K. (2020). Patterns of substance use among adolescents: A systematic review. *Drug and alcohol dependence*, 216, 108222.

Hatfield, E, Rapson, R. L., & Martel, L. D. (2007). Passionate love and sexual desire. In S. Kitayama & D. Cohen (Eds.), *Handbook of cultural psychology* (pp. 760-779). New York: Guilford Press.

Helgeson, V. S., & Fritz, H. L. (1998). A theory of unmitigated communion. *Personality and Social Psychology Review*, 2(3), 173-183

Henderson, V. R., Hennessy, M., Barrett, D. W., Curtis, B., McCoy-Roth, M., Trentacoste, N., & Fishbein, M. (2005). When risky is attractive: sensation seeking and romantic partner selection. *Personality and Individual Differences*, 38(2), 311–325.

Horvath, P., & Zuckerman, M. (1993). Sensation seeking, risk appraisal, and risky behavior. *Personality and individual differences*, 14(1), 41-52.

Hunt G., Joe-Laidler K. (2016). The culture and subcultures of illicit drug use and distribution. In Brownstein H. H. (Ed.), *The handbook of drugs and society* (pp. 460–481). Wiley Online Library.

Janulis, P., Ferrari, J. R., & Fowler, P. (2013). Understanding public stigma toward substance dependence. *Journal of Applied Social Psychology*, 43(5), 1065-1072.

Johnson, B.T., & Acabchuk, R.L. (2018). What are the keys to a longer, happier life? Answers from five decades of health psychology research. *Social Science & Medicine*, 196, 218-226.

Julien, J., Vital, C., Vallat, J. M., Vallat, J. M., Lagueny, A., Deminiere, C., & Darriet, D. (1978). Polyneuropathy in Waldenström's macroglobulinemia: deposition of M component on myelin sheaths. *Archives of Neurology*, 35(7), 423-425.

Kangule, D., Darbastwar, M., & Kokiwar, P. (2011). A cross sectional study of prevalence of substance use and its determinants among male tribal youths. *Int J Pharm Biomed Sci*, 2(3), 61-64.

Körner, R., Schütz, A., Zverling, E., & Sha'ked, A. (2022). Revisiting the power to forgive: A dyadic approach for determining the relations between power, self-esteem, and

forgiveness in romantic relationships. *Social Psychological and Personality Science*, 13(7), 1114-1125.

Keltner, D., Gruenfeld, D. H., & Anderson, C. (2003). Power, approach, and inhibition. *Psychological review*, 110(2), 265.

Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer publishing company.

LePine, S. E., Klemperer, E. M., West, J. C., Peasley-Miklus, C., McCluskey, C., Jones, A., & Villanti, A. (2022). Exploring Definitions of “Addiction” in Adolescents and Young Adults and Correlation with Substance Use Behaviors. *International journal of environmental research and public health*, 19(13), 8075.

Lyonette, C., & Yardley, L. (2003). The influence on carer wellbeing of motivations to care for older people and the relationship with the care recipient. *Ageing & Society*, 23(4), 487-506.

Maslow, A. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-96.

Maslow, A (1954). *Motivation and personality*. New York, NY: Harper.

Measham, F. (2002). “Doing Gender”-“Doing Drugs”: Conceptualizing the Gendering of Drugs Cultures. *Contemporary Drug Problems*, 29(2), 335–373.

Mikulincer, M. (2006). Attachment, caregiving, and sex within romantic relationships. *Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving, and sex*, 23-44.

Mikulincer, M., Shaver, P. R., Gillath, O., & Nitzberg, R. A. (2005). Attachment, caregiving, and altruism: boosting attachment security increases compassion and helping. *Journal of personality and social psychology*, 89(5), 817.

Miller, R.S. (2021) *Intimate relationships*. New York: McGraw Hill.

Mostaghim, A., & Hathaway, A. D. (2013). Identity formation, marijuana and "the self": A study of cannabis normalization among university students. *Frontiers in Psychiatry*, 4, Article 160.

Moyle L. (2019). Situating vulnerability and exploitation in street-level drug markets: Cuckooing, commuting, and the “County lines” drug supply model. *Journal of Drug Issues*, 49, 739–755.

Mruk, C. J. (2006). *Self-esteem research, theory, and practice: Toward a positive psychology of self-esteem*. Springer Publishing Company.

Murphy, C. M., & Ting, L. (2010). The effects of treatment for substance use problems on intimate partner violence: A review of empirical data. *Aggression and Violent Behavior*, 15(5), 325-333.

- Naylor, M.E., Lee, B.K. (2010). The Dawn of Awareness: Women's Claiming of Self in Couple Relationship with Substance Abusers. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 9, 627–644.
- Nowinski, J. (1990). *Substance abuse in adolescents and young adults: A guide to treatment*. New York: Norton.
- O'Farrell, T. J., Choquette, K. A., Cutter, H. S., & Birchler, G. R. (1997). Sexual satisfaction and dysfunction in marriages of male alcoholics: comparison with nonalcoholic maritally conflicted and nonconflicted couples. *Journal of Studies on Alcohol*, 58(1), 91–99.
- Öngen, D. E. (2007). The Relationships Between Sensation Seeking and Gender Role Orientations Among Turkish University Students. *Sex Roles*, 57(1-2), 111–118.
- Paraskevopoulou-Kollia, E.-A. (2006). *The social estimation of pre-school teachers* (Unpublished doctoral dissertation). University of Crete, Rethymno.
- Pardo B. (2014). Cannabis policy reforms in the Americas: A comparative analysis of Colorado, Washington, and Uruguay. *International Journal of Drug Policy*, 25(4), 727–735.
- Parker, H. (1999). Illegal Leisure: The Normalisation of Adolescent Recreational Drug Use. *Health Education Research*, 14(5), 707–708.
- Parker H. (2005). Normalization as a barometer: Recreational drug use and the consumption of leisure by younger Britons. *Addiction Research & Theory*, 13, 205–215.
- Patton D. (2018). Navigating drugs at university: Normalisation, differentiation and drift? *Safer Communities*, 17, 224–237.
- Peled, E., & Sacks, I. (2008). The Self-Perception of Women who Live with an Alcoholic Partner: Dialoging with Deviance, Strength, and Self-Fulfillment. *Family relations*, 57(3), 390-403.
- Pettersen, H., Landheim, A., Skeie, I., Biong, S., Brodahl, M., Benson, V., & Davidson, L. (2018). Why Do Those With Long-Term Substance Use Disorders Stop Abusing Substances? A Qualitative Study. *Substance Abuse: Research and Treatment*, 12.
- Poulin, F., Kiesner, J., Pedersen, S., & Dishion, T. J. (2011). A short-term longitudinal analysis of friendship selection on early adolescent substance use. *Journal of adolescence*, 34(2), 249-256.
- Lee, R. M., & Renzetti, C. M. (1993). *Researching sensitive topics* (pp. 3-13). London: Sage.

Righetti, F., Luchies, L. B., van Gils, S., Slotter, E. B., Witcher, B., & Kumashiro, M. (2015). The Prosocial Versus Proself Power Holder. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41(6), 779–790.

Rodriguez, L. M., & Prestwood, L. (2019). The stigma of addiction in romantic relationships. *The Stigma of Addiction: An Essential Guide*, 55-69.

Rodriguez, L. M., DiBello, A. M., & Neighbors, C. (2013). Perceptions of partner drinking problems, regulation strategies and relationship outcomes. *Addictive behaviors*, 38(12), 2949-2957.

Rosansky, J. A., & Rosenberg, H. (2019). Self-Reported Reasons for Abstinence from Illicit Drugs. *Substance Use & Misuse*, 1–14.

Rosenberg, M. (1986). *Conceiving the self*. New York: Basic.

Rowe, D. C., & Rodgers, J. L. (1991). Adolescent smoking and drinking: are they "epidemics"? *Journal of Studies on Alcohol*, 52(2), 110-117.

Schultz, P. P. (2018). *The experiences, challenges and coping strategies of concerned significant others living with a partner with a substance use disorder: informing guidelines for social work intervention* (Doctoral dissertation) University of South Africa.

Sharabi, L. L. (2021). Online dating profiles, first-date interactions, and the enhancement of communication satisfaction and desires for future interaction. *Communication Monographs*, 88(2), 131-153.

Sharma, N., Sharma, S., Ghai, S., Basu, D., Kumari, D., Singh, D., & Kaur, G. (2016). Living with an alcoholic partner: Problems faced and coping strategies used by wives of alcoholic clients. *Industrial psychiatry journal*, 25(1), 65.

Shildrick T. (2002). Young people, illicit drug use and the question of normalization. *Journal of Youth Studies*, 5, 35–48.

Shoham, V., Rohrbaugh, M.J., Stickle, T.R., & Jacob, T. (1998). Demand–withdraw couple interaction moderates retention in cognitive–behavioral versus family-systems treatments for alcoholism. *Journal of Family Psychology*, 12(4), 557–577.

Shulman, E. P., Harden, K. P., Chein, J. M., & Steinberg, L. (2015). Sex differences in the developmental trajectories of impulse control and sensation-seeking from early adolescence to early adulthood. *Journal of youth and adolescence*, 44, 1-17.

Simon, R. W., & Barrett, A. E. (2010). Nonmarital romantic relationships and mental health in early adulthood: Does the association differ for women and men?. *Journal of Health and Social Behavior*, 51(2), 168-182.

Sperandio, K.R. (2019). When a Man Loves a Woman: Experiences of Male Partners in Relationships With Addicted Women. *Journal of Addictions & Offender Counseling*, 42(2), 97-112. Springer Publishing Company

Stanton, M. D., & Todd, T. C. (Eds.). (1982). *The family therapy of drug abuse and addiction*. Guilford Press.

Strauss, C., Morry, M. M., & Kito, M. (2012). Attachment styles and relationship quality: Actual, perceived, and ideal partner matching. *Personal Relationships*, 19(1), 14-36.

Tashakkori, A. (1993). Gender, ethnicity, and the structure of self-esteem: An attitude theory approach. *The Journal of Social Psychology*, 133(4), 479-488.

Tuten, M., & Jones, H. E. (2003). A partner's drug-using status impacts women's drug treatment outcome. *Drug and alcohol dependence*, 70(3), 327-330.

Umberson, D. (1992). Gender, marital status and the social control of health behavior. *Social science & medicine*, 34(8), 907-917.

Valizadeh, M., Motazedian, S., Kuchi, M. R., & Alipoor, R. (2017). Investigating the relationship between attachment styles and addiction severity. *Bali Medical Journal*, 6(2), 304-309.

Van Anders, S. M., Schudson, Z. C., Abed, E. C., Beischel, W. J., Dibble, E. R., Gunther, O. D., Val J. Kutchko, Val.J. & Silver, E. R. (2017). Biological Sex, Gender, and Public Policy. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, 4(2), 194–201.

Van Hout M. C. (2011). Differentiated normalization and drug transitions among rural youth in Ireland. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 18, 124–131.

Waters, E., Crowell, J., Elliott, M., Corcoran, D. & Treboux, D., (2002). Bowlby's Secure base and Social/Personality Psychology of Attachment Styles: Work(s) in Progress. *Attachment and Human Development*, 4, 230-242.

Weimand, B. M., Birkeland, B., Ruud, T., & Høie, M. M. (2020). "It's like being stuck on an unsafe and unpredictable rollercoaster": Experiencing substance use problems in a partner. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 37(3), 227-242.

Weinstein, N. D. (1989). Optimistic biases about personal risks. *Science*, 246 (4935), 1232-1233.

Wilson, S. R., Lubman, D. I., Rodda, S., Manning, V., & Yap, M. B. H. (2017). The personal impacts of having a partner with problematic alcohol or other drug use: descriptions from online counselling sessions. *Addiction Research & Theory*, 26(4), 315–322.

Wilson, S. R., Lubman, D. I., Rodda, S., Manning, V., & Yap, M. B. H. (2018). The impact of problematic substance use on partners' interpersonal relationships: qualitative analysis

of counselling transcripts from a national online service. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 1–8.

Wogen, J., & Restrepo, M. T. (2020). Human rights, stigma, and substance use. *Health and human rights*, 22(1), 51.

World Health Organization. (2010). *World health statistics 2010*. World Health Organization.

Zuckerman, M. (2009). Sensation seeking. In M. R. Leary & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* (pp. 455–465). The Guilford Press.

Zuckerman, M. (2007). Sensation seeking and risky behavior. *American Psychological Association*.

Zuckerman, M., & Kuhlman, D. M. (2000). Personality and risk-taking: common bisocial factors. *Journal of personality*, 68(6), 999-1029.

Zuckerman, M. (1990). Some dubious premises in research and theory on racial differences: Scientific, social, and ethical issues. *American psychologist*, 45(12), 1297.

Zuckerman, M. (1994). Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking. New York: Cambridge University Press

Zuckerman, M. (1984). Sensation seeking: A comparative approach to a human trait. *Behavioral and Brain Sciences*, 7(03), 413.

Λεξικά

Μαλλιώρη, Μ. (2010). Λεξικό για το αλκοόλ και τις λοιπές ψυχοδραστικές ουσίες. Αθήνα: Εκδόσεις Βήτα Ιατρικές ΜΕΠΕ

Μπαμπινιώτης, Γ. (2012). Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Δ' έκδοση). Αθήνα

Bell, K. (2013). *Open education sociology dictionary*, <https://sociologydictionary.org>

Collins, H. (2023). *Collins Dictionary*, <https://www.collinsdictionary.com>

Χρήσιμες ιστοσελίδες

<https://www.gov.uk/government/publications/relationships-education-relationships-and-sex-education-rse-and-health-education/relationships-and-sex-education-rse-secondary>

Παρόρτημα 1

Έντυπο Ενημέρωσης και συγκατάθεσης

Έντυπο Ενημέρωσης και Συγκατάθεσης

Στο πλαίσιο των προπτυχιακών μας σπουδών μας στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας οι φοιτήτριες, **Στέλλα Νικολακάκη** και **Θεοδώρα Τοντόροβιτς** πραγματοποιούμε ποιοτική μελέτη με θέμα «**Χρήση ουσιών και Αλκοόλ στις Συντροφικές Σχέσεις: Μια Ποιοτική Μελέτη**». Στόχος αυτής της μελέτης είναι η διερεύνηση των απόψεων των δυσκολιών και των προβλημάτων νεαρών γυναικών (18-25 ετών), που αναδύονται στις συντροφικές σχέσεις, όπως και τον ρόλο που οι ουσίες διαδραματίζουν στην ποιότητα του διαπροσωπικού δεσμού, ο οποίος αναπτύσσεται μεταξύ των συντρόφων. Η συμμετοχή σας στην έρευνα αυτή είναι απολύτως εθελοντική. Μπορείτε να αρνηθείτε να συμμετάσχετε χωρίς καμία αιτιολογία. Αν όμως δεχτείτε να συμμετάσχετε σας παρακαλούμε να διαβάσετε προσεκτικά το έντυπο αυτό.

Στο πλαίσιο της έρευνας αυτής θα γίνουν κάποιες συνεντεύξεις. Αν δεχτείτε να παραχωρήσετε μια συνέντευξη θα κληθείτε να απαντήσετε σε ερωτήσεις που αφορούν τις απόψεις σας, τις προσωπικές εμπειρίες σας, αναφορικά με τη συντροφική σχέση που διατηρείτε ή διατηρούσατε στο παρελθόν με άτομο που κάνει χρήση ουσιών ή/και αλκοόλ (περιστασιακή/προβληματική χρήση ή και εξάρτηση). Είναι σημαντικό να γνωρίζετε ότι δεν προβλέπεται χρηματική αμοιβή ή κάποιο άλλο υλικό κίνητρο για τη συμμετοχή σας στην έρευνα. Η καταγραφή των απόψεων και των εμπειριών σας, ωστόσο, είναι πολύ σημαντική γιατί με τη συμμετοχή σας θα συμβάλετε στο να αναδειχθούν χρήσιμα συμπεράσματα αναφορικά με τη συντροφικότητα, το φύλο και την κατανάλωση ουσιών/αλκοόλ κατά την αναδυόμενη ενηλικίωση.

Η συνέντευξη θα πραγματοποιηθεί από την _____ (ονοματεπώνυμο, ιδιότητα) και θα έχει διάρκεια περίπου μία ώρα. Θα πραγματοποιηθεί διαδικτυακά. Η συνέντευξη θα ηχογραφηθεί και θα απομαγνητοφωνηθεί από την ερευνήτρια. Πρόσβαση στο ηχητικό αρχείο της συνέντευξης, στο απομαγνητοφωνημένο κείμενο και σε όλα τα έντυπα που σας αφορούν θα έχουν μόνο οι φοιτήτριες που πραγματοποιούν αυτή τη μελέτη και η επιβλέπουσα της εργασίας κ. **Ζαχαρούλα Κασσέρη**. Όλες μας δεσμευόμαστε για την εμπιστευτικότητα όλων των πληροφοριών που θα μας δώσετε. Είναι σημαντικό επίσης να γνωρίζετε ότι στο ενδεχόμενο μιας μελλοντικής δημοσίευσης ή παρουσίασης της έρευνας, όλα εκείνα τα στοιχεία που θα μπορούσαν να μαρτυρήσουν την ταυτότητά σας ή την ταυτότητα τρίτων προσώπων θα ανωνυμοποιηθούν κατά τρόπο που να μην είναι αναγνωρίσιμα. Το ανωνυμοποιημένο υλικό της παρούσας έρευνας δύναται να χρησιμοποιηθεί από τα μέλη της ερευνητικής ομάδας και σε άλλες παρεμφερείς μελέτες. Το ηχητικό αρχείο της συνέντευξης θα καταστραφεί αμέσως μετά την ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας. Η απομαγνητοφωνημένη συνέντευξη και τα αρχεία της έρευνας/δεδομένα που σας αφορούν θα διατηρηθούν για 3 χρόνια σε κατάλληλα φυλασσόμενο χώρο και μετά το πέρας αυτού του διαστήματος θα καταστραφούν.

Σας ευχαριστούμε προκαταβολικά για τον χρόνο σας. Εάν έχετε απορίες μπορείτε να απευθυνθείτε οποιαδήποτε στιγμή κατά την διάρκεια της συμμετοχής σας στην έρευνα με την επιβλέπουσα της πτυχιακής εργασίας, κ. Κασσέρη Ζαχαρούλα (kasseriz@hmu.gr)

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

Εγώ ο/η
(ονοματεπώνυμο)

Επιβεβαιώνω ότι :

(Παρακαλούμε επιλέξτε τα αντίστοιχα τετραγωνίδια για να δηλώσετε συναίνεση)

Έχω διαβάσει και έχω κατανοήσει το περιεχόμενο του Εντύπου Πληροφόρησης

Μου δόθηκε αρκετός χρόνος για να αποφασίσω αν θέλω να λάβω μέρος στην έρευνα

Έχω λάβει ικανοποιητικές εξηγήσεις για τη διαχείριση των προσωπικών μου δεδομένων

Καταλαβαίνω ότι η συμμετοχή μου είναι εθελοντική και μπορώ να αποχωρήσω οποιαδήποτε στιγμή χωρίς να δώσω εξηγήσεις και χωρίς καμία συνέπεια.

Κατανοώ ότι αν αποχωρήσω από την έρευνα τα δεδομένα μου θα καταστραφούν.

Κατανοώ ότι μπορώ να ζητήσω να καταστραφούν οι πληροφορίες που έδωσα στο πλαίσιο της έρευνας μέχρι και 12 μήνες από σήμερα

Θα λάβω το πλήρες αντίγραφο του εντύπου συγκατάθεσης μετά από την ενημέρωση που αναφέρεται πιο πάνω, συμπεριλαμβανομένης της υπογεγραμμένης δήλωσης.

Παράρτημα 2

Οδηγός Συνέντευξης

Οδηγός Συνέντευξης

Ενημέρωση δικαιωμάτων και επανάληψη του σκοπού της έρευνας

Γνωριμία

- Πόσο χρονών είσαι;
- Τι σπουδάζεις;
- Σε ποιά έτος των σπουδών σου είσαι;
- Πως και επόλεξες ΚΕ;

Νοηματοδότηση χρήσης από τις ίδιες

- Πώς κατανοείς το φαινόμενο της χρήσης ουσιών;
 - Τι συναισθήματα σου προκαλεί η χρήση ουσιών όταν κάνεις εσύ και πως όταν βλέπεις να την κάνουν άλλοι;
- Ποία είναι η σχέση σου με τις ουσίες; ή με το αλκοόλ; (bridge drinking)
- Υπάρχουν άτομα στον οικείο περίγυρο σου που να κάνουν κάποια ουσία ή και αλκοόλ;

Περιγραφή συντροφικής σχέσης

- Πώς ξεκίνησε η σχέση; / Πώς εξελίχθηκε η σχέση;
- Γνώριζες από την αρχή την χρήση και τι χρήση κάνει;
- Επηρεάζεσαι από την χρήση του; / Με ποιο τρόπο η χρήση ουσιών από τον σύντροφό σου έχει επηρεάσει τη δική σου ζωή;
- Πώς αντιλαμβάνεσαι την χρήση μαζί με τον σύντροφό σου;
 - Με ποιά κριτήριο αποφασίζεις την αποχή σου από την χρήση ουσιών μαζί με τον σύντροφο;
 - Πως αισθάνεσαι όταν είστε υπό την επήρεια και η δύο; Υπάρχει θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο;
- Ακόμα και όταν έμαθες ότι κάνει χρήση, ποιος ήταν ο λόγος που θέλησες να αναπτύξεις περαιτέρω την σχέση σου με αυτόν; **(Τι σε προσέλκυσε σε αυτό το άτομο;)**
- Τι κίνητρο σε κράτησε μέσα στην σχέση;

- Πως έχεις διαχειριστεί μια κατάσταση στην οποία η συμπεριφορά του συντρόφου σου έχει ξεπεράσει τα δικά σου όρια;
- Ποιά ήταν η εικόνα που είχες για την συνολική σας σχέση με τον σύντροφο σου στην αρχή της σχέσης σας και ποιά τώρα;

Δυσκολίες μέσα στην σχέση

- Με τι προκλήση/δυσκολία βρέθηκες αντιμέτωπη;
- Σε ποιους τομείς σε έχει επηρεάσει η χρήση του συντρόφου σου στην δική σου ζωή; Και τι κάνεις για να το αντιμετωπίσεις;
- Με ποιά τρόπο λαμβάνει χώρα ένας τσακωμός; (Η έναρξη - Η λήξη)
- Μετά από μια στρεσογόνα κατάσταση με τον σύντροφο πως αντιδράς/αντιμετωπίζεις/αναρρώνεις;
- Τι στρατηγικές ακολούθησες κατά τη διάρκεια της σχέσης για να υπάρχει ισορροπία;
- Μπορείς να σκεφτείς κάποιες συμπεριφορές που βλέπεις ότι επαναλαμβάνονται;
- Τι ήταν αυτό το οποίο ήταν πιο δύσκολο για εσένα να αποδεχτείς;
- Ποια ήταν η κύρια συνθήκη τερματισμού της σχέσης;
- Πόσο διήρκεσε η σχέση; (αν έχει λήξει)

Στίγμα

- Τι λένε οι φίλοι/ες σου σχετικά με την σχέση που διατηρείς με τον σύντροφό σου και πως αντιδράς σε αυτό;
- Τι λένε οι γονείς σου για τον σύντροφό σου; Γνωρίζουν για τη σχέση σας;
- Πώς αισθάνεσαι όταν ο σύντροφός σου είναι υπό την επήρεια ουσιών σε μια δημόσια έξοδο ή με παρέα; Θυμάσαι να μου αφηγηθείς κάποιο περιστατικό;
- Πώς διαπραγματεύεσαι με το κοινωνικό περίγυρο το γεγονός ότι διατηρείς σχέση με άτομο που κάνει χρήση;